Boec vander wraken

F.A. Snellaert

editie G.H.M. Claassens

bron

Boec vander wraken. In: Instituut voor Nederlandse Lexicologie (samenstelling en redactie), *Cd-rom Middelnederlands*. Sdu Uitgevers/Standaard Uitgeverij, Den Haag/Antwerpen 1998.

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/boen001boec03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. INL SCHATKAMER VAN DE NEDERLANDSE TAAL

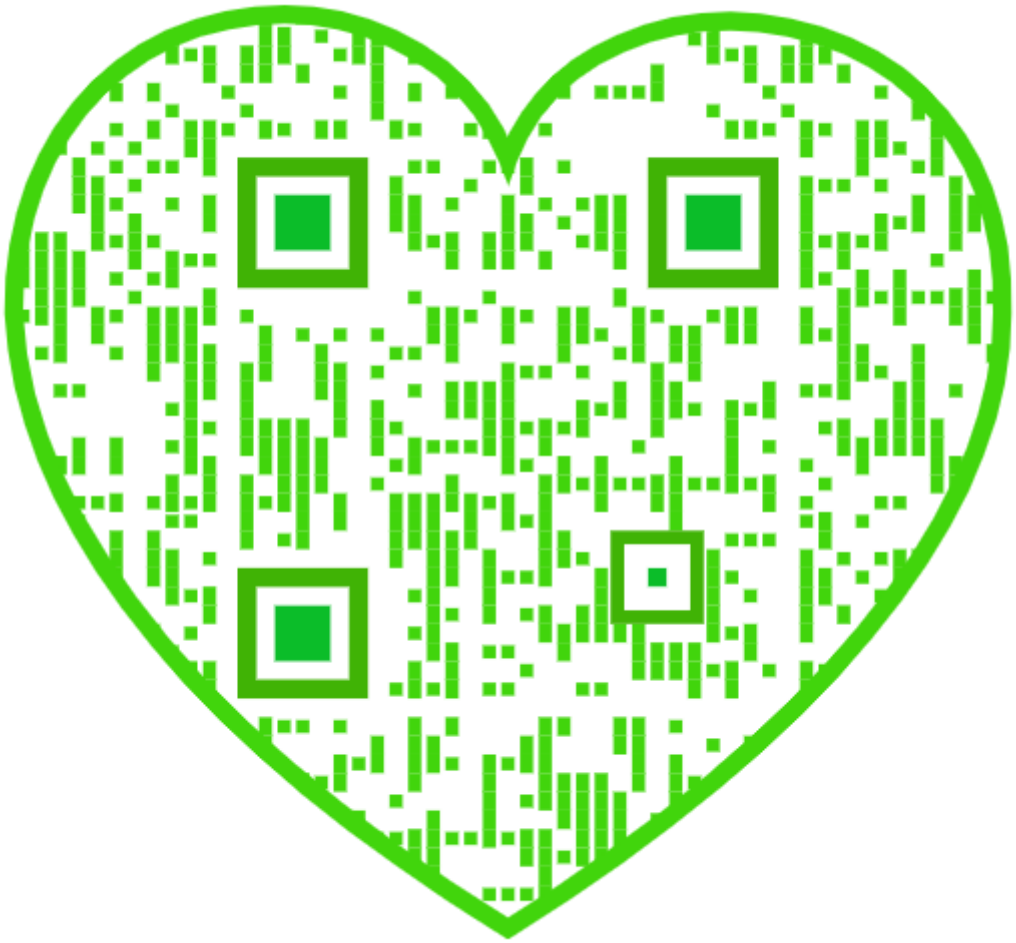

Het boec vander wraken.

Prologhe.

Allen kerstenen menschen /
Die na Gods gratie wenschen /
Gruetic / onnutte knecht /
Van sinne zere plomp ende slecht /
Metter gratien van Onsen Here /
Die met Hem duere emmermeere.
Sinte Pauwels seghet / die lerere fijn:
Alle scriften die gescreven sijn
Sijn tonser leringhen ghescreven /
Dat wi dbeste selen leven
Ende dat archste selen vlien
Also wijt ghescreven sien.
Daer om so biddic met trouwen
Hen die dit boec selen scouwen /
Dat si studeren met sinne
Die materie diet heeft inne /
Ende daer ane willen leren

Kennen die vreese Ons Heren;
Want / also ons David seyt /
Springt daer wt alle wijsheyt;
Want die wt Gods vreesen es
Es wt sire hope / sijts ghewes.
Ende God soude wreken sonder beyden /
En dade sine ontfermecheyde;
Want sine wrake sekerlike
Menegherande es op ertrike /
Ende comt oec tenen cloppe
Als men daer minst mict oppe.
God gheve ons sijn vrese also
Dat wi ewelijc sijn met Hem vroe.
Dit es dboec van Gods wraken.
God laet mi wel gheraken /
So dat mi nieman en begripe der in.
Nu so hoert hier mijn beghin.

[I]

Vanden yersten wraken Ons Heren. Cap. I.

IN dien dat ic merke ende scouwe
In doude Testament ende int nouwe /
In hystorien ende in corniken /
Ende in anderen des gheliken /
Hoe God te meneghen stonden
Ghewroken hevet die sonden /
Ende noyt ghedoghen en woude
Dat onrecht langhe staen soude /
Ende wraect altoes swaerlike /
Soe ontsie ic mi sekerlike

Dat God sal wreken donghelike /
Dat hi heeft bi vele daghen
Harde guetlike verdraghen /
Mids sire ontfermecheyt.
Maer ic duchte sine gherechticheyt
Hem daer toe sal verwecken saen /
Dat Hi harde swaerlike sal staen;
Want die edele gherechtichede /
Daer alle doghet in houdt stede /
Es wt ertrike al verdreven /
Ende hier en es niet anders bleven
Dan hoverde / ghierecheyt ende nijt.
Ay / Gods Sone ghebenedijt!
Laet uwe wrake stille staen /
Ende en wreect niet also saen.
Ende hoe God / die altoes leeft /
Van beghinne ghewroken heeft /
Dat willic u toenen claer
Met exemplen hier naer.
Merct yrst aen Lucifere
Die vanden inglen was een here /
Hoene God om sinen overmoet
Warp inder helscher gloet /
Daer hi ende sijn gheselscap al
Ewelijc in quellen sal.
Merct oec hoe Hi aen Adame wrac
Dat een ghebot dat hi brac
Niet aen Adame allene /
Maer aen alle mensche ghemene /
Dies noch heden alle daghen
Alle die werelt mach beclaghen.

Nu merct noch met sinne
Van Adaems sone Caymne /
Die sinen broeder sloech doet
Van hate ende van nide groet;
Daer om datten God ten selven stonde
Vermalendyde metten monde /
Ende seder / als ment bescreven vint /
Scoten doet sijns selfs kint.
Nu merct hoe God op eenre stonde
So swaerlijc wrac die sonde /
Doen Hi den mensche was so gram
Dat Hi hem allen dleven nam
Metter deluvien groet /
Daer si alle in bleven doet.
Sonder si .viij. behielden dleven /
Die in die arke henen dreven.
Nu merct dit voert hier na
Van Sodoma / van Gomorra /
Ende andre steden / twaren /
Die al vol liede waren /
Hoe datse God in eenre stonden
Versincken dede in haer sonden.
Nu merct vanden coninc Pharaone /
Die in Egypten droech crone /
Hoe datten God verdranc
Ende sijn heere breet ende lanc /
Om dat hi swaer was / ende fel
Den kindren van Ysrahel.
Nu merct voert hoe dat tfolc quam
In die woestine / ende anenam
Dattet afgode beedde an /

Ende also ict ghemerken can /
Moesten daer om sterven dan
Vele meer dan dusent man.
Nu so merct noch hier bi
Vanden goeden man Hely /
Om dat hi niet te tide
Sine kindre en castide
Doen si quaet hadden ghedaen /
Brac hi daer na den hals saen.
Nu merct Saule den coninc /
Hoe wel dat hem in hant ghinc /
Ende hoe dat hi die viande versloech
Die wile dat hi Gode aendroech
Die victorie ende die eere;
Ende doe hijs en dede niet mere /
Wert hi ghedoedt iammerlike /
Ende David ghewan sijn rike.
Nu merct vanden coninc David /
Om dat hi op enen tijt
Sinen ridder dede nemen dlijf /
Om dat hi hebben woude sijn wijf /
Doen soude Onse Here al te hant
Gheplaghet hebben al sijn lant;
Maer sijn berou was sulc der af
Dat hem God al vergaf;
Doch die yrste vrocht verdarf
Die hi ane die vrouwe verwarf.
Merct van Alexandren mere /
Die van enen maten lanshere
Coninc wert gheweldechlike
Van al desen ertrike /

Daere hi .xij. jaer om vacht;
Ende als hijt al toe hadde bracht /
So inde hi iammerlijc sijn leven;
Want hi wert met fenine vergheven
Vanden ghenen in dat lest
Die hi betroude alder best.
Dus so wrac Onse Here daer
Meneghe scade ende groten vaer /
Ende daer toe menech mans slacht
Die hi in ertrike hadde ghewracht.
Aldus so quam na ghelike
Gods wrake altoes striken.

Hoe een tyran die Joden dwanc onvermids hare quaetheyt. C. II.

DIt merct noch meer saken
Van Gods Ons Heren wraken
Op dat joedscap wtvercoren /
Daer Cristus af woude sijn gheboren:
Dien God gaf so groet voerdeel
Ghinghen Hem dicke af al geheel /
Ende stonden selden / dat es waer /
Tenden een .XL. iaer
Sine lieten wet ende ghebode /
Ende hanteerden afgode.
Ende doen liet God comen dan
Enen mechtighen tyran /
Die versloecht hier ende gheyns
Ende setten op hen swaren tseyns /
Ia also dicke alst hem ghesciede;

Want het waren harde liede /
Ende haren God niet wel ghetrouwe /
Alsic inder Bybelen scouwe.
Ende als si hen dan bedochten /
Ende si niet voerder en mochten
Ende haer wet weder namen an /
Halp hen God uter noet dan /
Ende settese weder daer si yrst waren.
Nochtan int leste / te waren /
Bracht daer toe haer felheyt groet
Dat hi bleef aent cruce doet /
Den welken God / God weyt /
Hare vaders hadden voerseyt
Dusent jaer te voren
Eer Hi werden soude gheboren
Van eenre maget / ons te troesten /
Om die menscheyt te verloesten /
Alsi noch wel van desen
Dagelijx in hare boeken lesen;
Maer haer herte es so van binnen
Versteint dat sijns niet en kennen.

Hoe God sijns selfs doet wrac, ende hoe prelaten ende papen leven souden. C. III.

NU merct hoe God Onse Here /
Die gheloeft si emmermeer /
Sijns selfs doet wrac /
Die hi nochtan vertrac
Meer dan .XL. iaer

Eer hi wrac so swaer /
Alsic u nu sal vertien /
Omdat Hi gherne hadde ghesien
Dat si hadden met allen
Te penitentien ghevallen.
Ende doen Hi sach dat niet en bestoet /
Ende bleven in haer hertheyt groet /
So heeft hi daer toe verwect dan
Enen hoghen / mechteghen man
In eenre stat / dat ic las
Dat hi coninc van Spaengen was /
Ende gheheten was Vespasyanus.
Hi ende sijn sone Chytus
Belaghen teenre somme
Die heylighe stat alomme /
Ende alle die Ioden daer omtrent
Waren in die stat gherent
Hen te onthouden daer /
Daer men voer lach drie jaer /
Ende oec meer in mijn versinnen.
Daer was so groet hongher binnen
Dat si meest van hongher storven
Ende van armoeden bedorven /
Ia so groet hongher / verstaet dat /
Dat die moeder haer kint at.
Int leste wart die stat ghewonnen /
Also dat die Ioden ronnen
In Salomoens tempel doer den vaer
Om hen te onthouden daer.
Vespasiaen trac den tempel toe /
Ende versloech so vele Ioden doe

Dat die perde ghinghen int bloet
Verre boven haren voet.
Ende vanden Ioden die men daer vinc
Gafmen .XXX. om enen penninc /
Ghelijc dat si Cristum sochten
Ende om .XXX. penninghe cochten.
Dus can God met gheliken
Sijn vonnesse laten striken.
Hier op soude dat paepscap mecken /
Ende wijsheyt voer doghen trecken /
Hoe God die wrake sire doet swaer
Verlingde wel .XLII. iaer.
Die dan so swaer worpen haren ban /
Om ene cleyne mesdaet nochtan
Setten si die siele al te hant
Inder hellen ewighen brant /
Ia dicke oec om niet /
Als men daghelijx wel siet.
Sine houden niet wel tghebot
Dat hem gheboet Onse Here God.
"Leert / spreect Hi / aen mi
Dat ic saechtmoedech si."
Noch spreect Cristus van desen:
"Ghi sult goedertieren wesen
Ghelijc uwen Vader / die es
Inden hemel /" sijts gewes.
Noch sprac Cristus: "Daer staet ghescreven:
""Dune salt .vij. werf niet vergheven /
Maer .vij. werven .lxx. werven."
Ic duchte papen bederven
Meneghe siele / voer waer gheseyt /

Met hare ombescedenheyt.
Noch hoertmen Cristum spreken:
"Ghef mi die wrake / ic salt wreken."
Noch so seghet Hi / dat verstaet:
"Eest dat u yemant slaet
Aen deen kennebacke / soe
Biedt hem dander daer toe;
Ende nemt men u een cleet /
So biedt dat ander ghereet."
Lieve kinder / also men leest /
Spreect God dit ten papen meest /
Sine souden wreken noch scelden /
Noch oec arch met arghe ghelden;
Maer een licht souden si sijn
Dat gheven soude sinen schijn
Opt leke volc / telker steden /
Met dogheden ende met oetmoedecheden /
Met verdraghen ende met caritaten /
Dat soude hem ende den volke baten.
Also dat kint / alsic versta /
Des vader werken volghet na /
Also voghen lantsheren na dien
Dat si ane die prelaten sien /
Ende also volghet na dat diet /
Alsoet ane die heren siet.
Also spruyt ter groter ombaten
Darcheyt uten prelaten /
Ende sonderlinghe / des sijt vroet /
Ghierecheyt ende overmoet;
Want waren si gherechtich ende fijn /

Tfolc souds al te beter sijn.
Daer die herde doelt / seght men voer waer
Dat die scape dolen daer.
Noch so seghet die Gods Sone fijn
Metten heylighen monde sijn:
"Ic kenne mijn scape ende si
Kennen oec weder mi."
Noch singet die Kerke / sonder waen:
"Die goede Herde es op ghestaen
Die sine siele / dat ghijt wet /
Voer sijn scape heeft gheset."
Lieve kindre / wat sals ghewerden?
Prelaten dat sijn Gods herden /
Ende oec die prochie papen /
Ende tfolc dat sijn haer scape.
Also die herde sorghe draghen /
Beyde bi nachte ende bi daghe /
Om haer scape te bewarene al
Voer wolve ende voer ongheval /
Also souden telker stede
Prelate ende cureyte mede
Gode bidden / vroech ende spade /
Dat Hi den volke sine ghenade
Ende sine gratie moeste gheven
Te comen in dat eweghe leven.
Daer sijn si in allen stonden
Van rechter scout toe ghebonden.
Ach / hier wt eest al ghegaen!
Men siet tpaepscap nu meer staen
Naer grote hope van ghelde
Ende na perde van sconen telde /

Dan na sfolx salichede.
Cristus ende Peter mede /
Ende die ghene die na hem waren
Wel in .iij^{c}. iaren /
En reden noyt op perde /
Maer si ghinghen op die erde /
Ende versochten stede ende steden
Om der menschen salicheden /
Ende leerden den volke voert
Des heylighen Cristus woert /
Ende wijsden den volke claerlike
Den salighen wech te hemelrike /
Beyde met leringhen ende met werken.
Sine laghen niet in de kerken /
In kasteelen no in borghen
Vroech no spade gheborghen /
Daerse nieman spreken en mochte
Dan die ghene die daer wasdom brochte.

Hoe die prelaten ende papen staen na der werelt goet. C. IV.

INt beghin der heyligher Kerken /
Also als wijt bescreven merken /
En hadden die papen hier no gheins
Lant / renten / erde no cheins.
Sine hadden niet te levene af
Meer dan men hem om Gode gaf /
Om dat si Gods woerde leerden
Daer si die sondaren met bekeerden /
Tote dat keyser Constantijn
Ende Helena / die moeder sijn /

Der kerken orloven wouden
Dat si proper houden souden.
Sint hebben si hen bewest
Oest / zuyt / noert ende west /
Dat terdendeel van ertrike
Hem toe hoert rivelike.
Ende wet dat si daer na poghen
Hoe sijt al ghecrighen moghen.
Ende gheedt dus voert / sonder wanc
Si hebbent al / breet ende lanc;
Want si der werelt heerscapien
Trecken te hare partyen.
Ia / sal ic die waerheyt lesen /
Si selen saen willen wesen
Paeus ende Keyser / hoe dat gaet /
Eest datment niet en wederstaet /
Ende selen dat keyserlike recht
Ende dat Roemsche rijke echt
Na haer saken / na haer ghevoech:
Ghebrekes yet / dats hem leet gnoech.
Ende eest dat voert aldus gheyt /
Dat doet der leker simpelheyt /
Die niet en weten noch en versien
Watter namaels af mocht ghescien.
Maer so wanneer dat ghesciet
So salmen so groet verdriet
Ende jammer sien in ertrike
Dat noyt en was dies gelike /
Also alsic u hier naer
Segghen sal int openbaer.

Vanden Paeus ende vanden Keyser. C. V.

HEt was een cardinale hier te voren
Die wi Iacob noemen horen /
Vander Colunpnen / alsic las /
Bi den paeus Bonefatius was /
Soude messe doen als hi dede
Te Viterven in die stede.
Daer vant hi enen mesboec doe
Die spaeus capellen hoerde toe /
Ende als hi quam toten stede
Daer hi messe in dede /
Daer die kerke doet ghebede
Voer paeuse ende voer keyser mede /
Ende voer dat heylighe kerstenhede /
Also als es die sede /
Ende als men in andren boeken pliet /
En vant hi daer den keyser niet.
In wonder wart hi doen ghekeert
Die goede man / ende te barenteert /
Dat hi skeysers memorie daer
Niet en vant alse elwaer.
Hine conste niet gheweten
Oft die scriver hadde vergheten /
Ende oft al willens ghedaen was.
In groten wonder was hi das.
Doen die goede man dat had vonden /
Peynsde hi dus ten selven stonden
Dat doude joedsche paepscap

Vergaen soude / ende werden slap
Om hare sonden ende tonder ghedaen /
Ende een nuwe paepscap opstaen.
Doen si wroeghden Onsen Here /
Riepen si lude ende sere
Voer Pylatus dese dinc:
"Wine hebben andren coninc
Dan den keyser allene."
Dat riep tpaepscap ghemene;
Want dat heerscap was met allen
Tier tijt den joden ontfallen.
"Ach / duchte die goede man doe /
Die tijt sal comen toe
Dat dechterste paepscap segghen sal:
"Wine hebben coninc / groet no smal /
Dan den paeus onsen here!
Aylacen / wat groter zere
Ende wat jammerliker wraken
Sal dan der clergien naken /
Alsijt daer toe hebben bracht
Dat die keyser es sonder macht!
Dan sal ertrike na desen
Staen in wel groter vresen /
Dat noyt sulc jammer vore dien
Onder djoetscap en wart ghesien
Als sijn sal in kerstenhede
Om des paepscaps ghierechede.
Des paeus macht ende sinen ban
Selen luttel helpen dan /
Alse die macht vanden zwerde
Ghejaghet es hare veerde /

Ende die clergie wilt ghemene
Ertrike berechten allene /
Ende die keyserlike moghenthede
Werpen wt hare steden.

Hoe des paeus macht ende des keysers macht niet ghesceden en selen sijn. C. VI.

PApen / leke ende clerken /
Dese sijn alle Gods ghewerken /
Ende die God alder liefste heeft
Dats die minst in sonden leeft;
Die hi in sine minne meest vint
Wet dat hi dien meest mint /
Niet den ghenen / dat ghijt wet /
Die inder meester eeren set.
Die God die den hemel sciep /
Sciep mede dese werelt diep;
Ende die de sonne sciep / dat wet /
Sciep oec die mane daer met;
Ende die oec sciep den man /
Sciep dat wijf mede dan;
Ende die den hoechsten sciep daer toe /
Sciep den nedersten oec also.
Aldus heeft na sijn ghehinc
Een God ghescapen alle dinc /
Ende hine versmaedt gheen van desen;
Want si alle sijn creaturen wesen.
Cristus ons .ij. zwerde liet /
Doen Hi van ertrike sciet;
Deen es in spaeus macht /

Dander in skeysers gehacht /
Ende dese .ij. en moghen niet
Ghesceden sijn / wats ghesciet;
Want als dese .ij. discorderen /
Mach haer die kerke wel ververen.
Die Roemsche aer en mach niet
Met enen vloghel vlieghen yet /
Noch Peters sceppelken / sonder waen /
En mach oec niet rechte gaen
Met enen rieme sonder mee
In dese felle welde zee /
Daer so meneghe grote vlaghe
In porret ende ruert alle daghe /
Daer noch een rieme wel toe hoert /
Sal dat sceppelken rechte voert.
Daerom sijn si qualike bedacht
Die skeysers swert ende sijn macht
Onder voete willen bringhen;
Want die Kerke en conste bedwinghen
Metten banne hare viande
Die sitten in meneghen lande;
Want skeysers swert / des sijt gewes /
Der heyligher Kerken kimpe es
Ieghen Heydene ende Saresine
Ende jeghen quade kerstine /
Die samen souden plechten
Ende die heylighe Kerke anevechten /
Die luttel souden gheven dan
Om der Roemscher Kerken ban.

Hoe God den keyser gheeert heeft. C. VII.

DOen die Gods Sone van hemelrike
Mensche quam in ertrike /
Eerde die Here goedertieren
Troemsche rike in vele manieren;
Dier Hi .ij. toende / alsic vernam:
Dierste als Hi op ertrike quam /
Ende dander doen Hi henen keerde /
Daer Hi trike sere met eerde.
Dierste dat Hi met Hem brachte /
Mids sire godliker crachte /
In elc lant / in elke stede /
Dat was pays / raste ende vrede;
Want en was in sire gheboert
Nerghens orloghe no discoert /
Daer Hi met bewijsde claer
Dat Hi smenschen raste waer /
Ende dat raste en ware ghene
Anders dan in Hem allene.
Dander ere die Hi dede
In sire comst den keyser mede /
Dat was dat Hi also saen
Skeysers cheynse dede onderdaen;
Want elc mensche / inder werelt wijt /
Moeste den keyser ter selver tijt
Cheyns gheven / ende in desen
Woude Hi oec onderdaen wesen.
Ende doen Hi henen soude keren /

Woude Hi oec den keyser eren
In .ij. manieren / alse ghi
Nu horen segghen moghet mi.
Daer Cristus stont in vierscaren /
Sprac hem Pylatus aen dare:
"En wetti niet dat ic macht heb u
Te crucen op dat ic wille nu /
Ende dat ic u oec mach laten gaen?"
Onse Here antwerde saen:
"Dune hads gheen macht in mi
En waert van boven niet verleent di."
Dats van God ende oec van
Den keyser / van wies weghen dan
Pylatus daer als rechter sat
In des keysers dinghestat.
Dats deen poent van desen tween.
Nu hoert hier noch een.
Doen die apostelen spraken / twaren /
Dat daer .ij. swerde waren /
Antwerde Cristus openbaer
Dat daer mede gnoech waer:
Daer ghenoech es daer en ghebreect niet.
Dit bedieden hier af besiet.
Soe toende God metten monde sijn
Dat .ij. regemente souden sijn:
Deen gheet inder gheestelicheyt /
Dats dat ane die ziele gheyt /
Dat behoret den paeusen toe.
Dander zwert / ic lese soe /
Gheet aen goet / aen lijf / aen lede /

Ende hoert toe der werlichede
Dat so steet in skeysers macht.
Dus so heeft God selve gehacht /
Ende gheordineert al.
Siet wie dit breken sal:
Wie dat nedert dese moghentheyt /
Wet dat hi Cristum wederseyt;
Want God sprac selve hier ave
Datmen den keyser tsine gave /
Ende Gode tsine oec mede.
Dit es seker waerhede.

Vanden ghenen die den roemschen rijk contrarie sijn. C. VIII.

ALle die ghene die wederspraken
Troemsche rijc ende achterstaken /
Wet dat doer waerheyt fijn
Dat si Antkerst worden sijn.
Ghelijc dat Ian / Cristus doper /
Was Ihesus Cristus voerloper /
Ende oec ander propheten
Die sijn comst daden weten /
Also es / na die ghelijcke /
Antkerst bode die dat rijcke
Breken wilt ende achterkeert /
Alsoet hem die duvel leert.
Ende nieman en langhe daer na
Dat roemsche rike te nieute ga;
Want seker als men dat vint

So es kerstenheyt ghescint;
Want die Kerke sal gaen tonder.
Dan salmen sien dmeeste wonder
Ende dmeeste jammer dat vore dien
Op ertrike ye wart ghesien.
Dan sal hoverde ende ghierecheyt /
Die inder prelaten hove leyt
Ende elder oec in ertrike /
Ghewroken werden sekerlike /
Mids des duvels sone / Antkerste /
Die den Gods Sone / Ihesum Kerste /
Al contrarie dan sal wesen /
Also wi in vele boeken lesen.
Ende sijt des seker ende gewes
Dat die tijt niet verre en es /
Alse prelaten /lansheren
Dat Roemsche rike willen verkeren.
Die Vrancsche coninghe langen tijt
Hebben ghedraghen groten nijt
Op die keyserlike ere /
Om dat si benijdden zere
Dat yemen soude op ertrike
Boven hem sijn of haers ghelike.
Wie sach ye des ghelike /
Als van Beyeren Lodewijc /
Die so eerlijc ende so scone
Quam toter keyserlike crone /
Ende berouwenesse had ontfaen
Van dien dat hi had mesdaen
Ieghen den stoel van Romen /
Ende te ghenaden woude comen /

Dat hem die paeus voersloet
Onser moeder der kerken goet /
Die sculdech es open te stane
Elken sondare te ontfane
Also dicke alse hijs beghert?
Want dat es Gode herde wert;
Want God ende al sijn hemelrijc
Verbliden dan ghemeynlike
Vanden sondare die hem bekeert /
Alse ons Cristus selve leert.

Een plaghe op Babylonien, op Cartago ende op den coninc Alexander. C. IX.

DIe hoverde ende dien overmoet /
Die wilen in Babylonien stoet /
Warp God te male onder voet
Op enen tijt alst Hem dochte goet /
Mids van Persen coninc Cyrus;
Want God onst hem wel aldus.
Die grote stat van Cartago /
Die onder haer hadde also
Aldat lant van Affrike /
Dat es terdendeel van ertrike /
Struweerden in eenre stont
Die Romeyne al inden gront.
Die Romeyne oec menechwerven
Hebben gheweest opt bederven
Van vianden / die hem daden
Vele vernoys ende groten scade /

Om die overmoet die si dreven /
Als men wel vint bescreven /
Die nochtan / te waren
Thoeft van al ertrike waren /
Ende die nu sijn met allen
So neder nu ghevallen
Datmen luttel op hem acht.
Dus can werken die Gods cracht /
Daer ieghen / dats sonder waen /
Ghene moghentheyt mach staen.
Alexander / die tyran /
Die alder werelt verwan /
Dien God in sinen daghen
Gheset hadde tere plaghen
Ende tere gheesselen jammerlijc
Over die sonden van ertrike;
Ende doen hi peynsde ende dochte
Dat hijt van hem selven vermochte
Ende hem niet en liet ghenoeghen /
En woudt God niet meere ghedoghen /
So dat hi doen wart vergheven
Ende verloes jammerlijc sijn leven.
Aldus haestich ende dus hart
Was God eer Hi mensche wart;
Maer sint dat Hi die menscheyt kinde
Ende God die menscheyt minde /
En heeft Hi so haestelike
Niet ghewroken op ertrike.
Maer al beydt Hi / hine verlet niet;
Want men dat ghescreven siet

Dat beyden en es gheen verlaet.
Gods wrake / dat verstaet /
Comt onversien ende onverhoedt /
Ia alsment minst moedt /
Ende dat oec nieman soude gomen
Dat sulke wrake soude comen;
Keyser / coninghe ende lansheren /
Die den heylighen wilen ere
Daden met tormenten groet
Sterven alle quader doet.
Gods wraken sijn menegherande;
Som met watre ende som met brande /
Som met swerden / som met scanden
Die menechsens comen te handen /
Som met siecheden / som met scaden.
In mochte niet gheraden
In hoe menegher saken
God can thonen sine wraken /
Al ghepast met gherechticheyt /
Na dat die sonde groet geleyt.
Maer die haer sonden aren /
Hebben seker wel ghevaren /
Want si wert cort gheint.
Maer die wrake diemen ghinder vint /
Die moet dueren emmermeer
In groten rouwe / in langhen zere.

Dat die van Lemborch te Woeronc bleven ende vele heren te Cortrijc. C. X.

NU merct voert die hoghe gheslachte
Van Lemborch / van so groter machte /

Diet al hadden in haer bedwanc
Tusschen der Masen ende den Rijn lanc /
Die soe groet van moede waren
Dat si nieman en wouden sparen /
Hoese God met sire wraken scarp
Te Woeronc al ter neder warp /
Ia in midden haers selfs lant /
Mids den hertoghe van Brabant /
Wien si met crachte wouden
Sinen roep voerhouden /
Dien hi wettelijc / sonder waen /
Op dlant van Limborch had ghedaen.
Aldus so moet al onghelijc
Int leste vallen inden slijc.
Ghi moghet oec merken des ghelike
Dat voermaels vore Cortrike /
Daer die beste van Vrankelant /
Van Artoys ende van Brabant /
Ende daer toe van andren landen
Doet bleven in groter scanden /
Onghevalliglijc / des sijt vroet /
Vore ene cleyne ghemeynte te voet;
Ghelijc alsmen vincken vaet
Daer men dat net over slaet /
Doen sijs minst in hoeden waren.

Van plaghen die op vele lansheren ghevallen sijn. C. XI.

GHi moghet oec sien ende merken
Wat God in Vlaenderen can werken /

Daer si / des es lanc leden /
Tfoerdeel hebben ghestreden /
Ende daer si oec haren here
Verjaghet hebben tsire onnere /
Om dat hi niet en dede
Also behoerde tsire heerhede /
Ghelijc dat inden ouden daghen
Sijn vordren te doen plaghen /
Die de beste riddren waren
Diemen yegherinc vant / te waren /
Beyde van daden ende van handen /
Die si toenden in vremden landen
Beyde over zee ende elder mede.
Ende om dat dese des niet en dede /
Noch en hilt sine vorwerde
In sijn hof no inder werden /
Ende en plach gheens heren voere /
So wart dare doen in roeren
Die ghemeente / also dat hi
Uten lande vloe daer bi.
Doen die gemeente wart gheware
Dat si buten bedwanghe waren
Ende en ghenen here ontsaghen /
Ghinghen si elc andren jaghen
Ende vermorden ende verraden /
Ende die quade eede die si daden /
Ende noch doen daghelike /
Daer om dat God van hemelrike
Sine wrake sint alle daghe
Onder hen met doetslaghe /

Die elc op andren hanteert /
Ende sine weten niet wat hen deert /
Anders dant Gods wrake es.
Des sijt seker ende gewes.
Vormaels doen daer int lant saten
Mechteghe liede utermaten /
Alse ridders ende knapen menegherande
Die daer saten inden landen /
Verdructen si die mate also
Dat sijs dicke waren onvroe.
Hadde yeman vanden gheburen /
Hoe zeer dat hen wert te sueren /
Een vet scaep ofte een swijn /
Dat moeste mijns heren sijn.
Alse dwijfken boter sloech /
So waest vrouwen gevoech;
Ia / waest kieken ofte gans /
Dat moeste aen mire vrouwen dans.
Dus sat dat volxken daer
Sere verladen menech jaer
Onder die mechteghe heren.
Ende doen God dit woude keren /
Ghewan dat volxken enen moet
Dat die fortse wederstoet /
Ende hebben daer also verjaghet
Dedele liede ende verjaghet /
Datter daer luttel es bleven.
Aldus can Onse Here gheven
Sine wrake na ghelike
Hier ende daer in ertrike.
Nu merct van Edewarde van Inglant /

Die dander es also ghenant /
Die den goeden grave van Erfort
Ende van Lanckastre also voert
Beyde gader ontliven dede /
Ende al om hare wetlichede /
Om dat hem elc blameerde
Donrecht dat hi hanteerde /
Ende sinen wive was so hart
Dat si voer te Vrancrijc wert
Te Karlen / haren broeder
Beyde van vader ende van moeder.
Doen si daer ghene hulpe en vant /
Keerde si weder in Inghelant
Met cleynre macht / si u becant /
Ende wan also dat grote lant /
Waest den coninc lief of leet /
Ende dede den coninc vaen ghereet
Ende sterven jammerliker doet.
Nu merct ghi heren / cleyn ende groet /
Hoe dat wreect God Onse Here /
Ia so datmen nemmermeer
Ghepeynst soude hebben van dien
Dat sulke wrake mochte gescien
Dore God. Ghi heren / bedenct u des /
Dat een here boven u es /
Sonder wies hulde ghine moghet niet
Staende bliven also als yet.
Merct den hertoghe van Brabant /
Die te Woeronc vacht metter hant /
Daer hijt verwan met groter eren /
Ende was een here der heren /

Ende meneghen groten tornoy verwan /
Ende starc was ende hart; nochtan
Bleef hi doet van eenre wonden
Ten Baren / teenre tafelronden /
Doen hi te sinen besten was /
Ende hi minst vermoede das.
Aldus als God wilde dat /
Was saen ghebroken dat rat.
Dese hertoghe / dese grote here /
Stont so zere na die ere
In tornoy / in tafelronden /
Dat hem ghebrac te menegher stonden
Aen sijn renten / so dat hi dede
Op sine liede setten bede
Ende moeste hebben hare haven /
Daer si hem meneghen vloec om gaven.
Ende jeghen ghemeynen vloec en can
Hem onthouden wijf noch man.
Merct van Philips van Vrancrike /
Die gebuer no oec ghelike
Hebben en woude in ertrike /
Hoe utermaten misselike
Hem ghesciede grote scande /
Ia in midden sinen lande /
Daer een coninc van over zee quam /
Die den hertoghe van Brabant nam
Te sire hulpen / ende trac te hant
Int beste van Philips lant /
Ia met ghewapenden handen /
Beyde met roven ende met branden /
Van castele van Camersijs voert

Tote bi Sinte Quentens der poert;
Ende also voert bi Louwen /
Daer men anders niet en mocht scouwen
Dan manslacht / brant ende roec groet /
Die Philipse vloech over thoet.
Dus laghen si daer met ghewoude /
Tote dat des winters coude
Met crachte keren dede
Elken tot sire stede.
Hier ane mochti wel merken
Dwonder dat God can werken /
Na gheliken dinghen alse ghi
Moghet horen segghen mi.
Niet langhe vore dat dit was
Hadde Philips ghehuert / sijt seker das /
.XVI. grote lantsheren /
Om dat si souden onteeren
Den edelen hertoghe van Brabant /
Ende hem afwinnen sijn lant /
Daer elc van hem toe dede
Algader sine moghenthede /
Des die hertoghe wel ontstoet
Met groter eren / des sijt vroet.
Nochtan hielden si dlant besloten
.IX. maende / met groten stoten
Ende met meneghen pongijse groet /
Dat hem nochtan niet en bescoet.
Aldus / voer waer ghesproken /
Wart die hertoghe daer ghewroken

Over Philipse met ghelike /
Alse gherechticheden can striken;
Want die hertoghe onstoet met eren /
Ende Philips bleef inder onneren /
Die den hertoghe sonder sijn scout
Verderven woude met ghewout.
Merct hoe die grave van Hollant /
Dander Willem / also ghenant /
Die noch jonc was van daghen /
Vanden Vriesen wart verslaghen /
Daer scade ende jammer mede
Aen lach der kerstenhede;
Want hadde hi moghen leven /
Hi soude dat hebben opghegeven
Vanden wapen die ere /
Die nu es ghenedert sere.
Nieman en salt in arghe keren
Dat ic tghebrec deser heren
Aldus vermane te deser stat;
Want seker ic doet om dat
Die heren selen van dien
Gods wrake te mere ontsien;
Want God / voer waer ghesproken /
Laet gheen dinc onghewroken /
Ende so hogher es die man
Soet God starker wreken can.
Willem / dese grote here /
Mesgreep hem selven harde sere /
Dat hi enen priester doet slaen
Dede / die hem niet en had mesdaen /
Die wt sire kerken quam ghegaen

Want men dede hem verstaen
Datmen daer buten woude spreken:
Doen wart hi daer doet ghesteken.
Oec so dede hi groot onrecht
Der goeder stat van Utrecht /
Daer hi vore viel met machte /
Ende verderven woude met crachte /
Daer hi af moeste keren
Met scanden ende met onneren.
Hier ane so moghedi verstaen
Hoe Gods wrake can omgaen.
En es gheen here sekerlike
Also mechtich op ertrike /
Hine heeft boven hem enen here /
Die hem nemen mach sijn ere /
Siele / lijf / lant ende goet.
Die dit ontsien / si sijn vroet.

Vander stat regement ende van ghemeynen goede. C. XII.

DIe een stat sal regeren wel
En selen ghierech wesen no fel;
Want die ghiereghe ende die felle mede
En berechten noyt wel stede;
Maer / als ons een wijs man leert /
Hebben si meneghe stat onteert;
Want die ghiereghe / wats ghesciet /
Es altoes wt om sijn gheniet.
Daer die rechtere van ere stede
Onwettich es ende die scepene mede /
Dats alse een wout / des gheloeft /

Daer men die liede in beroeft;
Ende sulke stede so sal
Elc goet mensche scuwen over al.
Nu seghet ons ende maect ons vroet /
Ghemeyn goet es godlijc ende goet.
Alse kerkelijc goet / sijt gewes /
Vrijer dan werlijc goet es /
Also es ghemeyn goet vrijer dan
Tgoet dat toehoert enen man;
Ende wiet anders keert ende leyt
Dan in ghemeyn orberlijcheyt /
Doet also quaet / des sijt vroet /
Alse ofte hi stale der kerken goet.
Ende des goets aldermeest es
In kerkeliken steden / des sijt gewes;
Want daer es die ghemeente groet
Die dicke heeft hulpen noet
Van vele dinghen / wet wel dat /
Die toe behoren eenre goeder stat.
Daer om setmer toe / te waren /
Rike liede diese bewaren /
Ende van breken niet en selen
Tghemeyn goet gripen of stelen /
Ende die dat qualike bekeren
Sijn wel weert groter onneren /
Ende dicke hebben si oec scande groet /
Of hare kindre selen bidden broet.
Die Romeyne / wilen ere /
Pogheden daer na harde zere /
Dat si ghemeyn orber souden
Sterken ende menechfouden /

Ende daer vore setten si haer lijf /
Kindre / maghe / man ende wijf /
Ende daer met waerlike
So wonnen si al ertrike.
Wie dat om sijns selfs gheniet
Tghemeyn orber achterliet /
Daer men ter waerheyt ondervant /
Si bleven ewelijc ghescant.
Sypio die Affrikaen /
Die den Romeynen onderdaen
Dlant van Affrike hadde ghemaect /
Daer hi dicke om hadde ghewaect
Meneghe pine / meneghen strijt /
Om dat hi wert ghewroeght tere tijt
Dat hi van selver hadde juwele
Van .x. marken (dan was niet vele) /
So woudemen henen senden
Verre lants in ellenden /
Tote dat hi sijn onscout dede
Dat hi bleve in die stede.
Die goede poete Valerius
Scrijft in sinen boeken aldus:
"Alse een maet man / wildijt weten /
In groten dienste es gheseten /
Ende dan cortelijc wort rike /
Dat es seker des ghelike
Dat hi sine rijcheyt dan
Met redenen niet allene en wan."
Scepenen in gheender wisen

En selen copen gheen assijsen /
Ende die setten ende bestaden voert;
Want hem dat niet toe en hoert:
Men mochter arch in vermoeden.
Scepenen selen hen altoes hoeden
Ieghen die ghemeente zere /
Alse die knape doet vore den here;
Want ghemeyn goet / verstaet also /
Dat hoert der ghemeynten toe /
Ende die ghemeynte sekerlike
Dat sijn beyde arme ende rike.
Daer en heeft nieman voerdeel an
Here no knape / wijf no man;
Ende so wie vanden heren
Die dat goet anders keren
Dan in ghemeynen profite /
Sijn dogheden ende eren quite.

Van .V. sonden die God swaerlike wreect ende van geesteliken goede. C. XIII.

MEn vint .iiij. ofte .v. sonden /
Die God in corten stonden
Gherne te wrekene pleghet /
Also ons een wijs man seghet.
Dierste es datmen kerken hindert /
Haer recht ende haer vrijheyt mindert /
Ende versmaedt hare persone /
Dat comt gherne te quaden lone.
Dander es / alsict verstoet /
Datmen ghemeyne goet

Ten orber niet en keert /
Daer ghemeyn stat bi onteert /
Also daghelijcs wel es in schijn.
Die derde mach dit wel sijn /
Datmen vader ende moeder niet en eert /
Also Onse Here selve leert.
Die vierde es om die quade eede /
Daer men Gode met doet harde leede.
Die vijfste es / des sijt vroet /
Dat die mechteghe onrecht doet
Ende smade doet den maten man /
Die niet vorder staen en can.
Nu willic u verclaren voert
Dese .v. poente die ghi hoert.
Der kerken goet is menegherande
Harentare inden lande;
Som houdent die prelaten /
Som cloestre te hare baten /
Som canesien / som papen /
Die daer groet goet wt rapen.
Ende al dit goet / des seker sijt /
Heeft die heylighe Kerke ghevrijt
Ende der werelt ghemaect doet.
Ende hier af es Cristus thoet;
Want dit goet / des sijt gewes /
Ter werelt aldus ghedoedt es /
Sone salmen dat in ghenen keren
Dan sonderlinghe te Gods eren.
Ic sach ghescreven teere stonden
Dat perde / vogle ende honden /

Ende wive verteren tgoet
Daer Cristus om storte sijn bloet /
Ende speelliede daertoe mede.
Maer dit en valt niet telker stede;
Nochtan valles meer dan goet es.
Een prevendre / des sijt gewes /
En mach sijn goet niet henen gheven
Susteren / bruederen / nichten / neven /
Ia van goede / dat verstaet /
Dat hi vander kerken ontfaet /
En ware / dat verstaet al bloet /
Dat si van breken hadden noet.
Want / als ons een goet man scrijft /
Al dat goet dat hem over blijft
Boven den eysche van haren state /
Sijnt papen / clerke ofte prelate /
Dat si vander kerke goet ontfaen /
Dats der armer / sonder waen /
Alse gherecht goet algader /
Alse oft hem bleve van haren vader.
Wee hen! wee hen! alsict verstoet /
Die heffen der kerken goet /
Ende dat verteren in ledecheden
Ende in overtuldecheden /
Of die daer af gadren scat
Ende den armen ontkeren dat!
Tgoet dat papen ontsparen
Sietmen dicwile qualijc varen.
Qualijc ontspaert / qualijc verloren!
Dit machmen daghelijcs sien ende horen.
Twee dinghen die sijn / alsict verstoet /

Die gherne hinderen kerstelijc goet;
Deen dat sijn quade heren
Die dat gherne destrueren.
Dander dat sijn / wildijt merken /
Selve persone der heyligher Kerken /
Ia / die der kerken mindren mere
Dan anders enech quaet lantshere /
Ia / in vele manieren / alsic nu
Hier vore hebbe ghescreven u.
Tierst dat een paeus ghemaect es /
So steet hi daer na / des sijt gewes /
Hoe hi sijn maghe mach gehoghen
Ende maechscap / princen ofte hertoghen /
Baenroetsen ofte graven /
Metter heyligher Kerken haven.
So doet een abt des ghelike /
Wilt oec sijn maghe maken rike
Met des Gods Soens goede /
Ghecocht met Cristus bloede /
Ende huwetse aen die liede van machte /
Om te makene een groet gheslachte.
So doen oec canonke mede
Ende papen in menegher stede /
Des hen darme tallen daghen
Met rechte moghen wel beclaghen.
Hier ane verstaet / des sijt geleert /
Dat nieman meer en destrueert
Onser moeder der Kerken goet
Dan dat paepscap selve doet.
Hier met willic te desen tiden
Dese materie laten liden;

Want soudic alder waerheyt lyen /
Tpaepscap soude mi vermaledijen.
Nochtan wet dat voer waer nu /
Dat ic die waerheyt segghe u.

Een ander poent van ghemeynen goede. C. XIV.

DAnder poent dat Onse Here
Gherne wreect ende zere /
Dats datmen ghemeyn goet
Niet en bekeert / des sijt vroet /
Ghetruwelijc so daer toe hoert /
Noch te poente en settet voert /
Daer af dat ic u te hant
Een groet deel hebbe doen becant.
Nochtan so willic u dat
Verclaren een luttel bat.
Wisten heren vanden staden
Waer met dat si sijn gheladen /
Ende hoe God / voer waer ghesproken /
Dic over hem heeft ghewroken /
Alsic hebbe gheseghet vore
Ende also ghi noch moghet horen /
Si souden met rechte / sonder waen /
Met anxte dicwile slapen gaen.
Ic wiste inder waerheyt dat /
Dat portre van eenre stat
Tscependom tenen tide jeghen
Den here vander stat vercreghen
Om ene somme van ghelde /
Ende als si hadden in ghewelde

Die stat / hebben si vercocht
Daer up ene grote lijftocht /
Ende betaelden den here also
Dat si hem hadden gheseghet toe.
Dus moeste die ghemeente / voer waer /
Der heren heerscapie quiten daer;
Ende alle die dit verworven /
Haesteliker doet si storven
Sonder dat heylighe Sacrament /
Alse liede van Gode ghescent /
Ende som worden si verslaghen
Te scanden al haren maghen.
Lieve kindre / nu merct dan
Hoe God Onse Here wreken can.
Doen die Romeynen wilen ere
Trouwe hanteerden ende ere /
Dwonghen si al ertrike;
Maer doen si wouden sijn rike
Ende vernaemt aen tghemeyne goet /
Vielen si neder onder voet /
Ende hebben dere al verloren /
Alsic u seyde hier te voren.
Hadden si wel opghedraghen
Ghemeyn orber / als si plaghen /
God Onse Here en hadse met allen
Dus zere niet laten vallen.
Voer waer so segghic u dat /
Soe waer die rade van eenre stat
Haers selfs baten sueken mere
Dan ghemeyn orber ofte ere /
Ende daer men oec / des sijt vroet /

Elken niet recht en doet /
Es hi mate of wel gheboren /
Daer so es die stat verloren.
Ene wijs man maect ons vroet:
Stat daer men gheen recht en doet
Die es als een wout / des gheloeft /
Daer men die menschen in beroeft
Ende lijf ende goet nemt dan:
Die stat sal scuwen elc wijs man.
Elc raedsman sal sonder letten
Sijns selfs orber achtersetten
Om den ghemeynen orber vander stede.
Dat sal van rechte sijn sede.
Aen ghemeyn orber leghet mere dan
Aen den orber van enen man.
Die meeste orber sal / sonder waen /
Altoes voer den minsten orber gaen /
Ghelijc dat der kerken heren
Gods volc weghen ende regeren
Also verre / dat verstaet /
Alse dat ane die ziele gaet /
Ende hare rechte vast houden;
Also ghelijc oec so souden
Die heren van eenre stede
Gods volc bewaren mede
Aen sijn goet ende aen sijn lijf /
Die de rechte houden stijf /
Ende voer ghemeynen orber setten
Lijf ende goet / sonder letten.

Dat raetslude niet en selen discorderen, maer tghemeyn goet [te] ghemeynen orbore keren. C. XV.

DIe ene stat selen regeren wel
En selen onderlinghe niet wesen fel /
Maer eendrachtich / wats ghesciet
Ende niet sere achten op gheniet;
Want gheniet / voer waer gheseyt /
Verdruct eendrachticheyt.
Waer die vorsten vander stat
Onderlinghe draghen hat /
Daer bederven si die stede
Ende hen selven daer toe mede.
Ende so waer die rade / sonder waen /
Altoes na dat gheven staen /
Daer so moeste haet ende nijt
Tusschen / des seker sijt.
Leghet een man in groter veeden /
Ende wert hi raetsman van eenre steden /
Hi sal die veede nederlegghen /
Omdat men niet en moghe segghen
Dat die stat come yet
Bi sijnre scout in verdriet.
Wie dat na tscependom staet
Om datter wasdom wt gaet /
Ende niet omdat hi lude of stille
Der gherechticheyt dienen wille /
Sijt dies seker ende gewes
Dat hi daer valschelijc in comen es /

Ende hem waer beter / na der waerhede /
Dat hi dese poente af lede.
Nieghering en wert een stat
Meer bederft / wet wel dat /
Alse dat die portren met partijen
Onderlinghe draghen hatije /
Ende om voerstaen discorderen:
Dan gheet al buten eren.
Men sal also regeren een poert /
Oftmen partye woude trecken voert /
Dat die andre dan daer bi
Ghenedert no ghedruct en si /
Also dat eendrachtichede
Altoes valle in elke stede.
Dese lere spreect ons also
Die grote philosophe Plato:
Den ghiereghen en salmen niet
Bevelen / wats ghesciet /
Stat of borch te hoedene;
Want het es wel te moedene
Dat hi / mids siere ghierechede /
Bederven mochte borch ende stede.
In Ghent waren wilen eren
Neghen ende dertich wiser heren
Die de stat berechten daer
Wel ende wijslike menech jaer.
Die wile dat sijt wel regeerden /
Ende ghemeyn goet wel bekeerden
Daert sculdech was te gane /
Ende niet en ghenoten daer ane

Ende eendrachtich mede /
Stont in eren groet die stede;
Maer doen sijt selve wouden slabben /
Ende daer om ghinghen crabben
Ende parlementen onderlinghe /
Ghinghen te nieute al haer dinghen;
Want God en woudt ghehingen niet
Dat si langher regeerden yet /
Ende worden uten lande ghejaghet.
Luttel worden si gheclaghet /
Also dat si ende haer kinder oec
Te quiste ghinghen als een roec.
Nu merct wel ende verstaet
Hoe misselike Gods vonnes gaet /
Ende in deser ghelike mede
Eest ghegaen in meneghe stede /
Alse die heren dus verwilden
Ende ghemeyn orber niet en hilden /
Dat God harde zere wrac
Metter ghemeynten die hi optrac;
Ende alse die ghemeynte verwoude /
Warp hise neder also houde.
Onghelike dinc / sonder waen /
Dat en mach niet langhe staen.
Het es dicke ghesproken:
Gheen arch en blijft onghewroken.
Lieve vriende / lieve here /
Houdt der ghemeynten orber ende ere
Ende in voerspoede starc ende stijf /
Ende daer voer set u lijf
Vroech ende spade / in alder tijt /

Want ghijt sculdech te doen sijt.
En doedijs niet / wet wel dat
Ghi doet ontrouwe uwer stat /
Om dat ghi Gods volc niet en houdt
In sinen recht also ghi soudt.
Scepene ende raedsmanne mede
Selen hem hueden in elke stede /
Datse die ghemeynte en mochte niet
Begripen also goet als yet /
Alsic u vore hebbe gheseyt.
En wetti wat hier ane leyt?
Hare es vele die nauwe merken
Hare affare ende haer werken /
Ende si weten wel / dat verstaet /
dat hen tghemeyne goet aengaet /
Ende si hebben meneghen wisen man
Die harde nauwe brieven can
In sijn herte / in sinen moet /
Donghelijc datmen hem doet /
Dat si brengen souden int clare
Als si wisten dat tijt waer /
Daer wonder af mochte ghescien /
Also men dicke heeft ghesien.
Arestotiles / die wise clerc /
Maecte een boec / een scone werc
Daer hi in leert in wat manieren
Men ghemeyn goet sal hanteren
Ende bestemmen ende regeren.
Ic woude der steden heren
Dit boec wel hadden verstaen /
Ende daer mede dan voert gaen;

Dat ware meneghe stat goet /
Die nu heeft crancken spoet
Ende cranc van neringhen staet /
Om dat haer beleyt es quaet.
Dat moet betren die Gods cracht /
Die boven alle dinc heeft macht.

Datmen vader ende moeder sal eren ende Gode niet versweren. C. XVI.

ELc mensche van gherechter scout
Sal vader / moeder wesen hout /
Ghelijc hem selven ofte bat /
Waer hi comt in elke stat /
Ende goet doen ende ere;
Want het ghebiedt Onse Here:
Want het es int ghemene
Vanden .X. gheboden ene.
Oec gheloeft Onse Here God
Sonderlinghe lone in dit ghebot /
Dat Hi in dandre niet en doet /
Dats lanc lijf / ende des sijt vroet.
Men vindt ghescreven also
Inden boec Ecclesiastico:
"Die vader ende moeder eert / sal van dien
Bliscap van sinen kindren sien;
Ende die vader ende moeder laet /
Ende inder noet niet bi en staet /
Es van Gode vermaledijt."
Oec willic dat ghi seker sijt /
Dat God al openbare

Gheen sonden en wreect so sware
Danmen vader ende moeder niet en eert /
Also ons Ihesus Cristus leert;
Want Hi spreect in sijnre leren /
Eest dat wi vader ende moeder eren /
Dat wi langhe selen leven dan.
Hier machmen vele merken an;
En doen wijs niet / onse leven
Op dit ertrike saen sal sneven
Ende verliesen hier om hemelrijc:
So sijn wi bederft ewelijc.
Lanc leven / dat verstaet /
Es een troest / een toeverlaet
Te comene ter ewichede /
Die der outheyt wilt beleden;
Want alle dinc daer sonde in leyt
Den mensche in doudre vergheyt /
En ware allene ghierecheyt.
Salich es hi diese af leyt.
En es nieman so hoghe no so rike /
Maer leefde sijn vader armelike
Sonder goet ende sonder ere /
Hine heeft die scande mere;
Ende eest dat hi in eren si /
Hi heeft te meer eren daer bi.
Ende Noe / onse yrste vader /
Daer wi af comen sijn algader /
Die yrstwerf den wijn vant
Ende namaels plante hine metter hant /

Naems so vele op enen dach
Dat hi daer af in slape lach
Ombedect in ene stede /
So datmen sach sijn scamelhede.
Cham / sijn sone / quamer toe /
Ende alse hi sach den vader alsoe
Wijsde hi daer metten vingher op /
Ende maecte daer mede sijn scop.
Hier om wart hi te dien stonde
Vermalendijt van Gods monde /
Ende tgheslechte dat van hem quam.
Dus voer die quade Cham.
Aldus sal hem allen ghescien /
Die vader ende moeder niet en ontsien /
Noch en werden noch en eren /
Also tghebot es Ons Heren.
Ihesus Cristus hielt algader
Die ghebode sijns ewichs Vader /
Ende eerden vroech ende spade
Beyde in woerden ende in dade /
Ende was hem onderdaen ter doet
Sonder sijn scout cleyne ofte groet.
Een wijs lerere ons dus leert:
"Al sijn vader ende moeder verkeert
Ende oncuysch van ouden daghen /
Dat suldi guetlijc verdraghen;
Want si verdroeghent guetlijc
Doen ghi laghet in u slijc /
Ende voeden u op / dat wet /
Met arbeyde ende coste met /

Ende lieten u tgoet na dien /
Daerse God af hadde versien.
Quade eede haet Onse Here /
Ende die wreect Hi dicke sere.
Alsmen spreect van dien / van desen /
Dat sal sonder eet al wesen /
En ware noet / dat wet /
Ter waerheyt te hulpen met;
Anders salmen tallen tiden
Met ja ende met neen al liden.
Den starcsten eet diemen doet /
Dats bi Gode / des sijt vroet.
Nochtan / alsment inder waerheyt siet /
En laten si hen ghenoeghen niet
Met Gode / daert al aen leyt /
Ende die allene es die waerheyt /
Sine vermanen daer toe mede
Sijnre doet ende sijnre lede /
Die Hi ane den cruce ontdede /
Ende al om onse salichede;
Ia / sijn bloet ende sijn sweet
Verwiten si hem ghereet /
Ia lelijc ende onscone /
Om min dan om een bone.
Men sal om Gods creaturen
Sweren in gheenre uren;
Want si alle toe horen Gode /
Daer wi af houden onse ghebode.
Na dien dan / voer waer gheseyt /
Dat in verswerene sonde leyt /

So doet hi dan grote sonde
Die loghene sweert tenegher stonde
Ende nemt Gode tenen ghetughe daer
Dat sine valsche loghene es waer.
Dese sonde es also groet
Alse die Cristum sloeghe ter doet;
Want in Gode / des sijt gewes /
Niet dan die waerheyt en es.

Datmen die arme onnosele niet verdrucken en sal. C. XVII.

DAt vijfste poent u noch gebreect /
Hoe dat God Onse Here wreect /
Dats dat een man van groter machte
Nemt ende beroeft met crachte
Sijn goet enen maten man /
Die niet wederstaen en can.
Dats een sonde / voer waer gheseyt /
Die Onse Here zere wreect
Aen den man of aen die kinder /
Die dicke varen herde hinder;
Want wet dat Gode ontfarmt
Dat die mate te rechte karmt.
Heeft een maet man bemt of lant /
Dat den riken leghet wel ter hant /
Dat sal die rike hebben moeten /
Sijt met sueren of met sueten.
Hets wel te duchten / twaren /
Dat om ghene dinc en varen
Meer volx ter hellen gloede

Dan om begherten wille van goede;
Want en heet nu nieman vroet
Hine poghe na dertsche goet
Prelaten / monken / papen /
Princen / riddren / knapen /
Dese gapen met allen sinnen
Hoe si meest goets ghewinnen.
Hare ghene wert goets sat /
Dit merkic in elke stat.
Hoe scandelijc / des sijt vroet /
Dat een mensche ghewint goet /
Op dat hi wert een here /
Alle die werelt doet hen ere:
Ia die valsche / dat verstaet /
Maer metten goeden heet hi quaet.
"Here" spreect David / die prophete vry:
"Wie sal in dijn huys wonen metti?"
Nu andwert hi dus hier af:
"Die sijn ghelt te woeker niet en gaf /
No ghene ghichte no miede
En nam van onnoselen diede."
Ghi machteghe liede / des sijt vroet /
So wanneer dat ghi onrecht doet
Den onnoselen / dat Onse Here
Aen Hem trect dat harde sere;
Want Hi achse Hem selven ghedaen.
Ende ghi sult sulken loen ontfaen
Alse die quade lude ontfinghen /
Die Cristus aen den cruce hinghen.
Dat was dat onnosel lam /
Dat neder in ertrike quam /

Ende sonder sijn scout / cleyn of groet /
Sterven moeste die bitter doet.
Ende gheenre liede sekerlike
En vaert so vele te hemelrike
Alse der onnosele / dat wet /
Die gherecht sijn ende simpel met.
Dese sijn al te samen
Gods rike erfghenamen /
Als Cristus / die Gods Sone /
Selve spreect harde scone.
Ende wet dat dese sekerlike
Sot heten op ertrike /
Ende oec nerghen toe goet.
Nu merke elke in sinen moet /
Na dien dat gherechtichede
Ende onnosele verduldechede
In hemelrike comen allene /
So es dat ghetal dan clene
Dat daer in comen sal;
Want die liede bina al /
Sijn si leeke ofte clerke /
Also alsict al bemerke /
Gaen om metter werelt wijsheyt.
Nochtan dat die wise man seyt
Dat deser werelt wijsheyt es
Sotheyt voer Gode / sijts gewes.
Die onnosele gherechte
Dat sijn Gods vercorne knechte /
Ende haer claghen ende haer bede
Hoert God in elke stede.
Daer om hoedt u talder tijt /

Waer ghi gaet of waer ghi sijt /
Dat ghi den maten niet en doet
Onrecht aen lijf of aen goet;
Want seker God soudt wreken.
Hiermet latic dit spreken /
Ende wille u dinghen segghen voert /
Die ghi noch niet en hebt ghehoert.

Van .VIII. Sibillen. C. XVIII.

1520MI quam een out boec in de hant /
Daer ic in ghescreven vant
Van .VIII. Sibillen datmen leest /
Die hier voermaels hebben gheweest.
Sibillen dat waren vrouwen
Die inden gheest consten scouwen /
Ende voersegghen ende voersien
Dinghen die namaels souden gescien.
Van desen was / alsic las aldus /
Dochter van Troyen Priamus;
Haer moeder hiet Ecuba /
Die scone was / alsic versta.
Dese dochter hiet wel wale
Tyburizina in Griesche tale.
Dese vrouwe was wijs ter core /
Ende voer al Asya dore
Van lande te lande telker stede /
Ende predicte daer grote wijshede /
Ende leerde hoe die liede souden
Hem wel ende wettelijc houden.
In Affrike quam si daer naer /

Ende predicte oec mede aldaer /
Ende in Etyopen oec also /
Ende in Egypten oec daer toe /
Ende oec int grote Babylone.
Dese vrouwe was harde scone /
Ende so gratiose in hare woerde
Datse al tfolc gherne hoerde /
Ende so lieflijc in haer wesen
Datment cume mochte lesen /
Ende propheteerde vele den lieden
Dinghen die namaels ghescieden /
Ende noch gheschien hier ende daer /
Ende noch geschien selen hier naer.
Int leste quam die mare
Te Rome in die stat van hare /
Ende die Romeynen dadent te hant
Den coninc Ianuus becant
Vander vrouwen wijsheyt groet /
So dat hi die vrouwe ontboet
Ende ontfincse met groter eren.
Doen begonste die vrouwe leren /
Ende predicte so subtile woerde
Dat hi des ghelijc noyt en hoerde:
So bequame waren haer woert.
Nu hoert hier groet wonder voert.

Van .IX. Sonnen. C. XIX.

DEn ouden senatoren voer waer
Droemde op enen nacht al daer
Enen droem bina ghelijc /

Die selsene was ende wonderlijc;
Want elken droemde daer hi lach
Dat hi .IX. sonnen sach
Die een vander ander staen.
Nu hoert hoe si waren ghedaen:
Dierste was claer ter core
Ende liechte al ertrike dore.
Dander sonne / dat ghi wel wet /
Was meerder ende groter met
Met hemelscher claerhede /
Daer si hemelrijc verlichte mede.
Die derde sonne / alsict verstaet /
Was gheverwet als bloet /
Vlammende ende vierachtich /
Ende zere vervarachtich;
Nochtan hadde si na ghevoech
Redelijc liechs ghenoech.
Die vierde al bloet roet was
Ende hadde / alsic daer las /
Sere goede vier straten
Die claer schenen utermaten.
Die vijfste was doncker bina al /
Luttel lichs / maer dat was smal.
Die seste / dat wet wale /
Was doncker altemale /
Ende hadde enen scarpen steert doen /
Ghelijc oft waer een scorpioen.
Die zevende sonne was dan
Eyselijc te scouwene an /
Ende bloedechtich ghedaen /
In midden zwart ghestaen.

Die .VIII. sonne / dat wet /
Stont al bedroeft ende ontset /
Ende hadde in midden / alsic verstoet /
Een varwe roet als bloet.
Die .IX. al doncker was
Met eenre rayen / alsic las.

Hoe Sibilla die .IX. sonnen exponeert. C. XX.

DOen die portren saghen ane
Der vrouwen scone ghedane /
Ende van seden so volmaect /
Ende van spraken so gheraect /
Ende dat si vele sprac van dien
Dat namaels soude ghescien /
Quamen die oude senatoren /
Daer ic af seyde te voren /
Ende spraken dus tote hare:
"Vrouwe / wi werden wel gheware
Dat ghi wijs sijt ende scone /
Ende alder dogheden ghewone:
Wi bidden ende versueken aen u
Dat ghi wilt ontbinden nu
Enen droem / dien wi alle sagen
Op enen nacht daer wi laghen /
Ende watter af gescien mach."
Die vrouwe antworde mettien:
"En waer recht no eersam mede
Dat ic in dese onreyne stede
Ontbinden soude ende weten doen
Die godlike visioen.

Laet ons op ghenen berch gaen /
Die ghinder buten es ghestaen /
Daer sal ic u cont maken al
Wat der Roemscher stat ghescien sal."
Ende stappans so ghinghen si aldaer.
Doen vertrocken si al claer
Dvisione dat si hadden ghesien.
Die vrouwe antworde mettien:
"Die .ix. sonnen die ghi saghet
Doen ghi in uwen slape laghet /
Die also onghelike waren /
Bedieden gheslechten / twaren /
Die comen selen sekerlike
Van leven harde onghelike /
Also ghi nu hier saen
Van mi moghet verstaen.
Dierste sonne van desen
Selen eenrande lude wesen /
Simpel ende suver van binnen /
Ende die de waerheit selen minnen /
Saechtmoedech ende goedertieren /
Ende die arme selen hanteren
Vriendelijc / spade ende vroe /
Ende wijs sijn daer toe.
Die ander sonne doet bedieden:
Daer na selen comen lieden
Die met groter eersamheden
Hier haer leven souden leden /
Ende minnen harde zere
Enen God / enen Here

Ende houden also hare seden
In gherechter gherechticheden.
Die derde sonne bediedt dat /
Dat binnen Rome der stat
Volc jeghen volc sal opstaen /
Ende elc anderen sal verslaen.
Der vierder sonnen bedieden
Es / dat comen selen vele lieden
Die de werelt selen begheven /
Ende leyden een valsch leven.
In desen tiden sal opstaen
Een Ioedsch wijf wel ghedaen /
Sonderlinghe met Gode bequame.
Maria sal sijn haer name;
Haer brudegoem / suldi weten /
Sal Ioseph sijn gheheten.
Begorden sal si een kint /
Sonder eneghen man bekint;
Vanden Heylighen Gheest sal si
Dat kint ontfaen / gheloves mi /
Ende sal die Gods Sone sijn:
Ihesus sal sijn name sijn.
Maghet sal si tkint ontfaen /
Ende maghet bliven / sonder waen.
Dat van Gode sal sijn gheboren
Sal die Gods Sone sijn vercoren /
God ende mensche waerlike;
Sonder eynde sal sijn sijn rike /
Also alst die propheten
Te voren hadden doen te weten.
Hi sal oec / dat ghijt wet /

Vervullen die Ioedsche wet.
Die van haer sal sijn gheboren
Salmen dinglen singhen horen
In beyden siden scone ende hoe:
Gloria in excelsis Deo.
Nu waren daer te dier stede
Ioedsche papen comen mede /
Die met hoverden groet
Spraken toter vrouwen bloet:
"Vrouwe / ghine soudt / wats gesciet /
Dese worden hier segghen niet.
Laet varen ende swighet des /
Want niet goet te horen en es."
Sibilla antworde te desen:
"Ghi Ioden / het sals noet wesen
Dat gheboren sal werden dit kint.
Maer ghine sulles gheloven twint;
Want ghi sult Hem contrarie sijn /
Dat ghi wel sult doen in schijn."
Die Ioden antwerden: "wats ghesciet /
Hem en selen wi gheloven niet;
Want God gaf wilen ere
Onsen vorders / onse here /
Een testament / een wet /
Daer bi dat wi worden met
Gheregeert al onse leven.
Die en selen wi niet begheven;
Die wet selen wi houden voert an /
Ende gheen ander nemen an."
Doen antworde daer na
Die wise vrouwe Sibilla:

"Die hemelsche God / twaren /
Sal sinen ewighen Sone baren
Ghewarech God en fijn /
Die den Vader ghelijc sal sijn /
Gheboren vander maghet Marien /
Die wassen sal ende dijen /
Alse menschen kindre pleghen.
Ghi Ioden sulter nijt hebben jeghen.
In desen tiden sal regeren
Keyser Augustus met groter eren.
Binnen Rome moghentlike /
Ende here sijn van al ertrike /
Ende dan sal pays ende vrede
In ertrike sijn telker stede;
Want die Here des vreden sal
Met Hem pays bringhen over al
Met sinen godliken bedwanghe.
Maer ghi Ioden / en sal niet duren langhe /
Ghi Ioden / bi des Gods machte
Sal bederft werden u gheslachte.
Nochtan sal dit sijn u God /
Die Abrahamme dit ghebot
Vander besnidenessen / dat wet /
Ende Moysesse gaf die wet.
Der Gode en sal sijn / dat wet /
Vele noch oec luttel met /
Noch drie noch twee:
Hets een God ende nemmee /
Die onbegripelijc es al
Ende ewelijc regeren sal /
Die met sire wijsheyt diep

Hemel / sonne ende mane sciep /
Ende daer toe al / des sijt gewes /
Dat inden hemel ende op erde es.
Dat sal sijn een Here der heren.
Alle die desen God eren /
Selen met Hem ewelike
Wonen in sijn rike.
Hi sal die dode doen opstaen
Ende die cropele recht doen gaen /
Dove horende / blinde siende / twaren /
Doen spreken die stom waren;
Den meneghen sal Hi beraden;
Van .V. broden sal Hi saden
.V^{m}. menschen / dat es waer /
Te relieve salmen opdoen daer
.XII. corve / min no mee;
Hi sal chissen winter ende snee
Met enen worde / sonder waen /
Ende droeghe over die zee gaen;
Vele onghemake sal Hi verdriven
Beyde aen manne ende aen wiven;
Hi sal doen lude ende stille
Al dat Hi doen wille.
Ende als al dit es ghevallen /
Sal die wet sijn volmaect met allen;
Dan sal dat Ioedsche paepscappe
Ieghen Hem vallen met clappe /
Ende selen raet hebben saen
Dat sine selen doen vaen /
Ende spuwen in sijn scone aenschijn
Plecken vulder als venijn.

Hi sal bieden rugghe ende hals
Den quaden Ioden / fel ende valsch /
Tot meneghen swaren slaghe /
Die Hi goetlijc sal verdraghen /
Ende en spreken niet een woert.
Cronen selen sine voert
Met eenre dornen crone /
Ia den Here vanden trone /
Ende Hem oec bieden in selder wijse
Galle tote eenre spisen /
Ende te sinen drancke asijn /
Dit sal emmer seker sijn /
Ende aen een hout doen hangen dan /
Daer Hi doet sal bliven an /
Ende sterven daer ter stede
Om der menschen salichede.
Tseyl in den tempel dat sal
Overmids dan scoren al /
Ende het sal doncker werden
Over al opter eerden.
Den lichame salmen doen af /
Ende dien legghen in een graf;
Ende dan sal Hi / te waren /
Stappans ter hellen varen /
Ende sine vriende telivereren /
Ende weder int graf keren;
Ende sterdesdages weder opstaen
Ia met ziele ende met live / sonder waen /
Ende sinen jonghren vertoghen /
Des si zere selen verhoghen.
Ende daerna si toe selen sien

Dat Hi opten hemel sal vlien /
Daer Hi wonen sal ewelike
Sonder inde in sijn rike.
Ende anders en es God gheen
Dan dese eweghe God alleen.
Die Ioden selen segghen van mi
Dat ic een Sibille valsch si
Ende uten sinne altemale /
Om dat ic segghe dese tale.
Maer alse dese dinghen selen ghescien /
So salmen wel merken ende sien
Dat ic de waerheyt propheteerde /
Alsoet mi God Onse Here leerde."

Noch vanden selven. C. XXI.

TOten Romeynen seydse voert:
"Dese vijfste sonne bediedt voert
Dat God sal hierna
Lereren verkiesen in Galylea /
Die Hi inde werelt over al
Om te predeken wt sinden sal /
Ende dat ghelove leren /
Ende die sondaren bekeren.
Der sester sonnen bedieden
Toent / dat comen selen vele liede
Die dese stat selen zwaer
.VI. maende ende .iij. jaer
Besitten ende vechten an /
Dat costen sal meneghen man.

Die zevende bediedt / sonder waen /
Dat .iij. coninghe selen opstaen /
Die vele plaghen ende manslachte
Maken selen met hare machte /
Om dat si met hatijen groet
Den Gods Sone brachtene ter doet.
Die .VIII. sonne vele leert
Dat Rome sal worden ghedestrueert /
Daer men wonder groet sal scouwen
Van jammer aen die vrouwen /
Die dan met kindre selen gaen.
Die .IX. sonne doet ons verstaen
Dat die Roemsche princen saen
Met groter macht selen opstaen /
Ende werken sonderlinghe wonder /
En bringhen meneghen tonder.
Dan selen .ij. coninghe daer na
Porren te hant wt Sythia
Met vele volx / min no mee /
Also dat sant leghet in die zee /
Ende selen die Roemsche steden
Winnen met groter moghentheden /
Ende dat Roemsche rike al alsoe
Tote Calcidotia daertoe;
Ende dan sal / verstaet al bloet /
Die bloetstortinghe sijn so groet /
Want dlant van Orienten al
Dan verwonnen wesen sal.
Hier na selen opstaen te hant
.II. coninghe wt Egypten lant /
Ende selen .iiij. coninghe bestaen /

Die welke si doet selen slaen /
Ende al haer volc daer toe met.
Dese .ij. coninghe / dat ghijt wet /
Selen dus regeren daer
Die .vj. maent ende .iij. jaer.
Daer na sal een coninc comen
Te groter baten ende te vromen /
Die welke in sinen tiden
Mechtich sal sijn in striden /
Ende wettich in al sijn saken /
Ende sal Gode enen tempel maken /
Ende vernuwen Gods ghebode /
Ende vonnesse doen om Gode."
Aldus / als ghi hier hoert /
So gaet dese vrouwe voert
Van coninc te coninc alsoe /
Toten quaden Antkerst toe /
Ende wie quaet sal sijn ende vroet /
Wie verkeert ende wie goet.
Maer si en noemt die namen niet
In dit boec / also ghi siet.
Daer om sal icse te desen tiden
Metten minsten over liden.
Maer van elken name / dat wet /
Heeft si dierste littere gheset:
Selc stont .i. A / selc stont .i. B /
Selc stont .i. L / selc stont .i. P /
So datmen niet en can daer bi
Gheweten welc haer namen si;
Maer alle die ghene / dat verstaet /
Die onwettich waren ende quaet /

Quamen allen te quaden inde /
Alse God sine wrake sinde /
Ende verloren qualijc haer leven /
Of si worden haers lants verdreven.
Ay / edele heren van ertrike /
Leydt u leven so wijsselike
Met gherechticheden / dat ghi
Van Gods wraken blijft vrij!
God en eyscht u ander goet
Dan ghi sinen volke recht doet
Ende elken ghescreven wet;
Want daer toe sidi gheset.
En doedijs niet tallen daghen /
Seker God die sal u plaghen
Als ghijs minst sijt op u hoede.
Die hier om peynst / dats die vroede.

Van .II. coninghen die regneren selen. C. XXII.

AL hebbic voer gheseyt u
Dat ic achter woude laten nu
Alle die coninghe / also wi lesen /
Die tote Antkerst selen wesen /
Ic wille u segghen nochtan
Van hem tween / alsic best can /
Die naest voer hem selen sijn /
Also ic las int Latijn.
Onder alle dandre ghemeen /
So sal die leste sonder een
Van eender siden sekerlike
Gheboren sijn wt Vrancrike.

Sijn name / als Sibilla doet bekinnen /
Sal op een E. beghinnen.
In dier tijd / als Sibilla seyt /
Sal dbeghin sijn alder jammerheyt /
Soe dat sulc jammer voer dien
In ertrike nie en wart ghesien;
Het selen sijn in dien tiden
Vele orloghe ende strijden /
Ende bloetstortinghen mede
Also groet in menegher stede.
Ende dan sal menech lant
Den vianden gaen in hant /
Ende nieman en sal hem dorren
Ieghen die viande porren;
Want God sal dan swaerlike
Sijn plaghe doen op ertrike.
Rome sal met scarpen swerden
Aenvochten ende ghewonnen werden.
Die mensche selen leven dan
Alse ongheloveghe man;
Ende meest princen ende prelate /
Die nu sijn van hoghen state /
Selen gapen alse ghiere;
Verraders ende persemiere
En selen hem niet scamen
Hare sonden ende hare blamen.
Wie dat goets ghewint meere
Sal winnen die meeste eere.
Die arme salmen versmaden /
Ende voerdeel doen den quaden /

Ende die verheffen ende voert trucken /
Ende die onnosele verdrucken.
Seker nu dunct mi wel des
Dat die tijt nu comen es /
Alsic u hier nae wel segghen sal
Alst tijt ende stede hebben sal.
Dese coninc daer ic af nu
Hier te segghene began u /
Hi sal in sinen stonden
So swaerlijc wreeken die sonden
Ende die valscheyt van ertrike /
Dat nie en was des gelike.
Ende dese / also ghi moghet horen /
Sal wt Vrancrike sijn gheboren
Van eenre partyen / min no mee /
Ende sinen name sal beghinnen een E /
Als ghijt moghet verstaen.
Ende hier na sal opstaen
Een coninc wide becant /
Die Constant sal sijn ghenant /
Die coninc sal sijn / dat wet /
Van Romen ende van Grieken met.
Hij sal groet ende scone sijn /
Ende hebben een claer aenschijn /
Ende oec so selen alle sijn lede
Wel gheformeert sijn mede /
Ende sijn rijke sal duren daer
.C. ende .XXXII. jaer.
Aldus heeft / dat ghijt wet /
Dese wise vrouwe gheset.

Oec seyt si dat ertrike
Wesen sal also rijcke /
Ende oec sal in dien daghen
Dlant also vele vruchten draghen /
Datmen een mudde corens over al
Om enen penninc copen sal.
Ende dese coninc sal voer hem vueren
Den staet der Scrifturen.
Die coninc der Romeren
Sal nu recupereren
Dat keyserrijc ende winnen weder.
Dese coninc sal werpen ter neder
Der heydene lant ende stede
Met wel groter moghenthede /
Ende breken der afgode tempel
Tenen eweliken exempel /
Ende die heydene also leren
Dat si ten doepsel selen keren.
Ende in allen templen sal hi aldus
Op doen setten tcruce Ihesus Cristus /
Ende die dat niet en aenbeden /
Sal hi doen doden opter steden.
Nu sal die prophetie vallen waer
Die daer voer over menech jaer
Die coninc David hadde doen weten /
Ende daere toe andre propheten /
Die claer sijn ende open /
Dat een hant van Ethyopen
Van Gode sal comen
Te hulpen ende te vromen.
Dit en verstaen alle die liede

Niet wel in sinen bediede;
Want si segghene dat dese hant
Sal sijn dat Egypten lant /
Dat Gode sal staen in staden
Ende der kerstenheyt ontladen;
Dat wederseghet aldus
Die goede Methodotius /
Die bisscop was ende sterven woude
Martelare doer Cristus houde /
Also als ic hebbe ghelesen.
Nu hoert dan voert van desen.
Dierste boec nempt hier insel:
Hoeret hier des anders beghinsel.

II.

Hoe yerstwerf lansheren ghemaect worden. Cap. I.

HIer beghinnet dander boec:
Hoe God sinen swaren vloec
Op dat kerstenheyt sinden sal /
Ende om des menschen sonden al.
Methodotius / dese heylighe man /
Daer ic u af segghen began /
Was bisscop ende martelare.
Enen boec maecte hi scoen ende clare /
Ende was een Griec / alsic verstae /
Die vele dichte vore ende nae /
Die welke boeke op Adame beghint
Ende op dat grote ordeel int /
Daer hi in vertrect vele saken
Van Ons Heren Gods wraken /
Ende hoe dat bi Noes tiden
Yerst begonsten striden
Ende oec orloghe ende toren /
Dies men nye hadde te voren;
Want voer dien / alse men leest /
En hadde gheen lanshere gheweest.
Ende hoe yrst opquamen lansheren
Willic u hier nu cort leren /
Alsoet dese here Methodotius
In sinen boec scrijft aldus.
Sint dat die diluvie ghinc /

Wan Noe / in ware dinc /
Ane sine wijf enen sone /
Iovitus hiet die gone /
Ende was ghedaen als een gygant /
Die yrst astronomie vant /
Ende was wijs van alder conste /
Altoes hem Onse Here onste.
In diere tijt was een gygant /
Nembroch was hi ghenant /
Starc ende stout / groet van machte:
Dese was van Sems gheslachte.
Dese was aen Iovitum ghekeert /
Ende Iovitus heeft hem gheleert
Hoe si souden regneren /
Ende tfolc onder hen keren /
Ende hem dat maken onderdaen.
Nembroch heeft dat wel verstaen /
Ende maecte sine wone
Daer nu staet Babylone /
Ende wert here daer
Van alden lande daer naer.
Dit was dierste / alsict leerde /
Die op ertrike regeerde /
Ende was so mechtich eer yet lanc
Dat hi alle die lande dwanc.
Doen Chams gheslechte wart gheware
Dat Nembroch also mechtech ware /
Maecten si enen here te hant
Die Pontipus was ghenant.
Iaphets gheslechte des ghelike

Maecten enen coninc rike /
Ende andere liede / te waren /
Soe dat vier conincriken waren
Ghemaect in corter tijt /
Die altoes hadden strijt
Onderlinghe ende orloghe groet /
Daer menech man om bleef doet;
Want elc woude allene regeren
Ende die omsaten hanteren.
Daer na quam Nembroch rike /
Ende verwan moghentlike
Chams rike met alden lande
Metten swerde ende metten brande.
Daer na quam Chams gheslachte
Om dit te wreken met crachte
Met volke / wien dats wondert /
.X^{m}. ende drie hondert /
Om te wreken dese dinc
Op Nembrochs nacomelinc /
Die Tosorus hiet / alsic verstoet.
Ende dit volc was al te voet /
Ende elc / alsic bescreven vant /
Ende hadde maer een roede in de hant.
Tosorus ten selven tijden
Lietse over een riviere liden /
Ende doen quam hi haer jeghen
Ende heefse alle versleghen /
Datter een niet en ontghinc.
Dits te horene vremde dinc.
Hier na quam met groter machte
Een van Iovitus gheslachte /

Die wilen Noes sone was /
Daer ic u hier voer af las /
Ende struweerde alle die lande
Metten swerde ende metten brande
Die over die Effrate laghen /
Met menegher groter claghen;
Want si daer te nieute daden
.LXVI. groter staden
Met alden lande also
Die desen steden hoerden toe /
Met woestinen / also wijt vinden /
Die .iij. grote ryke van Inden /
Ende der Ysmaliten lant /
Datmer niet meer volx en vant /
Van welken Ysmaliten
Die so vremde sijn van vijten /
Dat ic u hier na sal tellen
Wonder dat si werken sellen
In kerstenheyt van wraken al /
Daer u zere af jammeren sal.
Nu merct hoe sterke ende hoe zere
Ghewroken heeft Onse Here
Van beghinne altoes die sonden /
Alsoet ons die boeke orconden /
Ende metten zwerde meest nochtan.
Sint dat die diluvie ran /
Ende meer sint / alsic verstaen can /
Dat lantghescheet opquam
Ende met heren wert gherecht /
En ghebrac strijt no ghevecht;

Elc ware gherne die meeste here /
Ende steect den anderen uten kere /
Daer af dat comt / vroech ende spade /
Den volke groet onghenade;
Want dovermoet vanden heren
Moeste int leste over tfolc keren;
Dat volc moet die scade dragen
Ende verbrant sijn ende verslaghen.
Wint een lanthere metter hant
Enen andren af sijn lant /
Men thijet sire vroemheyt an;
Maer name een maet man
Enen andren tsine / voer waer gheseyt /
Men thijet ane sire quaetheit /
Ende men nemt hem sijn leven daer bi.
Maer die lantshere blijft vrij.
Mi twifelt daer ane sekerlike
Oft lantshere comt in hemelrike;
Want alsulc recht ende ghenade /
Alsi hier doen vroech ende spade /
Sal hem God na dit leven
In sijn ordeel gheven /
Also Hi selve doet ghewach /
Wies mont niet lieghen en mach.

Van eenre hant die noch sal comen der heyligher Kerstenheyt te vromen. C. II.

NU keric weder op die hant /
Daer ic u af seyde thant
Die wt Egypten soude comen /

Gode Onse Heer te vromen.
Dese hant / seyt David open /
Sal comen van Ethyopen.
Dit ontbinden som die liede al /
Dat dlant van Ethyopen sal
Dese hant sijn / also sijt merken
Die dit wonder sal sien werken.
Maer Methodotius / dese vader /
Wederseghet dit al gader /
Ende seghet dat dese hant
Niet en es wt Ethyopen lant /
Maer sal een coninc sijn
Van herten vrome ende fijn /
Die wt Egypten sal wesen
Van sire moeder / als wi lesen /
Ende van sinen vader / ic laest also /
Uten lande van Egypto.
Ende dese dinc proeft aldus
Dese here Methodotius /
Aldus so scrijft hi algader
Dat Philips / Alexanders vader /
Die hertoghe was in Mechedone /
Hadde een wijf die was herde scoen /
Die des coninx dochter was
Van Egypten / also ic las /
Aen welke vrouwe hi wan
Alexandre / den stouten man.
Doen hare man doet was bleef si daer

Bi haren sone een deel der jare.
Doen haer sone starf nam si die vaert
Te haren vader / te Egypten waert /
Comphel was hi ghenant /
Also als hijt ghescreven vant
Ende was enen tijt daer.
Doen ghevielt also daer naer
Dat die coninc Bysas /
Die van Bijsanten coninc was /
Dats een harde grote stat
Daer een mechtich coninc in sat /
Ende sochte Phels dochter te wive;
Want si was vroet ende scoen van live /
So datse hem haer vader gaf.
Dus seghet dlatijn daer af.
Ende dese dochter / dat ghijt wet /
Was gheheten Cuseth.
Dit was Alexanders moeder /
Alsict u vore maecte vroeder.
Aldus was Bysas haer man.
Ane die vrouwe hi ghewan
Een dochter / alsic verstae /
Haer name was Bysantea /
Vanden name vander stat
Daer haer vader coninc in sat.
Dese wart scone van live
Ende was ghegheven tenen wive
Armeluse / alsic las /
Die een coninc van Romen was.
Armelus / dese grote here /
Minde die vrouwe so zere /

Dat hi haer die stat van Romen gaf /
Ende makese vrouwe daer af /
Des hem des volcx rijcsghenoet
Bolghen cleyne ende groet;
Want si hem des bolghen sere
Dat een vrouwe soude sijn haer here.
Dese vrouwe Bysantea
Droech .iij. sonen / alsic versta.
Dierste was ghenamt aldus
Naden vader Armelius /
Dander hiet Urbanus /
Die derde hiet Cladius.
Armelius regneerde algader
In Rome naden vader;
Urbanus in Bysanten der stat /
Der sijn moeder vrouwe in sat /
Ende Cladius in Alexandrien.
Dus hoerdic den boeken lijen.
Aldus ghelucklike quamen
Dese .iij. riken te samen
Op Cusets der vrouwen gheslachte /
Die so groet sijn van machte /
Die coninc Phels dochter was
Van Ethyopen / alsic las.
Hier af sal comen te hant
Daere ic voer af dede becant /
Die welke van Gode sal comen /
Ende den Kerstenen te vromen
Inden lesten daghe / als ghi
Hier vore hoeret segghen mi.
Dit voersach in sire tijt

Die heylighe coninc David
Meer dan .iij^{m}. jaer voer dien /
Dat dien soude gheschien
Bi desen Constante / die ic u
Hier vore hebbe gheseget nu /
Die wt Egypten sal wesen /
Alsic u vore hebbe ghelesen /
Die coninc sal sijn / dat wet /
In Grieken ende van Rome met.
Aldus dragen si over een
Sibilla ende Methodotius ghemeen;
Nochtan tusschen hen beyden waren
Die tijt van .ij^{m}. jaren.
Dese Constant sal met eren
Die Heyden ende die Ioden bekeren /
Of hi sal hen nemen dleven /
Alsic hier vore hebbe bescreven.
Sine macht / alsic las daer /
Sal staen .C. ende .XX. jaer /
Ende dan sal dIoedscap met allen
Aen dat kersten ghelove vallen /
Ende dan salmen van allen hoeken
Dat heylich graf van Cristum besoeken /
Ende dat eren met werdecheden
Boven alle dandre steden.
In deser tijt als wi lesen /
Sal dIoedscap behouden wesen /
Ende die van Ysrahel mede
Selen wonen in seker stede;
Want sint si Cristum brachten ter doet /

En hadden si meer lant no hoet.
Maer nu selen si kennen claer
Dat si ghedoelt hebben swaer /
Ende dan sal na dese saken
Antkerst komst zere naken.
Sente Pauwels / dat wet /
Heeft hier af vele gheset
In sijne epystolen / dats waer /
Die hi sayde hier ende daer.
Cristus / die heylighe Gods Sone /
Spreect hier af harde scone /
Waer bi dat wijf no man
Twifelen en darf hier an.
Vrouwe Sibilla latic nu staen /
Ende wille op Methodotius gaen /
Den heylighen goeden man /
Die vele goets segghen can /
Ende wraken ende plaghen al /
Die God Onse Here senden sal
Eer comen sal die leste stonde /
Ende al om des menschen sonden.

Dat tRoemsche rijc vele riken verduert heeft ende verwonnen. C. III.

NU keric weder sekerlijc
Op dat hoghe Roemsche rijc /
Dat alle riken heeft verduert /
Also ons distorie ruert /
Ende neder gheworpen / twaren /
Hoe groet van machte si waren.

Ende het sal dleste sijn / sonder waen /
Dat op ertrike sal staen.
Ende so wanneer dat te nieute gaet /
Sal kerstenheyt sijn in crancken staet /
Also ic vore al te hant
In dierste boeke dede becant.
Dat grote ryke van Babilone /
Dat so langhe stont ende so scone /
Hoe jammerlijc dat wort gheint /
Alsmen in distorien vint.
Merct dat Nembrochs gheslachte /
Dat Moyses metter Gods crachte
Te also groter eren brachte /
Ende daer God oec om wrachte
Also menech teken groet
Van miraculen al bloet /
Der welker ryke voer waer
Duerde meer dan .M. jaer.
Nochtan wert te nieute bracht
Mids tsRoemsche rijke macht.
Dat rijke van Egypten / dat wet /
Ende van Machedonien met /
Dese stonden alle sekerlike
Ieghen dat Roemsche ryke /
Ende si worden ghedestrueert
Ende alle te nieute ghekeert.
Sint dat Roemsche rijc began
En was noyt rijc voert an
Dattet jeghen woude kiven
En moeste verwonnen bliven /
Ende het sal oec dat leste wesen /

Also wi in vele boeken lesen.
Tkeyserrijc sijn beghin nam
Doen Cristus op ertrike quam /
Ende die heylighe Kerke / meer no min /
Nam met Cristo haer beghin;
Ende dese .ij. / sonder waen /
Duren also lange als ertrike sal staen /
Ende als deen valt / dat wet /
So sal dander vallen met.
Dat sal wesen / twaren /
Als hem Antkerst sal baren;
Dan sal beyde clerc ende leec
Int ghelove sijn harde weec.
Daer na ic hier segghen sal
Groet jammer sonder ghetal /
Also ict vant bescreven /
Daer elc mensche af mach beven.

Hoe die werelt in .VI. of in .VII. ghedeylt es van dat si began tot dat si eynden sal. C. IV.

DIe tijt van desen ertrike /
Daert began sekerlike
Tote daert weder inden sal /
Es in sessen ghedeelt al.
Sulke maken daer .vij. af;
Maer mijn meester mi dus gaf.
Dierste duerde / min no mee /
Van Adame tote Noe;
Van Noe tote Abraham;
Die derde tote Moyses quam /

Die vierde tote David den coninc /
Die vijfste tote men Cristum hinc;
Die seste / alsic bewende /
Duert toter werelt inde;
Die .vij. / als een wijs man seyt /
Es hier boven in dewecheyt /
Daert en daget no en deemt /
Noch nemmermeer inde en nemt.
In desen sessen besonder
So wracht God sonderlinghe wonder.
Aldus sijn wi / des seker sijt /
Inden alder lesten tijt
Daer dese werelt in moet inden.
Dan mach nieman anders vinden;
Maer nieman en mach / sonder waen /
Weten hoe langhe si sal staen.
Maer wet / also ict vinde /
Dat die tijt es biden inde
Bi vele redenen die ic u
Daer toe wille vertracken nu.
Daer om souden wi met alder macht
Op onse hoede sijn dach ende nacht
Ieghen dat comen sal die dach /
Die gheen mensche ontflien en mach.
Waect / seyt Onse Here in die Scrifture /
Want ghine hebt tijt noch ure.
Ter yrster ewen / alsict versta /
Volget die meeste wrake na;
Dat was metten watre / als ghi
Hier vore horet seggen mi /
Ende die swaerste wrake van allen

Sal in die leste eewe ghevallen /
Ia sware dan alle die
Vormaels ghevielen ye /
Ia dan si alle te samen waren /
Alsic hier namaels sal openbaren.

Vander verkeertheyt der werelt. C. V.

ONse Here Ihesus Cristus seyt / sonder waen /
Het sal volc jeghen volc opstaen
Ende oec riken jeghen rike /
Ende het selen in ertrike
Erdbevinghen sijn voer waer.
Oec leestmen hier voer waer:
Alse broeder jeghen broeder vecht /
Ende tkint jeghen den vader recht /
Ende ere ende gherechticheyt
Ende Gods vresen sijn af gheleyt /
Ende alsmen scalcheyt wijsheyt mect /
Ende die gherechtige achter stect /
Ende elc siet op sijn gheniet
Dan so naect / des seker sijt /
Die anxtelike leste tijt /
Daer ic vore af hebbe gheseyt /
Die elc mensche wel duchten mach.
Nu merct ende wilt gomen
Of dese tijt nu es comen.
Ghi siet nu nijt ende discoert
In elc lant / in elke poert /

Nieman en wilt / des sijt gewes /
Den andren laten voer dat hi es;
Men siet nu in allen lande
Orloghen opgaen menegherande
Also verre als ertrijc gaet /
Dat cume enich lant in rasten staet.
Paeuse ende prelate mede
Houden discort ende onvrede;
Stede ende oec abdijen
Houden binnen hare partijen /
Elc jeghen andren / hoe dat vaert;
Nochtan si cume weten wat hen deert
Anders dan elc gheheel
Wilt hebben dmeeste vordeel /
Ende vullen sijns selfs kiste.
Maer ghemeen orbore gaet te quiste.
Also ic can ghenemen goem /
Orloghet die neve jeghen den oem /
Ende die broeder jeghen den broeder /
Tkint jeghen vader ende moeder:
Nieman en scaemt hem sire quaetheyt /
Maer elc wilt sijn ghemeyt.
Metten goeden maect men spot;
Doetmoedeghe houdt men over sot;
Nochtan es oetmoedecheyt
Slotel alder wijsheyt.
Der menschen manieren ende sede /
Ende vanden clederen die snede /
Ende meest daer doget ende ere in lach
Es al verkeert op desen dach.
Gods vreese es verdreven /

Ghierecheyt es ons bleven /
Hoverde ende nidechede
Legeren nu in elke stede.
Die scalke vonde connen vinden /
Ende die met worden also binden
Dat die loghene schijnt waer /
Die heten wijs hier ende daer.
Dese begheren te haren rade
Alle die liede vroech ende spade;
Dese sijn van groten love
Beyde inder paeuse hove
Ende inder prelaten met /
Ende inder princen / dat wet /
Ende in steden ende in kanesijen /
Ende oec elx in abdijen;
Dese sijn harde wel ghehoert
Ende oec ghetrocken voert /
Maer die goede gherechte man
Moet buten der dore bliven dan.
Maer wet datten God buten
Sire dore niet en sal sluten!
Die manne draghen cledere mede
Cort tote hare scamelhede;
Vrouwen draghen cledre lanc /
Daer si in sijn ghepranct /
Datmen daer dore merct ghereyt
Die vorme herre scamelheyt /
Daer si die manne mede leyden
Te gheloesder loesheyden.
Si tonen hen die kele ghereet
Ende willen des sijn ghemeet.

Die vrouwen in ouden daghen
Hen nauwe te decken plaghen.
Mi ghedenct wel / dat ghijt wet /
Dat een vrouwe niet en had gheset
Op hare hoet haers mans caproen /
So groet was hare scamelheyt doen.
Also oec in deser ghelike
Es die soetheyt der musike
Sere ghekeert in discort /
Alsmen daghelijx nu hoert;
Want die meest discorts bringhen
Dat sijn die ghene die best singhen.
Aldus / alsic hier mach leren /
Sietmen alle dinc verkeren;
Dats een teken / sonder saghen /
Dat het naect den doemsdaghe.

Hoe die Ysmaliten selen comen toter werelt onvromen. C. VI.

ANe dese tekene die ghi
Hebt horen segghen mi /
Machmen verstaen / sijts gewes /
Dat die tijt nu comen es
Van sonderlingher wraken /
Die groet wonder sal maken /
Also ic u hier vore vertrac /
Ghelijc dat Sibilla sprac /
Ende daer thoe Methodotius /
Die hier seget aldus /

Also ic las inden Latine:
"In die grote welde woestine
Woent een volc van vremden viten
Diemen heet Ysmaliten /
Na enen man hiet Ysmael.
Dit volc es wreet ende fel /
Ende wracht in ouden daghen
In Orienten vele plaghen /
Ende sonderlinghe inder Ioden lant.
Doen quam een Iode ende was ghenamt
Gedeon / der Ioden hoetman /
Die dit quade volc verwan
Ende jaeghese weder te samen
In de woestine / van der si quamen.
Ende daer / also men leest /
Hebben si oyt seder gheweest.
Dese selen in desen termijn
Daer wi alle nu in sijn /
Dats inde leste eewe /
Wtcomen alse leewe /
Ende verheren ende verslinden
Al dat si voer hen vinden /
Ende winnen der Kerstene lande
Met manslachte / rove ende scande /
Ende selen oec jammerlike
Verdrucken dat Roemsche ryke /
Also Daniel wel can lyen
In sire sekerre prophetien /
Ende Ezechiel / die heylighe man /
Die oec wel propheteren can /
Hoe dat Ysmaels gheslachte

Comen sal met groter machte /
Van Gode verwect daer toe /
Dats dat si wreken selen soe
Bitterlijc der menschen sonden /
Daer si langhen tijt in stonden.
Dit volc met sire partijen /
Dit sal wesen een castijen
Sonder ghelijc / sijt seker das /
Welc ghelijc noyt eer en was.
Ende wet dat God Onse Here
Dit en doet / min no meere /
Omdat Hi die quade mint /
Want si Gode en minnen twint;
Maer om dat Hi altoes inden stonden
Also wreken wilt de sonden /
Also Hi water comen dede
Daer Hi ertrike verdrencte mede.
Dat Alexander / die tyran /
Ertrijc versloech ende verwan /
Dan dede God niet om sijn ere /
Maer om der sonden wrake mere /
Ende daer om van allen mesvallen
Diemen hier ende daer siet vallen.
Die heylighe Moyses / ic las also /
Sprac dus den volke van Ysrael toe /
Doen hise leyden soude scone
In dat lant van promissione:
"God Onse Here en leydt u twint
In dat lant om dat Hi u mint /
Maer Hi wilt met u spreken
Des lands sonden ende ghebreken."

In deser wisen rechte
Selen nu dese knechte
Inder Kerstene lant keren /
Ende die winnen ende struweren.
Aldus sal Onse Here / met
Den vulen volke besmet /
Wreken inder selver stonden
Der Kerstinen stinkende sonden.

Dat die bisscop van Ludicke met andren vremden heren street jeghen sine ghemeynte. C. VII.

DAer ic tote Antwerpen sat /
Ende dichte ter selver stat /
Ende daer hoerdic mare
Dat te Ludicke gestreden ware
Tusschen die ghemeente ende den bisscop /
Die sine liede liepen op /
Daer doet verslaghen bleef dan
Van Valkenbosch die vrome man /
Ende sire liede een groet conroet
Daer oec aen lach scade groet.
De bisscop liet die heren daer
Ende trac selve achterwert / dats waer /
Ende oec die coninc van Byhem /
Die daer comen was met hem /
Ende graven oec een deel
Lieten die ghemeente gheheel /
Ligghende opt velt /

Ende trocken in haer ghewelt
Hier ende daer ende daer si mochten /
Met min eren dan si daer brochten.
Doen peynsdic ten yersten worde
Dat dit desen boec toe hoerde
Want dat es in waren saken
Een exempel van Gods wraken
Van dat ic inder waerheyt
Hier vore vele hebbe gheseyt /
Hoe dat die heren altoes souden
Haer liede te vriende houden /
Ia beyde rike ende mate /
Dat so ware te haren bate;
Want als die ghemeente wert in ruren /
En mach hi daer niet jeghen duren;
Want in onbescedenheden
Willem si alle dinc beleden /
Ende sonderlinghe haren toren /
Op die liede wel gheboren;
Ende nerghen niet en mach een here
Sijn liede verwerken mere
Dan om dat hi / des sijt vroet /
Vonnesse no recht en doet /
Ende sijns lants ende sire stede
Preuvilegien breect mede;
Nochtan verwerct hi boven al
Gode / die swaerlike wreken sal.
Houdt u volc te vriende / ghi heren /
Sone sal u God no mensche deren /

Indien dat ghi wilt leyden
U dinghen met gherechticheyden.

Hoe die werelt gheplaghet sal werden met quaden volke ende overmids oncuysheyt. C. VIII.

LIeve kindre / des seker sijt
Dat wi nu sijn inden tijt /
Die welke tijt meer no min
Op Ons Heren gheborte ghinc in /
Welke tijt / sonder waen /
Vele langher heeft ghestaen
Dan enech vanden anderen stoet /
Daer wi bi moghen wesen vroet /
Dat dit leste es van dien
Daer allet wonder in sal ghescien /
Ende dat die wondre oec nu in gaen /
Alsic u hier dede verstaen.
Wondre ghesciet nu goet ende swaer
In alde werelt / hier ende daer:
Paeuse / keysere ende coninge mede /
Ende daer toe alle kerstenhede /
Gaen nu staen in discorde.
Merct of waer sijn dese worde.
Nu hoert wat Methodotius seyt
Vander sonderlingher quaetheyt
Ende vanden zwaren sonden /
Daer tfolc inden lesten stonden
Met om sal gaen ende hanteren
Daer God om sal destruweren:
"Manne ende wive mede

Selen hen ter oncuuschede
So zere setten te samen /
Dat si hem niet en selen scamen;
Ia / hets scande dat ict scrive /
Manne met manne/ wive met wive /
Ende den wech der naturen
Breken met quader luxuren;
Tote enen wive beyde gader
Selen gaen zone ende vader."
Ic vermide mi / des seker sijt /
Te segghene te deser tijt
Alsulke grote oncuuscheyt /
Alse Methodotius daer seyt.
Maer en es dinc / verstaet /
So oncuusche no so quaet /
Men maeght sonder scande
Wel setten alderhande /
Ende die stinkende sonden
Sal God wreken in dien stonden
Metten vulsten lieden die
In die werelt quamen ye.
Aldus can God doen striken
Sijn vonnesse. Met gheliken
Met vrouwen ende met joffrouwen mede
Selen si doen haer oncuuschede /
Ende worpen die cavelen te voren
Wien si yrst sal gheboren.
Dese plage ende dese scande
Sal gaen van lande te lande;
Si selent al doen vanden live /
Beesten / mannen ende oec wive;

Borghe / huse ende oec wijngarde /
Bossche / weyde ende bogarde
Selen si al omme destruweren /
Ende woesten ende omkeren.
Wie dat dlijf mach ontdraghen
Selen in bossche ende in haghen /
Op berghe ende in holen
Hen berghen ende ontstolen /
Daer si van honghre selen sterven /
Ende van dorste oec bederven.
Ende sine selen hebben mede
Niet te bedecken hare lede.
Die rike selense vaen
Ende selense jammerlike slaen /
Of si selen hen wisen die stat /
Daer verborghen leget die scat.
Die kerken selen si roven /
Ende brekense onder ende boven.
Die pelne ende sindale
Ende ormenten alte male
Daer men Gode met te dienen plach
Dit es jammer sonder verdrach
Selen si nemen telker stede
Ende cleden hare wive daer mede.
In die kerken oec met allen
Selen si haer perde stallen
Opter heylighen grave /
Dat es jammer te spreken ave.
Oec si haer oncuuscheyt met wiven
Selen in die kerken bedriven.
Priestren die gegherwet staen

Vorden outaer selen si doet slaen;
Ende die meest ghestelijc scinen /
Selen si doen meest pinen.

Dat vele liede tkersten ghelove noch selen laten ende Onsen Here afgaen. C. IX.

ONse behoeder Ihesus Cristus
Ende die heylighe Paulus
Segghen / dat in desen tiden
Tghelove zere sal liden /
Ende dat si die schenen die beste
Verkeren selen in dat leste /
Ende dat Kerstenheyt begheven /
Ende als heydene liede leven /
Also dat tghelove dan al
Bina te nieute werden sal;
Ia / sonder slach ende sonder stoet /
Ende sonder bedwanc van enegher noet /
Salder vele utermaten
Dat kerstijn ghelove laten /
Ende aen dat ghelove keren
Dat hen die duvel sal leren.
Noch so seyt Paulus
Voert dese worde aldus:
Inder lester tijt / sonder waen /
Selen wreede tide ingaen
Dat die menschen buten ende binnen
Hem selven zere sullen minnen /
Gode ontsien groet no clene /
Hoverdech van moede ende onrene /

Sonder minne sinen evenkersten /
Alle doghet sal hen ghebersten.
Minnen salmen die quade /
Ende den goede doen onghenade;
Voer oghen vrienscap toghen /
Maer verraden achter die oghen.
U mach duncken dat ic langhe
Op dese materie hanghe;
Maer wet dat inder waerheyt /
Datter dlatijn vele meer af seyt /
Ia noch also vele alsic u
Hier vore hebbe gheseghet nu.
Nu salmen sien claer ende fijn /
Welc die quade of die goede sijn.
Dit sal sijn / sonder missen /
Die tijt van proefenissen:
Hier salmen openbaer kinnen
Hen die Gode met trouwen minnen;
Want die in noet herderen
ende volstaen sonder verkeren /
Dat selen die sijn waerlike
Die verdient hebben dat hemelrike
Oec salmen kinnen / te waren /
Die ghene die quadijen waren.
Daer om vorsprac God Onse Here:
Als men persequeert sere
Ende vernoye doet ende doghen
Om minen wille / suldi verhoghen
Ende blide sijn ende verduldech;
Want u loen wert menechfuldech.
Dus ghepersequeert waren si / twaren /

Die propheten die vormaels waren;
Ende die ten inde volherden
Selen alle behouden werden.

Hoe ende van wien die Ysmaliten weder verwonnen selen werden, ende waer dat ghescien sal. C. X.

NU als dese Ysmaliten sien
Hem alle dese voerspoet ghescien /
Ende si hebben in haren handen
Nalics alle die landen /
Ende die Kerstine hebben verwonnen
Dat si hen niet gheweren en connen /
Selen si in groten glorien
Wesen in hare victorien /
Sonder sorghe eten ende drincken;
Elc sal anderen blidelijc schincken;
Si selen segghen: nu hebben wi
Ons selven ghemaect so vrij /
Dat wi dat Kerstenheyt breet ende lanc
Hebben algader in onse bedwanc /
So dat wi emmer mere
Bliven moeten haer here /
Ende onse knechte moeten si wesen.
Ende altehant na desen
So sal een plaghe opstaen
Die zwaerlijc over hem sal gaen /
Dies si luttel hadden ghemict;
Want het sal werden verwect
Een coninc mids der Gods cracht /
Die als niet sal sijn gheacht /

Ghelijc of si / sonder waen /
Wt eenen slape waren ghestaen.
Dese coninc sal sijn / dat wet /
Van Grieken ende Romen met:
Dese sal comen gheslopen
Uter zee van Ethiopen
Met cleynen volc te samen
Int lant daer si wt quamen /
Daer hi wonder sal bedriven;
Want haer kindre ende haer wiven /
Ende haer maghe groet ende clene
Sal hi doden al ghemene.
Ende alse dit die Ysmaliten sien /
Selen si ghescofiert sijn mettien;
Want sijs hen niet en hadden vermoedt
Noch daer voer niet ghehoedt.
Des coninx kindere selen
Oec na des vaders bevelen
Den Ysmaliten anegaen /
Ende die winnen ende verstaen /
Ende doen hem vele meer onghenaden
Dan si den Kerstinen voer daden /
Also dat dat quade volc al
Onder die Kerstine vallen sal /
Ende hem onderdaen sijn meer
Dan hem die Kerstine waren eer.
Ia / also seghet Latijn /
Selen si dan verdruct sijn
Dat si selen ligghen doet
Van honghere ende van breken groet /
Ende nieman diese siet

En sal haers ontfermen yet /
Also dat si / sonder waen /
Al te nieute selen gaen.
Dan selen die Kerstine te hant
Weder comen in haer lant /
Ende si selen met bliden moede
Weder keren toten goede
Dat sijn ofte sijns vader was /
Ende hem onderwinden das /
Ende dat gaen erien ende sayen /
Ende bouwen ende mayen /
Ende selen cortelike
Weder werden rike /
Ende in rasten ende in vreden
Setten lant ende steden /
Ende vergheten als ende als
Haers jammerlijcs onghevals.
Lieve kindre / nu merct dan
Hoe God Onse Here wreken can
Als Hi wilt / nu hier nu daer /
Na dat die sonde es swaer.
Dat die Heydene hier te voren
Dat Heylighe Lant hebben verloren /
Dat hem afwan Gord van Bulyoen /
Dat dede hen al haer sonden doen;
Ende doent die Kerstine besaten
Met sonden ende met ommaten /
Doen quam Salladijn / die heylige man /
Die hen dat lant weder afwan.
Aldus en mach / sonder waen /
Onghelijc niet langhe staen /

Alse Arestotiles / dat wet /
In enen boec wel heeft gheset.
Nu hoert die namen van dien
Landen / daer dit sal ghescien /
Alsoet Methodotius
In sinen boeke scrijft aldus:
Grieken ende Ermenien /
Persen ende Romenien
Capedocien ende Affrike /
Ende Celosien des ghelike /
Egypten ende Cecelien mede /
Tote bi Romen der stede /
Ende die eylande daer toe mee
Die ligghen omtrent der zee /
Die selen nu in vrouden leven /
Also ic vore hebbe bescreven /
Ende die Roemsche coninc sal
Die ghene bederven al
Ende metten zwerde verslaen
Die Cristum waren afghegaen.
Ende selen lant ende steden
In raste sijn ende in vreden /
Ende eten ende drincken sonder sorge /
Ende stichten stede ende borghe /
Ende deen dander minnen so zere
Dat gaen sal uten kere /
Bruloften houden ende feesten /
Ende groten cost daer toe verleesten /
Ende haer ghenuechte daer in meren
Buten der vresen Ons Heren;
Want spelen / drincken ende eten

Sal hen haers Sceppers doen vergheten /
Ende oec gout ende zilver dan /
Daer si aen legghen hare ziele dan.
Ende dan na dese saken
Sal hen meer vernoys naken /
Also die heylighe man Paulus
In eenre epistelen seyt aldus:
"Alse die menschen segghen / wi
Leven nu zeker ende vrij /
Dan sal hen cort opten hals
Comen so vele onghevals."
Ihesus Cristus spreect mede
Int Evangelium teenre stede:
"Also alst volc in Noes tiden
At ende dranc / ende was blide /
Ende hielt grote brulochte /
Ende hem dat beste dochte /
Also salt sijn ten jonxsten daghen."
Also hoertmen Cristum ghewaghen.
Lieve vriende! Nu merct dan /
Die al sijn ziele leghet an
Eten ende drincken / ende daer toe zere
In ghelde ende in der werelt ere /
Ic segghe u dat te voren
Dat si te Gode niet en horen;
Want die God hebben sal
Moet Hem minnen boven al;
Want dat die mensche begheert
Dats sijn God / wie dat weert.
Die bi nachte ende bi daghe
In haer ziele souden draghen

Haren Scepper / gheloeft mi des /
Daer die ziele na ghebeelt es /
Ende draghen in die stede
Deser werelt ydelhede /
Hoverde / ghierecheyt menegherande /
Seker si doen Gode scande;
Want si Hem te confusen
Verdriven wt sijns selfs huse /
Dat Hi daer om sceppen woude
Dat Hi daer selve in wonen soude /
Ende daer om oec mensche waert /
Ende die doet starf also haert.
Eest dan wonder / nu mect /
Dat God dese overdaet wrect?
En es gheen mensche op ertrike /
Maer dade men hem des ghelike /
Hine soude hem belghen zere.
Nu hoert hier noch wonders mere.

Hoe die Yoden, die Alexander besloet, selen comen ende selen die werelt weder destruweren. C. XI.

NU als tfolc / dat ic vore seyde /
Sit in sire weldecheyde /
Ende naden vleesche leeft /
Ende Gods vrese vergheten heeft /
Ende altoes also waent staen /
Dan selen werden ontdaen
Die porten / daer die here groet /
Alexander / die Ioden in sloet /
Die meer dan .ij^{m}. jaer

Ghesloten hebben gheweest daer /
Die hi daer in sluten dede
Om hare grote ondadechede /
Ende om haer onnuttelijc leven
Dat si sonderlinghe bedreven.
Al was Alexander een tyran /
Hi verbat Gode nochtan
Dat dese Ioden besloten worden /
Daer si niet sint wt en torden.
Dese Ioden met groten hopen
Selen wt comen ghelopen
Inder ghelike ende inder ghebaren
Oft verwoede wolve waren /
Ende alt volc van groter duchte
Sal hem maken ter vluchte /
Sonder beyden ende sonder weren;
So zere salt hem dan verweren;
Ende selen hen in bossche berghen
Ende oec in holen ende op berghen /
So datter vele sal sterven
Van vreesen ende bederven.
Ende die Ioden en sal nieman
Ter erde besteden dan.
Dat quade volc / wildijt weten /
Sal vleesch van menschen eten /
Ende van beesten drincken dbloet /
Dat sal hen duncken harde goet.
Si selen eten in haren doene
Beyde serpente ende scorpioene /
Ende dode corren daer sise vinden
Selen si eten ende verslinden.

Adren / slanghen / sijts gewes /
Ende dat onmenschelijc es /
Selen si tetene bestaen.
Vrouwen die met kinde gaen
Selen si opdoen sonder ducht /
Ende eten die ongheborne vrucht.
Die lande selen si struweren
Ende al in vulecheden keren /
Ende nieman en sal wesen so coene
Daer jeghen iet te doene.
Lieve vriende / nu mict dan
Hoe God / Onse Here / castien can
Sine vriende / si lude si stille /
Die Hi bi Hem houden wille.
Ic segghe u dat waerlike:
En comt nieman in hemelrike
Hine moest proeven / eest cort eest lanc /
Des drancs daer Cristus af dranc /
Also Cristus selve seyde
Metten monde der waerheyde /
Met doghene ende met wederspoede /
Met arbeyde of met armoede /
Of met smade / sijt seker das /
Dat sonder Cristus niet en was.
Die dese heeft in ertrike /
Ende diese nemt verduldechlike /
Die moet comen / te waren /
Daer Cristus voer es ghevaren.

Hoe ende van wien die Heyden ende die Yoden weder verwonnen selen werden, ende van Antkerst gheboerte. C. XII.

NU alst Onsen Here dunct tijt /
Ende Hi ghenoech ghecastijt
Heeft die Hi wilt behouden
In sire ewigher vrouden /
Ende vriende gheproeft heeft fijn
Die int ghelove bleven sijn /
So sal Hi daer toe verkiesen dan
Enen ridder / enen vromen man /
Die op ene corte stonde sal
Dese quadijen verslaen al /
Ende al te nieute bringhen
Hen ende al haer dinghen.
Dit sal sijn die selve Constans /
Die ic u voer noemde thans /
Daer vrouwe Tyburcina af seyt
So meneghe scone vromecheyt.
Dat sal sijn die selve hant /
Daer ic vore af dede becant /
Die wt Ethyopen soude comen
Der eren Gods te vromen /
Comen dan van vrouwe Cuseth /
Alsic u vore hebbe gheset /
Die coninc sal sijn vrome
Beyde van Grieken ende van Rome.
Dese sal Heyden ende Ioden mede
Bringhen toter Kerstenhede /
Ende sijn regnatie sal daer

Staen meer dan hondert jaer /
Alse die vrouwe Tyburcina
Hier voer sprac / alsic versta.
Aldus droeghen si int ghemeen
Redelijc wale over een
Vrouwe Sibilla ende Methodotius /
In hare boeken las ict aldus.
In deser tijt / alsijt lesen /
Sal Antkerst gheboren wesen.
Dit woert Antkerst luudt also
Alse contrarien Cristo.
Alle boeken / sijt seker dies /
Noemenen sone des verlies;
Want verlies / jammer ende discoert
Sal hi maken weder ende voert /
Ende al ertrike besmetten
Ende in werringhen setten.
In Babylonien sal hi
Gheboren werden / lesen wi.
Babylonien bediedt den huse
Daer altoes in woent confuse;
Want confuse ende onghenade
Selen hem volghen vroech ende spade.
Cristus / wi lesen van Hem /
Wert gheboren in Bedlehem.
Bedlehem bediedt al bloet
Thuys daer in es dat broet;
Want dat levende broet vercoren
Wert in Bedlehem gheboren /
Cristus / van eenre maget fijn /

Die niet edelre en mochte sijn /
Ende Antkerst van enen wive /
Onreyne ende hoere van live.
Cristus quam om des volx behoude /
Antkerst omdat hijt bederven soude;
Daer om mach hi / sijt seker dies /
Wel heten sone des verlies;
Want hi sal verdoemt bliven /
Ende tfolc in doemsel driven.
Methodotius scrijft van hem /
Dat hi in Corozaim
Gheboren sal werden / ende daer na
Opghevoedt in Betsayda /
Ende regneren na dat
In Capharnaon der stat.
Corozaim / verstaet wel /
Bediedt Babylonia / ende niet el.
Babylonien sal te dien tiden
In haer selven zeere verbliden /
Om dat dese / also ic las /
Binnen haer gheboren was.
Bethsayda sal verbliden des /
Omdat hi daer opghehouden es.
Ende daer om sprac Cristus
In sijn Ewangelie aldus /
Alsmen daer spreect van hem:
Wee di / Coro zaym /
Ende wee di met / Bethsayda!
Wet dat Capharnaon volghet na:
Al werdi gheclommen / dat wet wel /

Tote daer boven inden hemel /
Ghi soudt nochtan vallen weder
Tote inder hellen neder.
Die Ewangelie seyt aldus /
Die selve sprac Ihesus Cristus /
Die selve es die waerheyt /
Also sijn heylighe mont seyt.

Wt wat gheslechte dat Antkerst gheboren sal werden, ende waer af dat danssen yerstwerf quam. C. XIII.

MAer Iacob / die patriarke /
Hadde .xij. sonen starke;
Van elken quam een gheslachte
Groet / starc van machte /
Van welken sonen was een man
Die men bi namen noemde Dan.
Van desen sijn vader voerseyde
Meneghe grote archeyde /
Die van hem soude comen /
Meneghen zere tonvromen.
Dese si waren / dat wet wel /
Vanden volke van Ysrael /
Die dansten jeghen Gods ghebot
In die woestine omden afgod /
Die wile dat Moyses / dat wet /
Opten berch was om die wet.
Ende om dat gheslachte van Dan
Dat spel van dansen yrst quam /
Daer om heetment dansen / wet wale /
Beyde in Walsche ende in Dietsche tale /

Ende oec in andren talen mede /
Alsoet daer es die sede.
Ende dese Antkerst / als wijt lesen /
Sal van Dans gheslechte wesen /
Ende oec Iudas die wilen ere
Gode verriet / Onsen Here /
Ende menech ander quaet diet /
Daer vele jammers af es ghesciet.
Ende om dat dese was sulke man /
So was hi gheworpen dan
Uten hoghen ghetale
Der .XII. gheslechte altemale;
Ende in sire steden / dat ghijt wet /
So was Manasses gheset
Metten lote scone /
Die was Ioseps sone;
Die welke Iosep sone was
Iacobs / daer ic vore af las /
Ende Davids kindre broeder /
Ia van vader ende van moeder.
Aldus moeste Dan met crachte /
Ende daer toe al sijn gheslachte /
Uten getale sijn ghedaen /
Daer ute God woude ontfaen
Menscheyt / als sijn tijt quame.
Ghebenedijt so si sijn name!

Hoe die coninc van Vrancrijc verloes enen strijt iegen den coninc van Ynglant, ende van .III. goeden poenten. C. XIV.

DOen ic dit boec hadde bracht
Tote hier / metter Gods cracht /
Ghelijc dat ghi nu moghet horen /
Quam mi een mare te voren
Die te horne es jammerlike /
Dat Philips / coninc in Vrancrike /
Soude hebben ghestreden
Met groter moghentheden
Ieghen den Edewaerde van Inghelant.
Doen so dachtic al te hant
Dat dese wrake / doen ict hoerde /
Wel tote desen boeke behoerde;
Want sint dat die van Rome /
Alsic merke ende gome /
Ieghen die Affrike streden
Des es vele meer tijds leden
Dan .M. jaer / so en ghevel
So groet manslacht / wet wel /
Ende daer so vele heren groet
Opten velde om bleven doet
Onder coninghe ende hertoghen /
Graven ende bisscopen vermoghen /
Baenroetsen ende ridderen mede /
Ende knapen / die daer ter stede
In Philips side bleven doe
Tote .XL^{m}. toe /

Daer Edewaert met ghewelt
Op dien tijt behielt dat velt;
Daer hadde hi cume nochtan
Enen jeghen .v. manne.
Dit ghesciede / gheloves mi /
Niet verre van Annous in Brij.
Lieve kindre / nu wilt merken /
Hoe God / Onse Here / can werken /
Ende hoe van allen dinghen
Sijn vonnesse can toe bringhen /
Hoe dat comt van over dmere
Een coninc met enen cleynen here
In die crone van Vrancrike /
Dat die macht es van Kerstenrike /
Ende wint hem af borghe ende lant /
Ende street met hem metter hant /
Ende wint hem af dat velt /
Alsic u vore hebbe ghetelt.
Ay / ghi princen van ertrike /
Alse ghi sit hoeghelike
In uwen stoele met groter welde /
Als riddre of knape voer u helde
Nighen ende sijn onderdaen /
Ende alle tuwen dienste staen /
So en verheft u min no mere /
Maer peynst dan dat een here
Boven u es / die u mach
U leven nemen op enen dach /
Ende ghedenct oec met herten fijn /

Dat die liede u niet en sijn /
Maer Gods liede Ons Heren /
Die Hem daer toe woude keren /
Dat Hi om haer salicheyt groet
Mensche wort ende starf de doet.
Castijt u / heren / castijt
Bi andren heren / het es tijt /
Eer God / Onse Here / met allen
Laet sine wrake op u vallen.
Want als ghijt minst moedt / so mach
Op u comen die sware slach /
Ia / onversien ende onverhoedt /
Als ghijt alderminst moedt /
Also ghi daghelijx moghet sien
Aen andren heren ghescien
Al omtrent u / hier ende daer /
Met jammerliken slaghen zwaer.
Die selve God dien sloech
Mach u slaen / eest sijn ghevoech.
Het es gheseghet te menegher tijt:
Die hem bi enen anderen castijt /
Wert ghecastijt sachte.
Elc hem hier jeghen wachte.
Drie poente sijn / alsicse sach /
Daer met dat elc mensche mach
Behouden die gheminthede
Sijns Sceppers ende der menschen mede /
Die harde lichte te doen sijn /
Also icse las int Latijn.
Dierste es inden beghinne
Dat hi die Heylighe Kerke minne /

Ende hare recht tallen stonden
Houde / hi esser met ghebonden.
En es gheen here so hoghe /
Keyser / grave no hertoghe /
Hine sal papen altoes eren;
Want si sijn vicarijse Ons Heren
Gheset hier in Cristus stede /
Ende den ghenen maken mede
Die alle dinc ghemaect heeft /
Ende sonder begin ende inde leeft.
Oec mach hi sonden vergheven /
Ia / daer toe dat verheven
Inghel no archangel en es /
Noch Cristus moeder / sijt gewes.
Dander poent es dat hi sal
Die privilegien houden al /
Ende die waerheyt van elker stede /
Ende sijns lants recht daer toe mede;
Want nerghens met en mach een here
Sijn liede verwerken mere
Dan dat hi sijn sartren breect /
Also ons een vroet man spreect.
Oec so breect hi trouwe daer /
Dat es voer Gode harde zwaer;
Want elc here sal van rechter scouden
Sijns lants recht wel houden;
Want woudse een ander breken /
Hi soudse oec moeten wreken.
Dat derde poent es dat een here
En sal nemen nemmer mere
Van sinen forfeyten / dan

Hem dat vonnes ghegheven can.
Nemt hi meer / des gheloeft /
Dan es hi niet beter dan gheroeft.
Maer elc here / vroech ende spade /
Sal daer af doen ghenade /
Also hi woude dat hem God dade
Als hi jeghen Hem yet mesdade;
Want sulke ghenade als men hier doet
Doet God ghinder / des sijt vroet /
Daer af dat ic die waerheyt
Hier vore wel hebbe gheseyt.
Of een lantshere des heeft verdient
Dat God niet en es sijn vrient /
Ende hem enen viant dan verwect
Daer Hi sijn gramscap mede wreect /
Die welke met rove ende met brande
Comt in des heren lande /
Eest dan recht / dat maect mi vroet /
Dat tfolc dat ontghelden moet /
Die onwet ende quaethede /
Die haer here / haer prince dede?
Hier antwerdic nu also /
Dat wel recht es / nu hoert hoe:
Dat die liede ghedoghen
Ende aensien met haren oghen
Dat haer here doet onwet /
Ende lants recht breect met /
Ende dat niet in tijts en weren /
Maer hem alles laten gheberen /
So moeten sijt ontghelden mede
Die quaetheyt die haer here dede.

Ghelijc oft een here talder tijt
Sijn liede corrigeert ende castijt /
Also selen si / vroech ende spade /
Alse haer here doet onghenade /
Die liede den here wederstaen
Als hi eneghe dinc wilt aengaen /
Die hem of sinen lande
Doen scade ofte scande.
Die een vrije stat berechten /
Ende die hem dan laten ontrechten
Die privilegien ende vrijheden
Die toe horen ere steden /
Om yemans danc oft gheniet /
Ende haer lijf daer vore en setten niet /
Sijn verloren / des sijt vroet /
Ere / lijf ende daer toe goet /
Om die ontrouwe / wet dat /
Die si daer doen hare stat.
Dus so scriven ons / te waren /
Doude vroede die wilen waren;
Want ghemeyn orber / sonder letten /
Salmen voer allen orber setten /
Alse Arestotiles ende Plato /
Ende Tullius oec also /
Ende ander meesters / wilt roeken /
Wel scriven in haren boeken.
Dese materie legghic neder /
Daer ic toe sal comen weder /
Wilt God / die alle dinc bekint /
Alsic den derden boec hebbe gheint /

Die u leren sal hoe dat ghi
Van allen wraken sult sijn vri.
En wilt wanhopen twint /
Wat wraken u God toe sint;
Want ghi seker sult sijn van desen
Dat hemelrijc u sal wesen.

III.

Dat die mensche selve niet wreken en sal, ende hoe die rechter recht doen sal. Cap. I.

VAn Gods wraken heb ic u
Hier vore gheseghet nu /
Also ghi hebt ghehoert;
Nu so moghedi horen voert
Vander menschen wraken dan /
So ict best gheraken can.
God sal metter wraken beyden /
Ende wreect met bescedenheyden /
Na dat groet es die mesdaet;
Maer die mensche / dat verstaet /
Wreect dicke met haesten groet /
Des hi en heeft ghene noet /
Ende oec met groten onbeschede;
Want om een woert datmen sede /
Oft om enen plat ghegheven /
So neemt men enen mensche dleven /
Of slaet hem af hant of been.
Dit en es ghelijc en ghene.
Die boeken van loyen houden /
Die bleven sijn van ouden
Ende die keyser confirmeren /
Die vander werelt sijn heren /
Datmen sal doen ghelijc wet /
Lijf om lijf / let om let /

Voet om voet / hant om hant /
Oghen om oghen / tant om tant /
Ende des ghelike van allen /
Datten mensche mach ghevallen.
Menschen wrake en es niet goet /
Ende wie dat wrake selve doet
Doet Gode onrecht ende scande /
Ende hoe den heren vanden lande
Sijn de wraken ane belanc
Aen dese .ij. / sonder wanc.
Maer wiste een mensche datmen dade
Scade of sonde / vroech of spade /
Dat soude hi sonder beyden
Wreken inder jeghenwordecheyden /
Ende vromelike dat wederstaen /
Al soudt aen yemans leven gaen;
Want dat ghebieden alle rechten /
Datmen cracht sal wederrechten
Ende wederstaen eer si ghesciet /
Maer men sal dat wreken niet;
Want die wrake / sonder waen /
Sal aenden lanshere gaen /
Die in Gods stede set
Om elken te doen wet.
Oec en sal die / wats ghesciet /
Sine beternesse nemen niet
Eer die ghene met vonnes
Verwijst si die mesdadech es;
Want die lanshere / wildijt weten /
Es daer in Gods stat gheseten /
Dat hi alle mesdade

Wreken sal / vroech ende spade /
Na recht ordeel / ende anders niet.
Ende laet hi dat om gheniet /
Om vrienscap of om bede /
Hi verlore sijn lant daer mede /
Dat hi houdt / groet ende clene /
Vanden Schepper te lene.
Daer vore elc here comen sal
Ende rekeninghe doen van al
Sire heerscapien / God weet /
Eest hem lief ofte leet /
Also Ihesus Cristus selve spreect
In die Ewangelie / daer hi vertrect
Hoe die heren met sire ghewoude
Rekeninghe hebben soude
Van sinen knechten / so men daer
Lesen mach scone ende claer.
Ende die ghetruwelijc hadde ghedient
Loendi hoechlijc als sinen vrient /
Ende die Hi in ontrouwen vant
Dede Hi int vier werpen te hant.
Hier bi versiet / ghi heren / in tijt
Dat ghi ghetruwe knechte sijt /
Ende uwes Heren goet also bestemt
Dat ghi van Hem niet en wert ghewent.
En es gheen mensche so hoghe /
Paeus / coninc no hertoghe /
Hi en es quaet ghenoech na recht
Te sijn Gods dienstknecht.

Hoe God wilt datmen Hem die wrake gheven sal. C. II.

ONse Here Ihesus Cristus
Spreect met sinen monde aldus /
Die niet dan waer en can spreken:
"Gheeft mi die wrake / ic salt wreken."
Daer mach men kennen die woert
Dat die wrake Gode toe hoert /
Ende dats sijn bevelen
Dat wijt Hem opgheven selen.
Maer die enen anderen mesdoet
Aen lijf / aen ere of aen goet /
Sal altoes sijn ghereet
Te beterne als dient es leet;
Ende hoe hijt bat ghebetert ende ere /
Hoe hijs eren hevet mere.
Der menschen wrake inden lande
Die sijn harde menegherande:
Sulc wreect metten sweerde
Den evelen moet die hem deerde /
Oft quetst liede oft slaetse doet
Die welke sonde es harde groet
Datmen den mensche cort haer leven /
Dat hem sijn Scepper heeft ghegheven /
Of een let of .ij. sleet af /
Dat hem God Onse Here gaf.
Wet dat die mesdaet / voer waer /
Voer Gode es harde swaer.
Hoe soude die knecht so coen ghesijn /
Dat hi sijns meesters werc so fijn

Breken soude om eneghe saken /
Ende dat al te nieute maken?
Wet dat God / alsic versta /
Die wrake dic hier volghet na /
Die metter gherechter waghen weghet
Al dat arch tsine pleghet /
Ende oec alle weldaet mede /
Alsoet van rechte es sijn sede.
Sulc wreect oec / dat verstaet /
Die en steect no en slaet /
Maer met quaden vloeken ende wenschen
Die si gheven andren menschen;
Ia / sulc mensche es also ries /
Dat hi Gode bidt dies /
Dat Hi sine viande schende
Ende al ongheval toe sende:
Dat es sonderlinghe quaet /
Ende al jeghen Onsen Here gaet.
Ende wet dat Hem dies Onse Here
Belghet harde sere;
Want Hi selve heeft ghescreven
Dat wi al selen vergheven /
Ende dat Hi den ghenen sal
Sijn sonden vergheven al /
Ende over den wrekre wreken.
Noch es alsulc sijn spreken:
"Sijt ontfermhertich also ghelike
Alse u Vader es in hemelrike."
Noch sprac God int ghemene:
"Salich sijn si int ghemene

Die ontfermherticheyt minden /
Want si selense weder vinden.
Die wraecghier van arde sijn
En sien meer Gods aenschijn /
Eest dat sire in werden vonden
In hare lester stonden.
Noch een wrake / als wi lesen /
Dat die quaetste es van desen:
Alse verradenesse ende achtersprake /
Dat es tquaetste vander wrake
Ende die scandelicste mede.
Dats nochtan vele der liede sede;
Maer so wat mensche dat pliet
En es van conditien niet.
Hets sonderlinghe groet lachter
Onhoudelijc te spreken achter /
Alse David / die heylighe man /
Inden Souter wel segghen can:
Hi bidt Gode te menegher stede
Dat hine van quader tonghen bevrede.
Noch spreect God in ene stede /
Alsic u voer verstaen dede:
"Eest datmen u aen deen wanghe sleet /
So biedt die ander ghereet."
Maer wet dat God dese dinghe
Op tpaepscap spreect sonderlinghe:
Si sitten in Cristus stede /
Ende souden houden sine sede;
Want verdraghen ende oetmoedechede
Toende Hi in elke stede /

Die coninc was waerlike
Inden hemel ende op ertrike.
Hi bat voer hen / met ernste groet /
Diene brachten toter doet.
Priesters in haren daghen
Ende souden ghene veede draghen /
Noch wrake doen oec also;
Want en hoert hen niet toe.
Ach / verdrach ende oetmoet es slap
Heden daghes onder tpaepscap!
In hen es wrake ende hoverde /
Al en eest niet metten swerde /
Ende oec nijt ende ghierechede /
Alsic u hier voren sede.
Ic wiste / dat si u becant /
Enen paep in Brabant /
Die selden liet onghewroken
Dat hem mesdaen was of mesproken /
Hine wraect / sijt seker das /
Wanneer hi sach dat tijt was;
Ia / was hi cleyne ofte groet /
Al hadde hi ghebeden broet /
Hine wraect sonder verwijt
Wanneer hi sach den tijt /
Niet met voeten no met handen /
Maer met scaden ende met scanden /
Waert stille oft openbaer.
Dese was Cristus contrare /
Die sinen vader bat inder noet
Voer hen diene brachten ter doet /
Ende die daghelijcs den sonderen

Vergheeft / alsijt begheren.
O felle herte / versteent
In hoverden / wats dat ghi meent /
Dat ghi uwen broeder sijt so hart /
Die Gode also sure wart
Dat Hi daer om aent cruce hinc?
Dien wildi om een cleyne dinc
Bederven / sonder blijf /
Beyde aen ziele ende aen lijf.
Des ghelijcs / sijt seker van dien /
Sal u weder van Gode gescien /
Die selve spreect / dat ghijt wet:
Metter maten daer ghi mede met
Salmen u meten. Dat versint /
Dit woert en mach faylgeren twint.

Een byspel van enen here die enen cloester overlast dede. C. III.

HEt was wilen een groet here /
Die dicke versuchte sere
Om eene abdie die hem stoet /
Dier hi dicke nam haer goet /
Ende verteret vroech ende spade /
Als een tyran sonder ghenade.
Die abt om dese sake
Was sere tonghemake /
Ende die monke / wats ghesciet /
Sine dorstent weren niet.
Doen dit langhe hadde ghestaen /

Ende tcloester te nieute soude gaen /
Ende gheen troest daer ane en was /
Droech tcovent over een das /
Dat si Gode aenroepen souden
Ende sonderlinghen dienst Hem houden /
Dat Hise moeste vertroesten
Ende van dien tyran verloesten;
Also dat si om dese dinghen
Een scone professie ghinghen /
Ende songhen die letanien
Gode teeren ende Sinte Marien /
Ende baden Gode met herten dan
Dat Hise verloeste vanden tyran.
Die abt dede messe daer /
Ende daer hi stont voer den outaer /
Ende ghemaect dat Sacrament /
Daer God selve in es bekent /
Sach hi ende wort gheware
Dat aldaer bi den outare
Een galghe stont / in ware dinc /
Daer die selve here aen hinc
Om sine kele met enen strop /
Ende een Inghel sat daer op
Met enen swerde / min no mee
Alse den strop te slane ontwee /
Ende daer een putte onder stont
Die te male was sonder gront.
Doen die abt dese dinc sach /
Riep die abt: slach! Inghel / slach!
Dat Sacrament antworde schiere:
En wetti niet dat ic soe diere

Cochte ende om so groten scat /
Dat ic node verliese dat?
Te hant na dese dinc doen
Verghinc weder dat visioen.
Als dabt sijn messe hadde gheint /
Dede hi te samen sijn covent /
Ende vertrac hen allen voert
Dat hi ghesien hadde ende ghehoeret.
Doen die here dit vernam /
Wel haestelike hi daer quam /
Ende beterde harde saen
Al dat hi hadde mesdaen /
Ende dancte God / Onsen Here /
Ende diende Hem voert meer.
Elc mensche mach proeven wel
Ende merken aen dit bispel /
Dat nieman om eneghe sake
Gode en sal bidden om wrake;
Want God harde node begheeft
Dat Hi so diere ghecocht heeft /
Niet met goude no met ertschen goede /
Maer met sinen pretiosen bloede
Ende met sire ghebenedider doet /
Daer Hi ons met halp uter noet.
Hoe soude so sot sijn enech man /
Dat hi soude bidden enen man
Dat hi sinen kindren dade quaet?
Also es dit / dat verstaet.
God es onser alre vader /
Ende wi sijn kindere alle gader /
Ende verbeydt vriendelike

Onser mesdaet daghelike.
Daer om en souden wi beyden niet
Den ghenen daer ons af messciet /
Ende oec vergheven / des sijt vroet /
Alse God / Onse Here / doet?
Also wi vergheven / sal Hi
Ons vergheven / sonder twi /
Also Hi selve inder waerheyt
Inden Pater noster seyt.

Hoe die keyser Constantijn proefde wie sinen God niet getru en es dat hi nieman getru en sal sijn. C. IV.

ELc mensche sal met vresen
Sinen God ghetruwe wesen /
Ende so wie / des sijt gewes /
Sinen God niet ghetruwe en es /
En sal nieman ghetruwe sijn.
Dit proeft die keyser Constantijn /
So men daer scrijft / alsic versta /
In Tripertita hystoria /
Dats een boec / wildijt weten /
Dat also es gheheten.
Dese keyser hadde te sinen rade
Heyden ende Kersten / vroech ende spade /
Bi welken rade dat hi wrachte.
Eens quam hem in sijn ghedachte /
Dat hi proeven woude van desen
Wie hem ghetroust soude wesen.
Op enen tijt doe si / te waren /

Alle voer hem comen waren /
Gheboet hi dat si van hem keerden
Die maer enen God en eerden /
Ende dat si ghinghen hare verde;
Want hi haers raets niet en gheerde.
Doen dit ghebot dus was ghedaen /
Sach die keyser daer noch staen
Someghe Kerstene / sonder waen /
Die niet en sijn henen ghegaen /
Maer bleven staende daer
Oft si gheen Kerstijn en waren /
Die welke hi sere versmade doe /
Ende sprac onwerdelike hen toe:
Hets onmoghelijc dat si souden
Eneghen mensche trouwe houden /
Die haren God onghetruwe sijn.
Aldus proefde Constantijn
Inden hope van sire scaren
Wie dat hem ghetroust waren.
Die ghetrouwe es sinen Gode /
Houdt altoes wel sine ghebode /
Ende daer ane machmen best kennen
Hen die haren God minnen.

Datmen testament ghetruwelijc volbringhen sal. Een exempel daer af. C. V.

INnocentius scrijft harde wale
In sinen boeken ystoriale
Van enen ridder van over dmere /
Die daer lach int kerstijn here /

Dat daer lach inden lande
Om te wrekene Gods viande.
Doen den goeden man des dochte
Dat hi niet ghenesen en mochte /
Woude hi sijn siele bewaren.
Een goet pert hadde hi / twaren /
Dat beval hi / alsict daer las /
Enen sinen neve die bi hem was /
Dat hi dat vercopen soude /
Ende tghelt om die Gods houde
Den armen voer sijn siele gheven.
Dus es die ridder doet bleven.
Ende die neve hielt dat peert /
Dat vele ghelts was weert /
Ende hilter sijn ghelaet mede /
Ende vergat al sijns oems bede.
Doen hi dus in behaghelheden
Enen tijt tpeert hadde ghereden /
Quam die viant metter vaert /
Ende droech henen man ende paert.
Dus bleef die neve verloren daer.
Hier ane machmen leren / voer waer /
Datmen altoes boven al
Testament wel ghelden sal /
Ende smenschen utersten wille
Voldoen sal lude ende stille.
Ende wet dat God gherne wreect
Aen hen daert ane ghebreect /
Oft si vallen in groter noet /
Oft haer kinder bidden broet.
Alse die gheest wt vaert /

Ende hem waent hebben bewaert /
Mids sinen vrient dien hi al
Den orber sire zielen beval /
Ende die vrient dat niet en doet
Dat hi hem beval ende loet /
So gheeft die gheest dan wrake
Over hem van dier sake.
Ende wet dat Hem Onse Here
Daer om belghet harde sere /
Ende dat Hi dat sere wreect /
Alsic vore hebbe ontdect;
Want die meeste ontrouwe es
Die sijn mach / sijts gewes;
Want ghenen vrient en es so goet
Als die ghetruwe es nader doet.
Ghi / executore / dan
Neemt exemple hier an /
Ende voldoet dan in tijt
Daer ghi met gheladen sijt /
So dat u en doe ghenen hinder /
Als ghijt minst moedt hier of ghinder.
Men heeft in langhen stonden
Van .ij. dinghen luttel vonden /
Deen sijn ghetruwe mombore /
Dander ghetruwe executore.
Die Kerken goet ende Heylich Gheest
Berechten ende hanteren meest /
Hebben selden / alsict vant /
Van scoude gheruumt dlant;
Maer haer kinder / sonder waen /

Sietmen dat te quiste gaen /
Ende van des gheliken / des sijt vroet /
Die berechten der stat goet /
Daer ic vore af hebbe gheseyt
Een deel der waerheyt.
In segghe dan niet / dat
Ic en hebbe in enegher stat
Van allen den vonden
Goede liede in vele stonden /
Ende quade ende goede ghemene:
Dit kent God / Onse Here / allene /
Die elken mensche sal gheven
Van dat hi heeft bedreven.

Dat rechtren noch scepenen gheen miede nemen en selen vanden recht. Exemplen daer af. C. VI.

ALle rechtren ende scepenen mede
Gheseten sijn in hare stede /
Daer si ghedinghe houden selen /
Ende oec alle saken ordelen /
So souden si dan peynsen daer
Om dat ordeel scarp ende swaer /
Dat God int leste sal leyden /
Ende al met gherechticheyden;
Daer en sal hulpen / dat verstaet /
Ghelt / maechscap no advocaet.
Wee den rechtre die hem hueren laet /
Daer toe dat recht voert gaet!
Wee den scepenen also /

Die hem huren laten daer toe!
Want hem van rechter scout toe hoert
Dat si dat recht setten voert
Onghehuert ende onghebeden.
Dit faylgeert in meneghen steden.
Alse die rechter sittet daer
In sijn ghebannen iiij scare /
So sal hi dan al te voren
Mate ende vremde horen /
Ende hen stade daertoe maken
Dat si ghetoghen hare saken /
Ende sijn recht helpen toenen dan.
Trecht / des sijt gewes
Dattet boven den rechter es /
Ende boven den princen: dat es recht;
Want hi es des rechts knecht;
Ende omt recht / diet wel besiet /
Es hi prince ende anders niet /
Hi mochte des verdienen wel /
Trecht soude hem sijn so fel
Dat hem aen sijn lijf soude gaen /
Alst dicke heeft ghedaen.
Valerius heeft bescreven:
Om dat een rechter hadde gewesen
Een quaet / valsch vonnesse /
Doen quam coninc Cambisse
Ende dede hem tfel af villen saen /
Ende deedt opten dinghstoel slaen /
Daer de rechtre niet en mochte af
So wanneer hi sijn vonnesse gaf.

Doen maecte hi rechter daer naer
Des rechters sone / ende dede hem daer
Sitten op sijns vaders vel /
Om dat hi soude ghedencken wel
Als hi sijn vonnesse soude gheven.
Dus vindt men daer bescreven.
Noch was een rechter. Een here /
Een goet man bat hem sere /
Dat hi sijn sake so hinghe /
Dat hi wonne sijn ghedinghe /
Ende gaf hem daer om enen waghen
Met yser harde vast beslaghen.
Doen sijn wedersaken dat vernamen /
Ane den rechter dat si quamen
Ende gaven hem .ij. ossen saen /
Die hi inden waghen soude slaen /
Die beter waren vele mee
Dan der waghene waren twee.
Doen hadde die man handelinghe
Ghewonnen al sijn ghedinghe.
Doen vielt onlanghe daer na
Dat die rechter / alsic versta /
Starf ende betaelde sijn scout /
Alst al moet / jonc ende out.
Daer die vriende saten ten lijke
Riep een stemme jammerlike:
"Twee ossen ende enen waghen
Mi nu ter hellen draghen.
Na dat vonnes dat ic gaf
Heeft God gheloent daer af."
Lieve vriende / nu besiet /

Rechtre ende scepene en moghen niet
Miede nemen / sonder waen /
Om dat recht voert soude gaen;
Want si sijn daer toe ghebonden
Van rechter scout / tallen stonden;
Ende si souden / sonder letten /
Haers selfs lijf daer vore setten /
Eer si trecht achter lieten:
Soe sere souds hen verdrieten;
Want aent recht / groet ende smal /
Leghet des menschen salicheyt al /
Ende hi en doech / meer no min /
Dan hi gherechticheyt heeft in.
Een wijs man maect ons gewes
Dat onmenschelijc es
Dat een man doet / vroech ende spade /
Sijn gherief met eens anders scade.
Nu merct dan ende verstaet
Dat onmenschelijcheyt es quaet /
Ende hier om sijn verboden
Persem / voercoep ende vercroden /
Onder allen menschen die sijn /
Kersten / Ioden ende Heydijn.
Hets waer / die Ioden onderlinghe
En persemen om ghene dinghe /
Maer segghen ende toghen
Dat si persem nemen moghen
Van lieden van andre wet /
Alsoet haer wet heeft gheset.

Datmen persemeren ende die ghierege ten rade ende ten regement scuwen sal. Exemplen vanden Romeynen. C. VII.

AY! ghi heren in desen stade /
Neemt die ghene in uwen rade
Die wijs sijn ende ghemate /
Ende eersam op die strate /
Gode vruchtich ende ghierech twint /
Ende recht altoes mint.
Van woekeneren of persemeren
Houdt u in alder manieren;
Want dese .ij. / sonder waen /
Doen ene stat te nieute gaen.
Een stat die onderlinghe twist
Heeft alder eren ghemist;
Een stat / dat oec wel wet /
Daer persem es ende voercoep met /
Die en mach / sonder waen /
In voerspoede niet langhe staen /
Ende daer men huwelijc versmaedt /
Ende elc sijn overspel hayt.
Dit sijn sunden die Onse Here
Haet utermaten zere.
Alle die sijn van desen seden
Suldi scuwen in uwe steden /
Alsoe dat God / Onse Here / daer na /
Die onsculdighe niet en sla
Metten sculdeghen / wet wel dat /
Alse Hi gedaen heeft te menegher stat.

Nu hoert ende verstaet wel
Watten Romeynen ghevel.
Die Romeynen wilen eere
Waren van alder werelt here /
Daer si om vochten meneghen strijt
Eer si haer palen maecten so wijt /
Ende bijnalecs allen weghe
Hadden si spoet ende seghe.
Ende doen sijt al hadden verwonnen
Dat si vonden onder der sonnen /
Bleven si stille in haer stat
Ende begonsten te gaderen scat /
Rinten ende grote juwele;
Ende die diere hadden vele /
Wouden beter sijn na haren sin
Dan haer ghebuere diere hadden min /
Soe dat wijsheyt ende vroetheyt
Algader keerde inder ghierecheyt /
In overmoede ende nide /
Alst noch pleghet in desen tijde
In menegher stat / hier ende daer.
Nu proeft of ic segghe waer.
Hier na quam hem / over waer /
Een zwaer orloghe ende groet
Van dien van Cartago /
Die hem alsoe ghinghen toe
Dat si bina / twaren /
Op dat bederven waren /
Met meneghen groten stride /

Dat en waren in dien tide
Gheen soe grote ghesien /
Datmen noch spreect van dien /
Ende es gheheten / alsic versta /
In latine bella punica /
Om dat in dien stride groot
Soe vele liede bleven doot;
Ia hondert duysent selken tijt
Blefer doot in enen strijt /
Daer die Romeyne den zeghe verloren /
Die soe gheluckich waren te voren /
Doen si doeght ende ere hanteerden /
Ende van ghiericheyden vierden.
Doen die Romeyne saghen wel
Dat hem davonture was fel /
En altoes ghinghen tonder /
Soe hadde hem des groot wonder /
Also dat si om dese dinghen
Haren Goden te rade ghinghen /
Ende daden hem groot ere /
Ende verchierden haren tempel zere /
Ende vragheden hem openbaere
Welc hier af die sake ware
Dat si waren zegheloes /
Ende voermaels vochten zeghe altoes.
Die Goede antworden doe /
Ende spraken den Romeynen toe:
"Comt hier weder na
Ende van al dat ghi wilt vraghen
Selen wi u berechten claer."
Ende aldus so ghinghen si van daer /

Ende quamen weder al onghelet
Alse hen hare Gode hadden gheset.
Daer soe vonden si inden tempel
Twee verse ghescreven wel
Int hoet vanden tempel daer /
Die te verstane waren zwaer;
Want niemen van hen lieden
En conste wel bedieden;
Want daer stonden inne
Vier letteren / alsic kinne /
Diemen elc / sonder waen /
.IX. vout moeste verstaen.
Dat waren C. L. F. ende U.
Hier moghedi wonder horen nu
Hoe si vielen in ghebede /
Ende baden hare Gode mede
Dat si hen te kennen gaven
Die bediedenesse daer ave.
Doen antwoerden si saen:
"Morghen vroech suldi gaen
Voer de .iiij. poerten vander stat /
Ende daer so suldi vinden dat
Bedieden der letteren viere /
Ende dan suldi weten schiere
Die redene waer bi u al
Comt die grote ongheval."
Nu siet / goede liede / ende mect
Hoe God die sonden altoes wrect /
Die sonden der Heydine /
Alse hi doet der Kerstine.
Doen dese in trouwen ghestoeden /

Waren si altoes in voerspoede /
Ende doen si die lieten achter /
Volghdem altoos scande ende lachter.
Aldus can die wrake Ons Heren
Altoos opten sonderen keren.

Bi wat saken die Romeynen ghewaer worden dat si den zeghe verloren hadden. C. VIII.

DEs morghens quamen si saen
Voor die oeghst porte gegaen /
Ende vonden daer ghescreven
Met goeden letteren verheven
Neghen woerde / min noe mee /
Ende elc began op een C.
Dierste .iij. waren alsoe:
Caritas / Castitas / Compassio.
Dese willic u in Dietsche toghen:
Karitate / Zuverheit ende Mededoghen.
Dese .iij. sijn onder u cout;
Voor dese .iij. ghi onder u hout
Ghelt / oncuuschede ende vremthede;
Dese houden onder u die stede.
Raet ende eendrachtichede /
Ende huwelic ter waerhede
Sijn met u / sonder waen /
Alte nieute nu ghedaen.
Voor dander porte quamen si vord;
Daer vonden si oec die word

Die op een F. beghinnen int Latijn /
Die int Dietsche moghen sijn:
Die starc ende ghetrouwe waren /
Ende wel sprekende / twaren /
Regeerden wilen met u.
Voor dese regeerd daer nu
Gheveinsde / sotte ende valsch / dat wet /
Dieve / smekers ende verraders met.
Voor die derde porte si vonden
Wel ghescreven ten selven stonden
Neghen worden / dat wet wel /
Ende elc begonste op een L /
Ghescreven int Latijn /
Die in Dietsche aldus sijn:
Dlicht der werelt verborghen leit
Onder haet ende nidicheit;
Die lof / die heilicheit wilt mede
Onder arbeit ende cracht mede
Wette der stat bedecken
Die ghene die voort souden trecken.
Voor die vierde port quamen si dan:
Daer vonden si ghescreven an
Neghen letteren op een U /
Die ic u hier toene nu:
Doecht / oetmoedicheit ende werde /
Sijn ghevaren herde verde.
Voor dese sijn nu bleven
Verweent / overtullich leven /
Vule ende quade zeden /
Diemen hanteerde inder steden /
Persem ende selfvuldicheit /

Ende oec alle ydelheit.
Dese doen sekerlike dat /
Dat onder voet valt lant ende stat /
Ende dat u gheluk ende ere
Vlien sal in lanc soe mere.
Ghi porteren / ende ghi heren /
Hier aen moghedi leren
Hoemen een stat moet beleyden
Met sunderlingher wijsheiden.
Die ghierich was ende fel
En beleyde noyt stat wel;
Want sine ghiericheit / nu ende echt /
Doet verkeren der stat recht /
Ende des selfs mans werkelicheit
Es so groet / voer waer gheseit /
Dat hijt al wil hebben onteert
Waer hi sinen hat op keert /
Weder recht of onrecht si dat.
Dit heeft bederft menighe stat.
Een wijs philosophe dus sprect:
Soe wanneer raetsman ghebrect /
Salmen setten in sire steden
Enen die niet en steet in vreden
Ende te gheender partien en hoort /
Die leecht in twist of in discoort;
Want mids vrienscap ende onste der maghe
Mochti onghelijc draghen die waghe /
Daer die stat in mochte bejaghen
Vele vernoys ende vele plaghen.

Van jammerliken plaghen die enen monic gheopenbaert worden. C. IX.

EEn boecsken quam mi ter hant /
Daer ic in ghescreven vant
Wonder / als ghi moghet horen /
Dat enen monic quam te voren /
Die hem selven scrijft Brueder Ian.
Dese monic sach enen man /
Niet in drome noch in visioene /
Maer daer hi lach in orizoene.
Dit ghesciede / als ict las /
Doen die stat van Akers verloren was /
Doemen screef wel besondert
Neghen min van .XIII^{c};.
Doen was Akers verloren /
Alsoe ict seyde hier te voren /
Daer so vele Kerstine bleven
Datter wonder es af ghescreven.
Inde kerke / te Gods onwerden /
Stelden si beesten ende perden;
Tcrucifix Gods Ons Heren
Sleipten si / Gode tonneren /
Achter strate in die stede /
Ende ander beelden mede.
Lieve vriende / nu besiet:
Dat God dit ghescien liet /
Was om die grote sonden /
Daer die Kerstine in stonden /

Ende datsi den vrede braken
Tusschen den Heidenen ende Kerstenheit /
Daer af quam dat grote leit.
Hier om liet God ghescien dat
Die Heidene wonnen die stat /
Daer si deden jammer groet.
Menighe Kerstine sloeghen si doot.
Op enen Ascentioens nacht / te waren /
Alse mettene ghesonghen waren /
Ende die monike ter dormter ghinghen /
Bleef dese monic in bedinghen
Inde kerke langhe na desen /
Ende woude Davids salme lesen.
Ende doen hi quam / gheloeft mi des /
In: Deus / venerunt gentes
(Dats een salm alsmen vint
Die rechte alsoe beghint)
Quam hem te voren alsoe saen
Die manslacht / die was ghedaen
Over zee in Kerstenhede /
Alsoe als ict u hier voor sede.
Doen weert dese goede here
Wenende alsoe sere /
Dat hi den salm / wats ghesciet /
Vorder en conste ghelesen niet /
Omden rouwe dien hi dreef doe /
Ende sprac Onsen Heer toe:
"Heer / Ghi en sult talder tijt
Uwen volke so hert niet sijn als Ghi sijt /
Maer Ghi sult sijns ghenadich wesen /

Ende ghedincken / Heer / van desen /
Dat Ghi met uwen bloede roet
Den mensche droecht wt der noot.
Lieve Here / en gheeft nemmeere
Victorie noch ere
Den volke dat U niet en mint /
Ende u wet niet en kint /
Ende uwen Heilighen Name blameren /
Ende u ghelove al verkeren."
Ende doen hi daer lach ende weende /
Ende bat Gode dat hijt meende /
Verbaerde hem een eersaem man
Die bisscops abide hadde an /
Ende hadde een cruce in die hant.
Doen wert hi soe zeer vervaert thant /
Dat hi hem niet en bedochte /
Ende oec spreken niet en mochte.
Doen sprac die man als hi dat siet:
"En vervaert u noch een twint niet /
Ende en wilt soe zeer niet claghen
Dat die Kerstine sijn verslaghen
Vanden Heidenen alsoe sere;
Want het heeft God / Onse Here /
Ghedaen al om haer sonden /
Daer si langhe tijt in stonden.
Maer hoer / ic wille di ghewaghen
Van vreseliken daghen /
Die comen selen herde saen /
Ia / die nu in sijn ghegaen /
Ende vander tribulatien mede
Die comen sal op Kerstenhede

Ende op die Roemsche Kerke met /
Daer die almachtighe God / dat wet /
Sal verwecken / sijts gewes /
Tfolc dat ongheloevich es /
Dat grote wrake sonder ghetal
In dat Kerstenhede doen sal;
Want die nu over zee es bleven
Dien selen si nemen dleven.
Armenien selen si winnen
Ende verslaen die daer sijn binnen /
Ia / die mannen metten wiven /
Daer salmen jammer driven.
Ia / gheestelic ende ander met
Sal vernoeyeren van sire wet /
Om den anxt vanden live.
Ia / scone jonghe wive
Selen si behouden mede
Te hare groter oncuuschede.
Vroenten lant / also verre alst leit
Ende toe hoert der Kerstenheit /
Selen si destrueren ende winnen /
Ende doden diere sijn binnen /
Ia / die minste metten meesten /
Ende werpense voor die beesten.
In die kerken / in ware saken /
Selen si bordele ende stalle maken /
Ende haer vuylheit aldaer
Doen omtrent den outaer /
Ihesum Cristum te scanden.

Dit sal sijn in vele landen /
Ende vele in ellende selen vlien;
Ende so wanneer si dit sien /
Ende vele salder werden ghevaen.
Nu salt daer jammerlike staen.
Ter zee sullen si tiden /
Ende alsi die overliden
Selen si menighen stat winnen /
Ende doden die siere vinden binnen.
Van Ytalien een groot deel
Sullen si minnen / ende niet gheheel /
Ende vechten menighen groten strijt.
Ende die Kerstine tot elker tijt
Selen sterven sonder ghetal /
Ende om haer sonden al /
Ende sonderlinghe om sonden .ij.:
Deen es die quade stomme sonde /
Diemen niet noemen en mach met monde;
Dander es persemen ende voorcoop /
Die over al heeft haren loop /
Mids den welken wijf ende man
Ghevallen sijn inden ban.
Vele steden / des seker sijt /
Sullen sijn interdijt
Ende irregulieren / dat wet /
Want si haer provende daer met
Vanden ghenen ontfanghen dan /
Die selve waren inden ban /
Ende die macht en hadden niet

Yeman te gheven yet;
Want pause ofte kardenale /
Oft ander prelate alsoe wale
Die symonien begaen /
Si sijn inden ban alsoe saen /
Oft wat si doen oft lien wien /
Si selen inder waerheyt lien;
Dan heeft macht no cracht /
Want hets inden ban ghewracht.
Daer bi soe selen inder tijt
Vele steden sijn interdict /
Ende vele persone irregulere
Dit es waer dat ic u lere;
Paus ende kardenale /
Ende dat hof altemale
Sal dan sijn inden ban.
Dit es jammer te hoorne an /
Ende om die symonien al.
Nu hoort wat hier na volghen sal.

Van vele destructien ende wonders dat binnen Rome ende in andren landen ghescien sal. C. X.

ROme sal in desen tijden
Doghen zere groot van striden /
Daert toe bringhen selen some
Kardinale gheboren van Rome;
Bedi die derde Claus / die sat
Paus te Rome inder stat /
Die van soe groten hoverde was /

Stoet daer na / sijt seker das /
Dat Sinte Pieters stoel tallen daghen
Erflic soude bliven den maghen.
Ende om dat hi daer die dinghen
Niet en conste toe bringhen /
So maecte hi kardenale / twaren /
Die van sinen gheslachte waren.
Dese maecte vele quader zeden
Van discorde / van onvreden /
Van symonien / van andren dinghen
Die daer noch niet en verghinghen.
Al sulc doen ter selver stont
Werp die Columme inden gront /
Dat moghende groot gheslachte /
Dat soe starc was van machte /
Die alsoe starke hoestine
Hilden jeghen die Ursine.
Bi gheslachten tween sal
Rome te nieute werden al.
Poelgien sal oec zeer doghen /
Datmen u niet en conste ghetoghen.
Vrancrijc sal verderft werden
Beyde van machte ende van werden /
Om dat die coninc sal sijn daer
Der kerken ende den armen zwaer /
Ende om donghelijc dat hi mede
Nemen sal in elke stede.
Ende om dat hi in anderen riken
Sine moghentheyt sal doen striken /

Soe selen vele siere gheburen dan
Hem starckelijc vechten an /
Ende lant oec ende Kerstenhede
Die comen sal over zee /
Ende oec metter vaert
Haer vaert setten derwaert.
Spaengen sal oec in roere werden /
Ende vele archs sal opter eerden;
Hongherien ende Polanen mede /
Ende in Aelmaengen menighe stede
Selen ghewoest werden dan /
Mids enen onghelovighen man /
Die der Tartaren coninc sal wesen;
Want het selen aen desen
Ander coninghe vallen /
Die heyden sijn selen met allen.
Dese selen comen / te waren /
Met onghetelden scaren /
Ende en selen nieman sparen /
Ende al dat volc alsoe vervaren /
Ende soe vele quaets / dat vordien
Sulc jammer en wort vorsien.
Mar int leste sal een prince comen /
Die hulpe sal hebben ghenomen
In Aelmaengen ende in Vrancrike /
Die dese liede vromelike
Aen vechten selen ende verslaen /
Ende henen haer vaerde gaen.
Vele Kerstine ende heren
Sullen vander Roemscher Kerke keren /
Ende ghi / gheestelec volc / mede /

Om des hoofts quaethede /
Dat soe groot es / sijt gewes /
Dats al aertrike te quader es.
Dat hof sal soe quaet wesen /
Dat die goede liede van desen
Uten hove selen winden.
Men sal nieman connen vinden /
Die soe koen si dat hi dade
Spaeus ghebodt / vroech of spade.
Some kardenale / sonder waen /
Selen gheboet sijn oft ghevaen /
Ende haer heerlicheit ende overmoet
Gheworpen sijn onder voet /
Die soe groot sijn int ghemene
Dat si niet en willen allene
Gode gheliken in desen /
Mar selve willen God wesen /
Ende oec gheert sijn / twaren /
Ocht si selve Gode waren.
Si en willen oec in haer ghewelt
Met den menschen niet sijn ghetelt;
Ende daer om salse God neder
Int nederste worpen weder /
Ende beroven / dat wet wale /
Van eren / van weerden altemale /
Alsoe dat mense heten sal
Priesteren ende diakenen over al
Vander Roemscher scaren kerken.
Nu siet wat God can werken:
Men sal nieman connen vinden
Die hem sal dorren onderwinden

Paeus of kardinale te sine.
Dus soe las ict inden Latine;
Want haer namen selen wesen
Onder tfolc onwaert te desen /
Dat nieman en sal willen sijn;
Ende al waren si goet ende fijn /
Men souden niet gheloven wale /
Al worden si paeus ende kardinale;
Want in des volcs weten
Sullen si alle valsch heten /
Alsoe dat ghene gherechticheit
Van hen en sal werden gheseit.
Haer ghiericheit sal so groot sijn dan /
Datse versaden en mochte gheen man.
Wie dat daer recht hebben wille /
Sal dat copen lude of stille /
Ia / dat noch argher es /
Bisscopdomme / sijt gewes /
(Ende weet datmen daer hebben sal) /
Vercoepen si om ghelt al /
Ia / die gheestelike goede /
Die God cochte met sinen bloede /
Die vercopen si om ghelt voort.
Proeft of waer sijn mijn woord.
Ende daer met sekerlike
Maken si haer maghe rike.
Aldus hevet gheweest sint
Dat die derde Claes ghescint
Den Roemschen stoel besat binnen /
Dat nieman en mochte winnen
Bisscopdomme noch prelatie /

En brochte toe symonie.
Ende hier om / wilt des gheloven /
Soe salse God beroven
Van eren ende van goede /
Ende worpense in groter armoede;
Want voor haer grote gout
Sullen si cume hebben hout /
Ende voor haer selver scerven;
Dus salt hen al bederven /
Ende voor haer ghesteynte fijn
Sullen si in groter scanden sijn /
Ende voor haer perde / sonder waen /
Selen si met stocken te voet gaen.
Princen ende tfolc met allen
Selen sere jeghen hen vallen /
Ende selen hem totten rebben
Al nemen dat si hebben;
Haer prelatie ende borghe mede
Salmen struweren tot elker stede;
Van hare juredictien en sal
Men houden groot no smal /
Noch van hare bannen wet
En sal cume clerc / dat wet /
Sijn crune tonen dorren;
Want het sal al jeghen porren.
Tfolc sal hem ooc heffen mede
Ieghen die princen te menegher stede /
Ende sullense verslaen te hande /
Ende sulke verdriven uten lande.
Aldus selen inder tijt

In alder werelt wijt
Soe grote tribulacie wesen /
Datmen niet en mochte ghelesen."
Doen en constic gheswighen mere.
Met vresen sprac ic: "Lieve Here /
Hoe sal ic dit verstaen?
Sal Onse Here laten gaen
Te nieute sijn ghelove goet /
Daer Hi om storte sijn heilich bloet?
Waert dat alsoe ghesciede /
Dat die onghelovighe liede
Die paeuse ende die kardinale
Ende die prelaten altemale
Te nieute daden gaen /
Soe soude tghelove al vergaen /
Daer God om starf / sonder waen /
Ende alsoe langhe heeft ghestaen."
Doen antworde die goede man:
"Die Heidene si selen dan
Enen tijt boven gaen /
Mar hi sal onlanghe staen.
In dinde selen comen danne
Fransoye ende Alemanne /
Ende selen in corten daghen
Dese Heydene al verjaghen.
Ende dan sel die Kerke keren
Weder in hare eren.
Ende die prelate na desen
Selen goet ende gherecht wesen /
Ende gheestelic leven /
Ende ghiericheyt begheven /

Ende symonie legghen neder /
Ende Gode ontsien weder.
Die prelate selen in desen
Daer toe oetmoedich wesen /
Ende ontsien Onsen Here /
Ende Hem doen ere.
Ende dan sal / sonder waen /
Heilicheyt weder opstaen;
Kerken salmen weder maken /
Ende hanteren goede saken /
Ende in desen goeden poente sal
Dat Kerstenheit staen al /
Tote dat Antkerst komen sal
Met vele twiste ende onvromen;
Want hi sal met hem bringhen voort
Alle werringhe ende discort.
Ende dan saelt in Kerstenhede
Qualiker staen dan ye dede.
Eer toe comt deser termijn /
Sal een paeus te Rome sijn /
Die gheboren sal sijn met allen
Van Aelmangen ende van Gallen /
Ende die in vele stede
Pays sal maken ende vrede /
Ende ghemint sijn herde wale.
Hi sal maken kardinale
Van Romen ende van Aelmangen mee /
Ende daer toe van over zee;
Hi sal regneren .iiij. jare /
Ende sterven int vijfste daer nare.
Ende daerna sal comen een

Van Rome gheboren ghemeen /
Die in rasten ende in vreden al
Die Roemsche Kerke houden sal /
Ende op heffen die Ursine.
Ende vanden bloede sine
Sal hi kardinale maken dare /
Ende hi sal leven .vj. jare.
Ende hier na sal comen
Een ander wt Romen /
Van wien groot jammerhede
Ghevallen sal in die stede
Van manslachte groot /
Ende stortinghe van bloede roet.
Ende dan selen aengaen waerlike
Alle tribulacien in eertrike /
Ende die heilicheyt met allen
Sal dan onder voet vallen.
Dese sal leven .iiij. jaer /
Ende int vijfste sterven daer naer.
Nu soe selen na desen
Vele paeuse wesen
Die luttel sijn gheacht /
Ende als van gheenre macht /
Der welker dade / hoet vaert /
Gheens vertreckens en es waert.
Ende dese dinc sal ghescien al
Na datmen Gods jaer scriven sal
Dusent .iij. hondert;
Soe selen / wien soes wondert /
Beghennen in dien jaren."
Mettien soe es henen ghevaren

Die goede man / die heer /
Dat icken en sach nemmemeer.
Dese dinc sachic over claere
Doemen screef dusent der jare
Twie hondert ende xcij.
Nu bidt Gode / diet al vermach /
Dat Hi / mids siere groter gracien /
Ons verre van allen tribulacien /
Die allen menschen goede
Cochte met sinen bloede /
Ende een heer es der heren /
Ende sonder ende sal regneren.
Ay ghi / diet sullen lesen /
Hout u inder Gods vresen.
Ghi die in oncuuscheden staet /
Ende met persem omme gaet /
Ende om een eerdsch goet waect /
Ende u gheen dinc en smaect
Dan der werelt goet ende ere /
Ende die voor Gode / Onsen Here /
Alsoe zeere ghehaet wesen
Dat wi inden boeken lesen /
Dat God altoes de sonden
Ghewroken heeft van ouden stonden /
Ende sonderlinghe / sijts gewes /
Ghiericheyt die alte groet es;
Want die goede Paulus seyt:
Ghiericheyt is wortel alre quaetheyt.

Van der goedertierenheyt Gods ende dat die mensche hem selven kennen sal. C. XI.

HIer voren hebdi menich woort
Van Gods wraken ghehoort /
Nu soe moechdi horen mede
Van sijnre goedertierenhede /
Di Hi daghelix werken kan
Aen den ghenen die hijs an.
Al es een mensche sondere /
Op dat hi altoes heeft ghere
Dat hi der sonden af sal slaen /
Ende met vresen es bevaen /
God spaerten langhe daghe
Om dat hem sijn sonden wanhaghen;
Ende wie met vresen sonde doet
Es halfs ghekeert / des sijt vroet.
Mar die in al haer stonden
Ligghen in hare sonden /
Ende niet de sonde begheven /
Mochten si eweliken leven /
Die plaecht God hier ende daer /
Alse wi scouwen openbaer.
God verheft daghelike
Den menighen uten slike /
Ende setten in eren groot /
Ende wert van sinen maghen thoet.
Ende als hi dan verwaent /
Ende hem selven niet en vermaent
Wat hi was en wie hi es /

Ende Gode niet en dancket des /
Ende die mate versmaet mede /
Soe eest Ons Heren zede
Dat hijn worpt / sijt seker das /
Neder dan hi te voeren was;
Of Hij sint hem enich torment /
Daer hi hem selven mede bekent.
Die scoenste conste diemen vint /
Dats dat een hem selven kint.

Van .X. poenten daer men Gods gracie mede vercrighen mach, ende een exemple van eenre vrouwen. C. XII.

DIe goede Gods goedertierenheyt
Boven alle sijn wrake gheit.
En dade sijn goedertierenhede /
Hi soude wreken telker stede
Te hant als die sonde wert ghedaen;
Mar goedertierenheit cant weder staen /
Mar niet altoes / sijt gewes;
Want als die sonde te groet es /
Ende men te langhe daer in staet /
Wet dat God sulc scout slaet /
Als ghi moecht daghelix sien
Aen menighen daer ende hier ghescien.
.X. poente sijn / dat wet /
Daer men Gods gracie met
Alre best mach ghewinnen.
Hoort / ic wilse u doen bekinnen.
Dat eerste poent dat es /

Datten menschen sal duncken des
Dat hi es sekerlike
Onweert ghelijc den slike /
Ende en sal in sinen daghen
Nieman dan Gode willen behaghen /
Ende metten mensche / hoet vaert /
Sal hi willen sijn onwaert.
Nu laet ons sien ende merken /
Nochtan dat wi Gode verwercken
Vroech ende spade met onsen sonden /
Nochtan begheert Hi tallen stonden
Van ons te sine ghedient
Als een goet ghetrouwe vrient.
Hi en acht ons int ghemeyne
Sijn knechte niet alleyne /
Mar sijn kindere / wildijt beseven /
Dien Hi sijn erflijc erve wilt gheven.
Sijn wille souden wi altoes wachten /
Ende elc soude hem selve achten
Over den onweertsten mensche;
Dits een poente van groten wensche.
Dit en sal u int ghemene
Niet groot duncken allene
Dat ghi dient soe groten Here /
Mar u sal duncken mere ere
Dat Hi ghewerdicht nu ende echt
Dat Hem dient soe vulen knecht.
Dander es een poente van wensche /
Dats dat hem een mensche
Niergent af bedrueven en sal
Dan om sijn sunden al /

Ende dien tijt dien hi heeft gheleeft
Alsoe sotteliken versoemt heeft;
Ende van allen fortsen ende quaede
Datmen hem doet vroech ende spade /
Sal hi verhoghen in sinen moet /
Ende dat houden voor goet.
Mar diet hem doet sal hi minnen zere /
Ende voor hem bidden Onsen Here /
Ende Gode dancken van dien /
Dat Hi hem dat liet ghescien;
Want God den ghenen dien Hi mint
Gherne doghen ende vernoy toe sint;
Want daer an mach hi merken voort
Dat hi Gode toe behoort.
Dat derde poent es dat die mensche sal
Omwille ende armoede over al
Gherne nemen / lude ende stille /
Om Ihesus Cristus / Ons Heren / wille /
Die om onse salicheyt woude
Hongher / dorst ende coude.
Wij en selen in onsen moet
Niet begheren tidelec goet
Meer dan onse noodorfte nauwelijc /
Ende Cristum willen sijn ghelijc /
Die anders en hadde te leven af
Dan men Hem om Gode gaf.
In desen soe willen wi poghen
Hoe wi Hem gheliken moghen
In armoeden ende in vasten /
In solace ende in onrasten.
Dan sal die mensche in desen

Met sinen Sceppere ghecleet wesen /
Ende ghesierdt behaghelike /
Ende ghevormt na sijn ghelike.
Dat sal sijn groot ere /
Dat van hemelrike die Here /
Die Gods Sone / Ihesus Cristus /
Gheweerdighen wilt aldus /
Dat soe vulen stinkende slijc
Sinen Sceppere es ghelijc.
Ende alse hem dunct in sinen moet
Dat toeneemt sijn goet /
Ende sinen lichaem rast ende ere
Wassende in lanc soe mere /
Soe sal hi hem verdrueven des /
Ende duchten dat hi gheverdt es
Vander ghelikenissen daer bi
Sijns selfs Ihesus Cristi /
Ende met hem es worden leder /
Ende verloren heeft sijn cleder /
Ende dat God sijns vergheten heeft /
Ende die druefste sijn die leeft.
Dat vierde poent wil ic u toghen:
Die mensche sal altoes verhoeghen
Ende vorderen sinen evenkersten /
Al soudt aen hem selven ghebersten /
Ia in dinghen goet ende fijn
Die jeghen Gode niet en sijn /
Ende sijns selfs orber achter setten /
Ende nieman deren no letten.
Na dien die mensche over al
Den mensche onderdaen sijn sal /

Soe eest wel recht dat hi
Den oversten onderdaen si /
Die hem al heeft ghegheven /
Siel / lijf ende leven.
Aldus zelen wi vorvoeds
Den mensche onnen alles goeds /
Ghelijc ons selven / ochte bat;
Dan sijn wi inden selven pat /
Den hoghen weghe van hemelrike /
Die dueren sal ewelike.
Dat vijfste poynt moghedi horen /
Want hets goet ende wtvercoren:
Die mensche en sal / wats ghesciet /
Doverste versmaden niet /
Noch die arme die bidden broet
Want aen hen leeght orber groet;
Mar hi sal op hen allen
Met morwer herten vallen /
Met mededoghen / des sijt vroet /
Alse die moeder metten kinde doet /
Ende sal van al sijnre herten
Mede doghen Ons Heren smerten /
In ghelike ende in ghebare /
Ofti selve die ghene ware /
Ende sal hen bistaen / vroech ende spade /
Beide met raede ende met dade /
Ende sal bi daghe ende bi nachte
Sijn doghen sijns selfs achten.

Soe sal hem God des ghelike
Weder delen sijn rike.
Dat seste poent wilic u noemen:
Die mensche en sal nieman doemen
Van sinen sonden / hoe dat gheet;
Want hi herde luttel weet
Wat God / Onse Here / werken wille
Inden mensche lude ende stille;
Mar eest dat Hi openbare
Dien mensche bekent sondare /
Soutstu di meer bedroeven dan
Dan of hem die doet quam an
Sinen lichaem / des sijt gewes;
Want een ziele edelder es
Dan al die lichamen / waerlike /
Die ye quamen op aertrike.
Ende alsoe als die mensche sal
Hem selven hoeden al
Van blamen ende van sonden /
Alsoe sal hi tallen stonden
Sinen evenkersten hoeden oft meer /
Alsoe alsic u voorseide eer /
Ende hem van sonden keren
Beyde met trooste / met leren /
Ende met exempelen daer toe mede:
Dits der karitaten zede.
Dat sevende poynt wil ic u liden:
Dats dat die mensche sal verbliden
Van sijns evenkerstens goede /
Ende tideliken hoeden /

Ghelijc dat die moeder menich sins
Verblijdt van voorspoede haers kints.
Ende sonderlinghe / dat verstaet /
In dat der gheestelicheyt an gaet /
Sal hi met herten daer nae gaen
Hoe hijt mach doen voort gaen /
Ende behouden staende dare /
Ghelijc oft sijns selfs ware.
Ende altoes suldi gheloven des /
Dat inden mensche meer goets es
Dan men van buten aen hem siet.
Salich es hi dies pliet.
Dat achtste poynt es dat wi
Gode allene met herten vri
Minnen selen lude ende stille /
Ende gheen ander dinc om Gods wille /
Soe dat God ghemint sijn sal
Sonder ghelike boven al.
Doecht noch heilichede /
Noch goet doen den mensche mede /
En selen ons daer toe poghen
Dat wi iet selen minnen moghen
Onderlinghe int ghemene
Dan onse Scepper allene;
Mar met ghemeender minnen men sal
Den mensche minnen over al
In karitaten om Gode;
Want het hoort tsinen ghebode.
Nochtan machmen maken
Gods loon met goeden saken
An Gode / in sinen ghebede /

Voor hem die hem goet dede /
Ende voor sinen vrienden algader
Ende meest voor moeder ende vader.
Dat neghende moechdi nu bekennen:
Als die mensche yet sal beghinnen
Ende bestaen / dat sal hi keren
Te Gods love ende teeren /
Soe dat beghinsel ende inde
Te Gods love altoes winde /
Ofte God bi u stoede
Ende claerlic saghe die hoede
Al uwe werke / al uwe worde
Dat segghic u in ware worde;
Want Hi die alle herten kint /
Hem en es verborghen twint.
Aldus salmen tallen kere
Gode ontsien ende eren
Met innigher minnen soe vaste /
Dat wi onse troest ende raste
In Hem setten altemale;
Soe sijn wi behoet wale /
Ia vele bat sekerlike
Dan es behoet al aertrike.
Dat .X. poynt willic u
Soe ic best can segghen nu.
Eest dat die mensche om Gode dan
Dese .IX. poente winnen kan /
Ende vervolghen Onsen Here /
Des sal hi Hem dancken sere /
Ende dincken met herten fijn

Dat dit grote ghichten sijn /
Ende oec sijn waerlike
Beter dan al aertrike.
Dan sal hi met gansen moede
Ghedincken van allen goede
Dat sijn Scepper / sonder waen /
Voor hem dicke heeft ghedaen.
Nu soe dinct in uwen moet /
Dat God al dat grote goet
Niet wel en kan imputreren;
Soe sal hi hem daer toe keren /
Dat hine met innigher trouwen
Aen des cruce galghe scouwe /
Daer Hi hinc om die sonden
Met sinen widen wonden /
Ende daer met hem doghen starc ende stijf /
Alse ocht hise hadde in sijns selfs lijf.
Den spieghel sal hi draghen
Beide bi nachte ende bi daghe
Vaste in sijn herte binnen /
Ia met berrender minnen.
Dan sal sijn droefheit van desen
Met vrouden gheminghet wesen /
Ia met vroude alsoe volmaect
Datse luttel ieman smaect /
Ende moet hem werden al te sure
Met reynder herten pure
Ende met innigher herten /
Ende met berrender begherten.
Die dese poynte ghewinnen sal

Sal salich sijn boven al.
Noch selen si ghedincken des /
Dat die Here / die boven al es /
Ghewaerdighe ons / vuyl slijc /
Sijn beelde te maken ghelijc
Nae den gheeste / dat es waer /
Ende dat Hi oec woude daer naer
Menschelike vorme nemen ane
Naden menscheliken ghedane /
Ende in enen lichaem fijn
.IX. maent woude besloten sijn /
Ende mensche op aertrike wert /
Ia van levene alsoe hert
Dat noyt en was sijn ghelike;
Want Hi hadde op eertrike
Hongher / dorst menechfoude /
Versmaetheit ende coude
Toter doot / sonder sijn scoude /
Dat Hi al liden woude
Om onse salicheit waerlike
Wie sach ye des ghelike? /
Ende voer tsinen Vader /
Om ons te verlossene allegader
Vander erfsonden ende blame /
Die ons toequam van Adame /
Ende liet ons in deser wise
Sijn vleesch tot eender spise /
Ende tenen drancke sijn bloet
Dat wt siere herten woet.
Noit en was des ghelike
Ende na dit op eertrike /

Ende na dit corte leven
Dat ewelike leven gheven
Alle die ghene die daghelix draghen
Die poynte die hier sijn ghewaghen.
Oec sal hem die mensche des
Sere bedroeven / sijt gewes /
Datter menschen soe luttel wesen
Die yet zere achten te desen /
Ende derven groter soetheit
Die wt desen leven gheit /
Ende selen bidden Onsen Here
Dat hise toter sotheit kere.
Soe wanneer die mensche es comen
Te deser baten ende vromen /
Soe sijt seker ende vrij
Dat hi inder gracien Ons Heren si /
Ende al verwonnen heeft dan /
Op dat hire hem in ghehouden can.
Noyt en quam Gods ghelike
Van goedertierenheit op eertrike /
Noch soe oetmoedich mede /
Noch van soe groter melthede;
Hi es den mensche altoes ghereet /
Soe wanneer hem sijn sunden sijn leet /
Ende hi roept op sijn ghenade /
Hi hoorten / eest vroech of spade /
Sonder enich weder trecken.
Hier op soe suldi mecken /
Prelate ende ander heren
Die sonden absolveren /
Die hem sijn also hard

Datsi bliven onbewaerd
Ende in wanhopen vallen /
Daer si vallen met allen;
Des niet en hadde moghen ghescien /
Hadder die priester toe ghesien.
Mi wondert zeer int herte mijn /
Want si selve sonderen sijn
Ende Gods ghenade begheren /
Dat si so hard sijn den sonderen;
Want si lesen in ere stede:
"Metter maten daer si meten mede
Sal u werden ghemeten."
Dit doet u Cristus weten.
Nu hoortmen Cristum spreken
Daer hi tijt der papen ghebreken
Datsi laden voor waer
Den volke bordene zwaer /
Si en souden te gheender uren
Met haren vingher willen rueren.
Si sueken daer toe mede
Inder tafelen die vorste stede.
Si sueken oec daer bij
Datmense heete abij /
Ende grotelike groete op die strate:
In allen dinghen sueken si haer bate.
Een exempel wil ic u
Hier af vertrecken nu.
In enen boec dat ic las /
Dat ene vrouwe wilen was
Die / al en waest niet scone /

Een kint hadde van haren sone /
Ende si en vant in haren lande
Bisscop noch pape te hande
Diese woude absolveren.
Doen moeste si ten paeuse keren /
Alsoe datsi ghegreep haer vaert
Met haren kinde te Rome waert.
Doen si te Rome quam in die stede /
Viel davonture alsoe mede
Datsi tot spaeus hove quam;
Daer sach si ende vernam
Den paeus comen wt sire zalen
Met .v. ochte met .vj. kardinalen.
Doen die vrouwe bevroedde das
Welc van hem die paeus was /
Viel si thant op haer knien
Ende riep lude mettien:
"Heer paeus / heilich vader /
Aen u staet mijn troest algader.
Ic ben hier comen te desen wilen
Wel van over .v^{c}. milen
Om aflaet te hebben van u.
Heer vader / soe hoert mi nu.
Heer / dit kint dat ghi hier siet an
Een mijn sone aen mi wan /
Ende deen es des anders broeder /
Ende ic ben haer beider moeder.
Lieve vader / wilt mi absolveren
Van alden sonden die mi deren /
Ende set ghenoech penitencie mi /

Ic wille doen / hoe groet si sij."
Die paeus aensach die vrouwe /
Ende mercte wel haren rouwe /
Ende den langhen wech mede
Die si om haer sonden dede /
Ende wort beronnen metter vaert
Met ontfermenisse te hem waert.
"Vrouwe / sprac hi / ic vergheve u
Dese grote sonde nu.
Gaet thuus waert / ghi hebt perdoen /
Ende en wilt nemmer sonde doen."
Die vrouwe sprac: "God lone u / here
Ic sals mi hoeden voertwaer meere."
Doe die kardenale dit saghen an /
Berespten si den goeden man /
Ende seiden hi dade quaet
Dat hi alsoe grote mesdaet
Also lichtelike vergave.
Die paeus stoerde hem hier ave /
Ende sprac herde saen:
"Heb ic hier an mesdaen /
Soe bid ic Gode dat Hi
Stappans wreke aen mi;
Ende oft ghi mi tonrecht berespt nu /
Dat Hijt stappans wreke aen u."
Ende si worden alte hande
Beseten metten viande /
Ende ghequelt herde zware.
Doens die paeus wert gheware /
Viel hi thant op sijn knien
Ende bat Gode voor hem mettien /

Ende si worden te hant ghesont.
Hier an mach elc wel wesen cont
Dat Gods ontfermicheit
Boven al sijn wrake gheit.
Alse die mensche rouwe ontfaet /
Ende hi dan te biechten gaet /
Es gheabsolveert / sijts gewes /
Eer hi ten priester comen es;
Want Gods goedertierenhede
Vergheeft hem die sonden sonder bede /
Om dat hi sijn sonden kint /
Ende rouwe daer af ghewint.
Mar nochtan / sonder waen /
Moet men ten priester gaen /
Ende penitencie daer af ontfaen;
Want God heeft selve ghescreven:
Toent den priesteren u leven /
Ende doet dat si u heeten;
Want dat moghdi wel weten:
Niemen en mach na sinen ghevueghen
Hem selven penitenci vueghen.

Van enen stride die int lant van Ludicke gheviele. C. XIII.

AL tAndwerpen in die stat
Sat ic / ende was van sitten mat.
Doe quam mi die mare /
Dat bi Ludeke ghestreden ware
Opten velde / met machte groot /
Daer vele liede bleven doot.

Doen dachtic in minen moet doe
Dat desen boeke wel hoorde toe /
Want het heet dBoec van wraken.
God laet mi wel gheraken.
Daer versloech die hertoghe Ian /
Ende van Ghelre die vrome man /
Van X^{m} volcs / te waren
Metten zwaerde / al sonder sparen.
Dit was om een sake / sonder waen /
Die de hertoghe heeft ghedaen
Vanden here van Valkenbosch nu /
Dien si sloeghen / dat segghic u /
Daer te voren over .iiij. jare /
Dat beter achter bleven ware /
Ende menighen anderen vromen man /
Dien ic ghenoemen niet en kan /
Die hen niet en hadde mesdaen /
Ende om dat si niet wouden ontfaen
Haren gherechten heere /
Dien si sculdich alle eere
Ende alle lieve te doen waren.
Siet hi / heren / sonder sparen /
Met aldus ghedanen teken
Can God / Onse Heere / wreken
Wanneer het heeft sinen tijt.
Lieve heeren / nu castijt
U selven / ende neemt exempel nu
Aen dander heeren / dies bid ic u.
Hets ghesciet te menigher tijt /

Die hem aen enen anderen castijt /
Dat hi hem castijt sachte.
Elc hem hier vore wachte!

Van vele plaghen van groten sterften in menech lant. C. XIV.

IN Gods carnatioen vor waer
Alsmen screef .XIII^{c}. jaer /
Ende tusschen .XL. ende .L. met /
Soe sinde God al onghelet
Ene sterfte / in ware dinc /
Die herde wide ende verre ghinc /
Dat soe vele volcs starf dan
Datmen niet ghesegghen en can /
Noch ghesommeren en conste.
Ende die sterfte begonste
In Babilonien die stat
Voor waer seidmen mi dat /
Ende quam alsoe voort ane
Over die zee Ambricane
In Poelgen / in Calabren alsoe /
In Cecilien / in Cypren toe /
In Tuscanen / in Lomberdien /
Ende int lant van Romenien /
Ende vandaer in Vrancrike /
Ende vandaer tot die ghelike
Quam die sterfte doe in Inghelant.
Wet datmen meneghe stat vant
Daer al die huse met goede
Sonder heere ende vrouwe stoeden /

Ende sonder hoede cleine oft groot
Want die liede waren al doot /
Soe dats hem niement onderwant /
Datmen ghenen heere en vant
Die hem rechts daer toe vermat.
Dit vantmen in meneghe stat.
Het gheviel / dats wonder groot /
Dat in enen huse bleven doot
Op enen nacht alle die liede /
Heer ende vrouwe ende meisniede /
Ende men vant in die stede
Niemen diese ter eerden dede.
Ic hoorde over waer tellen
Dat van Utrecht .ij. ghesellen /
Die wandelen wouden te samen:
Int lant van Tabor si quamen /
Daer si ten selven stonden
Een stat sonder volc vonden.
Si ghinghen op / si ghinghen neder
Daer wandelen vord ende weder /
Deen trate wt ende dander in /
Si en vonden meer no min
Manne / kindere no wive /
Die si saghen te live /
Mar die doot laghen op die straten /
Die de honde aten.
Int leste / alsic hebbe verstaen /
Sijn si in een palays ghegaen /
Dat scone was ende herde groot /
Daer al die liede waren doot /
Ende doorghinghen die woninghe al.

Int leste quamen si inden stat /
Daer si die beesten vonden doot /
Om datmen hem en gaf no en boet.
Doen quamen si ten lesten stonden
In ene camer / daer si vonden
Ghesteinte / silver ende gout /
Ende diere juwele menichfout.
Doen vonden si enen sac /
Dien hi al vol goets stac /
Ende peinsde hi soude vort mere
Daer met bliven een here.
Dander was alsoe ghesint
Dat hi des woude twint.
Dus soe keerden si te samen
Tote datsi opt velt quamen.
Daer viel hi ende was doot
Die den sac hadde op thoet /
Ende die ander nam sijn vaert
Soe hi best mochte thuuswaert /
Ende brochte daer die mare van dien
Dat hi ghehoort hadde ende ghesien.
Dit hoordic / sijt seker das /
Van enen die te gheloven was.
Dit onghemac / alsic versta /
Es gheheten epyduyma:
Dat deen vanden anderen sterft /
Als hi die locht van hem verwerft.
Mi vertrac een goet man /
Daer trouwe ende ere lach an /
Dat een scep quam wt Inghelant /

Dat over woude in Zelant /
Want het was vanden Briele.
Oec nam hijt op sijn ziele /
Dat waer was al
Dat ic u hier segghen sal.
In dat scep waren danne
Meer dan .XX. vromer manne.
Doen si dus in die zee quamen /
Saghen si ende vernamen
Dat een groet pert te hen waert quam /
Ende een man daer op ocht hi was gram /
Die opt water quam te hen wert.
Si worden alle zeer vervard
Om dat pert opt water liep /
Dat soe wijt was ende soe diep.
Doe hi hen bi quam sprac hi:
"En vervaert u niet van mi /
U en sal gheen arch ghescien."
Doen sprac een van dien
Die daer in scep waren:
"Wij sien u over twater varen /
Des soe heeft ons wonder groet."
Die ghene sprac: "ic ben die doot
Die nieman en can verdraghen
Dien God wilt hebben verslaghen /
Ende ic come wt Vranckeryke /
Ende van anderen lande des ghelike /
Daer ic hebbe ghedaen sulc ghebot
Als mi gheboot Onse Here God.
God en heeft vergheten niet
Die grote scande ende tverdriet

Ende die sunderlinghe scade /
Die de Sarrasine daden.
Des es nu .LX. jare
Datsi met bloetstortinghen zware
Akers wonnen / die goede stat /
Daer Kerstenheit doen in sat /
Daer si in versloeghen dan
Meneghen goeden kersten man.
Die crucifixe ten selven stonden
Die si in die kerken vonden
Sleypten si onwaerdelike
Achter straten inden slike /
Ihesum Cristum te blamen.
Des hem Kerstenheit mach scamen.
Ende om dat God ghene vriende en vint /
Die hem der wraken onderwint /
Ende dien es Gods scande /
Soe wrect inden lande
Ende sonderlinghe in Vrankerijke /
Welx coninc mechtich es ende rike
Ende wel ghereet daer toe /
Ende der Kerken goet daer toe alsoe
Heeft over al in sinen lande /
Daer hi mede wreken soude Gods ande.
Daer om datten Onse Here
Gheplaecht heeft herde zere /
Ende noch meer sal in corter tijt /
En si dat hi hem wel castijt.
Nu soe vaer ic tInghelant wert

Om te doene dat God beghert."
Mettien verloren sijn doe
Ende dat visioen / si en wisten hoe.
Dat es jammer / sonder verdrach /
Dat elc Kerstijn wel claghen mach /
Dat soe grote jammer ende scade
Die de Heiden wilen daden
Onsen Here / Ihesus Cristome /
Doen si Akers worpen omme /
Daer soe menich Kersten bleef doot /
Ende dat jammer ghesciede groot /
Dat noch steet onghewroken.
Nochtan / vorwaer ghesproken /
Es des leden .LX. jaer;
Want men screef doen openbaer
Aldus / soe eest in minen sin /
.XIII^{c}. negen min.
Nie sijder en was here gheen /
Noch soe hoghe noch oec so cleen /
In alder Kerstine lande /
Die hem pynde dese scande
Te wrekene / sonder waen /
Die sinen God was ghedaen.
Alle Kerstine moghen wenen /
Dat Cristus en vint ghenen
In al Kerstenheit
Die sijn scande es leit /
Of die dat wille wreken.
Dat mach ic coenlijc spreken.
Wat wonder eest dat Onse Here

Dien beclaeght dus zere /
Die bitterliken sterven woude
Aen een cruce om onse behoude /
Ende ons ghereet heeft dat rike
Dat duren sal ewelike?
Sie varen som te cleinen baten
Beide in Prusen en in Garnaten /
Om te hebben der werelt ere /
Mar om Gode min no mere.
Mar ten Heilighen Lande waert
En set nu niemant sijn vaert /
Daer God om onse houde
Sijn bloet storten woude /
Dat Godevaert van Bulioen / .i. arm man /
Met groten cost ende arbeide wan.
Paus / princen ende elc lants here /
Ghi moecht u des scamen sere
Dat God in soe langhen stonden
Gheen vriende en hevet vonden
In alle sine Kerstine lande /
Die wreken woude sine ande.
Daer om sleetse God hier ende daer
Mi es leet dat ic segghe waer.
Doen die sterfte / also als ghi
Hier voren horet segghen mi /
In dessijde der zee quam /
Doen dat die paeus vernam /
Die .VI^{te}. Clement / aldoen /
Die sijn hof hielt tAvenioen /
Peinsde hi te hant / sonder sparen /
Hi soude sinen persoen bewaren.

Doren / vensteren ende gaten
Van sire kameren utermaten
Dedi herde wel vermaken /
Daer en soude gheen locht in gheraken
Die hem soude moghen deren.
Dat was sijn eerste begheren.
Groot vier dedi maken mede
In sine kamere telker stede /
Om te verdrivene dat venijn
Dat vander locht mocht sijn.
Dit was sijn were vander doot /
Die sparen en can cleyn no groot /
Hi en dede niet alsoe saen
Tfolc vasten ende wullen gaen /
Ende met processien cruce draghen
Ieghen die grote plaghen /
Als paeus Leo wilen dede /
Datmen noch in Kerstenhede
Hout / alsmen jaerlix mach sien
Op Sint Marcus dach ghescien /
En also men sien mach
Vor den Ascensioens dach.
Aldus en sochte die Heilighe Kerke
Van penitencien ghene ghewerke /
Dar God om sijn gramheit
Ontfarmelic hadde af gheleit;
Want hi elcs menschen ontfermen kan /
Die hem met herten roept an.
Doen God / Onse Heer / dat verstaet /
Sach dat sine Kerke ghenen raet
Hier ieghen en vant no en sochte /

Hoemen dese sterfte verdriven mochte /
Ende die Heilighe Kerke aldus sliep /
Ende ghene ghenade en riep
Want ghebeden wilt wesen /
Soe wert God verwect te desen
Volcke / dat hertste datmen vant
In al Kersten lant /
Ende min achte op Gode /
Ende min hielt sine ghebode;
Want in al haren daghen
Op die strate te roven plaghen /
Ende in menighen lande
Stichten roef ende brande /
Daer si reden op dat sout /
Dat donsculdighe dicke ontgout.
Doen dese sterfte was overcomen /
Als ghi voren hebt vernomen /
Quam si in Hongherien so groot
Dat meer dan half bleef doot.
Doen die coninc sach van Hongherien /
Dat die paeus ende die clergie
Hier toe ghenen raet en sochten
Hoe si Gode ghesachten mochten /
Dedij den raet dat quamen
Alle sine wise lude te samen /
Clercke ende leke mede /
Ende versamenden in een stede.
Doen droeghen si des overeen /
Dat beter raet en waer gheen
Als datmen Gode aenriepe /
Al waert dat die Kerke sliepe

Ende daar toe niet en dade /
Het stonde al aen Gods ghenade.
Si wouden haer vede legghen ave /
Ende elc anderen sijn mesdaet vergave /
Ende te penitencien oetmoedelijc vaen
Van al dat daer waer mesdaen.
God en soude moghen laten niet /
Hine soude hens ontfarmen yet.
Dus worden / sonder waen /
Alle die vede afgedaen /
Ende elc mensche die gout
Nae sijn machte sijn scout.

Hoe die cruysbrueders ghinghen, ende hoe tfolc penitencie dede. C. XV.

ENe penitencie maecten si aldus:
Ghelijc dat God / Ihesus Cristus /
Een half min dan .xxxiij. jare
Op eerdrijc woude leven zwaer /
Alsoe menighen dach soe wouden
Sij haer penitencie houden.
Dus sijn si voort ghetoghen
Willichlike ende in hoghen /
.III^{m}. ende vier hondert
Te male / des menighen wondert.
Ghene aelmoesene en mochten si ontfaen /
Mar si mochten eten gaen
Metten ghenen dies hem bade /
Om die grote Gods ghenade.

Een hoyke / als die meneghe weet /
Dat was sijn overste cleet;
Enen caproen aenghedaen /
Daer op enen velten hoet ghestaen /
Daer op ghenayt een cruce root.
Dit was emmer wonder groot.
Alsi penitencie souden doen /
Daden si ute cousen ende scoen /
Ende haer cleder al ghemene
Sonder dat neder cleet allene /
Arme ende scouderen naect
Aldus hadden sijt ghemaect /
Ende daer boven daden si an
Een wit linen cleet dan
Met menigher ployen ghevouden /
Also sijt hebben wouden /
Dat hem sloech vanden steden
Tote op haer voete beneden.
Aldus ghinghen si .ij. ende .ij.
Al om ende om / min no me /
Haren palayse / sijt seker das /
Na dat hare vele was.
Gheselen hadden si doen maken /
Daer scarpe naelden in staken /
Daer si hem met sloeghen soe diep
Datter troede bloet wtliep.
In Dietsche hadden si enen sanc
Wel ghemaect / redelijc lanc /

Die op Gode riep met ernste groot /
Dat Hise hoede vander gadoot.
Dien songhen si .ij. voren /
Datment verre mochte horen /
Ende sij songhen alle nare
Oft ene litanie ware.
Drie werf soe vielen sij
Op haer knien / gheloeves mi /
Ende telken si met allen
Cruuswijs ter eerden vallen.
Daer laghen si / sonder waen /
Tot datse die sanc hiet opstaen.
Alse .iij. werf was ghedaen /
Ghinghen tharen pape saen /
Die in midden die plaetse stoet /
Ende vielen hem alle op den voet /
Ende hi seide hem tghelove openbaer /
Ende si seident alle nare
Ende haer ghemeen biechte met.
Daer na thant / al onghelet /
Vielen si alle mettien
Daer na ter eerden op hare bloete knien /
Ende soe absolveerde hise daer
Van al haer sonden claer.
Alse al dit was ghedaen /
Ghinghen si te haren pape saen /
Ende namen .ij. ende .ij. haer vaert
Al singhende ter kerken waert /
Soe datment verre mochte horen /

Cruce ende vane altoes voren.
Daer ghinghen si als heelde
Voor der Moeder Gods beelde /
Ende loofden met groter trouwen
Gode ende Onser Liever Vrouwen
Met dietschen sanghe / als ic versta /
Sij .ij. vore / alle dander na /
Ende riepen op Gode met oetmoede
Dat Hise vander gadoot hoede.
Dit daden si / sonder saghe /
Twee werf in elken daghe /
Ende .iij. werf opten vridach.
Dit weet ic wel / want ict sach.
Si en mochten nieman bidden goet /
Want haer regule also stoet;
Mar si mochten eten telker stat
Metten ghenen dies hen bat.
Vele zeden hadden sij / twaren /
Die nerghens toe goet en waren /
Alsoe als tleec volc doe
Wt hem selven brachte toe.
Daer ane lach cleine bate /
Die ic hier al varen late.
Soe meneghe menschen weten dat.
Ic hoorde tAntwerpen / daer ic sat /
Dat bi Hongherien staet een lant /
Dat Palanen es ghenant /
Dat wel wt brachte te male
.XL^{m}. man by ghetale /
Starc / vrome ende coene /
Als haer here hadde te doene.

Dese waren soe verstorven /
Datmen daer cume hadde verworven
.II^{m}. in allet lant.
.I. stedeken stont daer an den kant /
Daer tfolc doot was al ghemene /
Sonder die prochie pape allene /
Die bleef in groter noot /
Want al sijn vriende waren doot.
Doen hi hem selven uter maten
Van vrienden / van maghen sach ghelaten /
Peynsde hi te hant in sinen moet /
Dat gheen dinc en waer soe goet
Dan hi sijn herte an Onsen Here
Te male voeghede voort mere /
Daer alle salicheit aen leit /
Ende die nieman af en gheit;
Want sijn vrienscap ewelike
Moet hem dueren in hemelrike /
Als hem alle vriende afgaen.
In dat wout so ghinc hi saen /
Ende maecte op enen boem thant
Een huysken met sire hant /
Daer hi hem soude onthouden wel
Ieghen welde beesten fel.
Oec heeft hire opghedraghen
Vrucht die wast an die hagen
Ende die bome wtgheven /
Om dat hire af soude leven.
Doen hi dus hadde gheseten
Tot dat sijn cruut was gheten /

Ghinc hi af inden woude
Om dat hi ander zueken soude.
Doen hi dus ghinc haer ende daer /
Sach hi gaen daer openbaer
Enen ouden man van bloede roet /
Ende hadde een dornen crone op thoet /
Met enen aenschijn zere verbolghen /
Daer .xij. manne na volghen
Met groter droefheit bevaen.
Ende daer na sach hi saen
Comen een deel joncfrouwen
Die scenen al vol rouwen /
Die alte zuverlijc waren.
Daer na sach hi / te waren /
Ene coninghinne alte scone /
Die opt hoet hadde een crone /
Die licht alsoe groet gaf
Datter dwout al verclaerde af /
Daer in stont menich steen
Die als die dachsterre sceen /
Scoen ende van menigherande manieren.
Doen sprac die vrouwe goedertieren:
"Pape / waer om en vraeghdi niet
Om dat wonder datghi hier siet?"
Die pape neech ter vrouwen waert.
"Vrouwe / sprac hi / ic ben vervaert
Dat ic spreken niet en dorste."
Die vrouwe sprac: "Die vorste
Metter dornen crone
Dats Cristus / mijn Sone /
Dien ic hebbe allene

Met sinen Vader ghemene.
Soe groot es nu sijn gramheit
Op sijn edele Kerstenheit /
Dat Hijt al willet bederven
Ende haestelike doen sterven /
Als Hi begonnen heeft thant
Swaerlijc in menich lant.
Ende om dat Hi dus es verbolghen
Soe moeten wine vervolghen
Bi daghe ende bi nachte /
Om sinen moet te doen sachten
Van sire groter gramhede.
Nu soe gaet sonder beden
In die capelle die daer staet /
Ende doet messe sonder verlaet:
Ic hope ons sal goet ghescien."
Die pape antwerde mettien:
"Vrouwe / dat en constic niet volbringhen /
Want daer en sijn ghene dinghen /
Broot / wijn / vier / boec / dat wet /
Daermen messe doet met /
Noch custere vorwaer."
Die vrouwe sprac: Ganc aldaer;
Du salte ghereescap vinden al /
Datter messen toe horen sal.
Ende leest messe / Gode teren /
Vanden heilighen Ons Heren /
Wi selen u messe comen horen."
Aldus ghinc die pape voren /
Ende vant al dat ghereet
Datter messen ane gheet /

Ende enen custer daer toe mede.
Si quamen al daer ter stede.
Daer soe wert den goeden man
In die misse vertoent dan /
Hoe ende in wat manieren
Men penitencie soude hantieren
Ieghen die felle gadoot /
Die onder tfolc was soe groot.
Die pape deet te verstane
Den hertoghe van Pallane.
Die hertoghe deet voort bekant
Den coninc van Hongherien lant /
Daer hi onder es gheseten.
Nu soe suldi alle weten /
Dat ict hebbe gheseit
Datsij souden sien die waerheit;
Mar aldus liep die mare
In Brabant haer en dare.
Ende die coninc dede saen
Die penitencie anegaen
In sijn lant / al sijn liede /
Alsoe sie namaels ghesciede.
Wedert loghene was of waer /
Sekerlike dat laet ic daer.

Noch vander gheesselinghen, ende hoe die Joden de putten ghefenijnt hadden. C. XVI.

DAt dese gheselinghe quam voort
Alse ghi hier voor hebt ghehoort /

Dat dede die voorseide gadoot;
Want men wiste / clene no groot /
Dat die Ioden al toe brachten /
Overmids des viants crachten.
Ende om dat dese here woude
Dat dese gheselinghe en soude
Over niet werden ghedaen /
Soe dede hi wtbreken saen
Dat al die gadoot pine
Ware vander Iode venine.
Hier soe moeghdi wonder horen.
Die Ioden al ertrike doren
Hadden opgheset die Kerstine
Te bederven met venine /
En daer omme hadden sij
Alle putten verre ende bi
Doen veninen telker stede /
Ende staende wateren mede.
Daer af soe storven vele liede /
Dat noyt dat wonder en ghesciede /
Soe datmen om dese dinc
Die Ioden over al vinc
Ende worpense inden brant /
Daer si in bleven te hant
Van deser jammerliker moert /
Die ghi nu hebt ghehoort.
Al was dese penitencie fel /
Sijn ghenuechde den papen niet wel:
Sij was herde seer contrare;
Want niet moghelijc en ware

Dat leke liede souden
Alsulke penitencie houden
Met crucen ende vanen met /
Die si selve hadden gheset
Sonder der Heiligher Kerken raet.
Dat dochtem wesen quaet /
Ende hier omme / des sijt vroet /
So wart so groten evelen moet
Vanden volke ten papen waert.
Die papen worden soe vervaert /
Datsi int leste stille zweghen /
Ende lieten hen haers willen pleghen /
Die welke haet / sonder waen /
Niet vergaen en sal soe saen.
Hets waer / pause ende kardinale /
Ende bysscope alsoe wale
Vielen daer jeghen utermaten.
Nochtan en wouden sijs niet laten /
Sijn hebbense over ban ghedaen /
Daer si seer aen hebben mesdaen.

Van enen stride die in Zeeland gheviel, ende wat die mensche es ende wat hi werden sal. C. XVII.

ALsmen screef Ons Heren jaer
.XIII^{c} ende daer naer
.LII. / wet voor waer dat /
Soe quam tAntwerpen in die stat
Een mare / sijt seker das /
Dat in Zeelant ghestreden was /

Ende ic mach u seggen hoe
Dat dese onminne quam toe.
Ghi hebt ghewaghen horen
Dat die keyserinne hier te voren
Den hertoghe van Beyeren brachte
Al in Hollant met machte /
Die haer middelste sone was /
Ende droech hem op / sijt seker das /
Dese .ij. lande met ripen rade /
Ende bezeghelde die stade.
Sijder quam die keyserinne
Ende maecte ene grote onminne
In desen lande / als ghi moecht horen /
Ende woude emmer beraden toren
Haren sone / die hertoghe was
Van Beyeren / alsic voren las /
Ende woude hem afwinnen tlant.
Si quamen met ghewapender hant
Met enen groten volke / te waren /
Die welke meest Zeelanders waren.
Ende oec waren Vlaminghe daer
Ende Inghelsche / wet vor waer /
Ende wouden haren sone verdriven.
Die sone wouder jeghen kiven /
Ende heeft die moeder wederstaen
Metten Hollanders / sonder waen.
Ende oec haddij Zelanders mede
In siere hulpen daer ter stede /
Soe datsij te samen
Beide up die Mase quamen /

Ende hebben daer vromelijc ghestreden /
Die sone met siere mogenthede /
Ende heeft der moeder niet gheviert /
Soe dat hise heeft ghescoffiert /
Ende si vloe in Siederijcszee vorwaer.
Ende die grave trac daer naer
Bennen Ziederijcszee der stede /
Ende heeft met siere moghenthede
Die moeder van daer verjaecht.
Aldus heefse God gheplaecht
Die keyserinne om haer quaetheit /
Alsic u vore hebbe gheseit.
Die hem wel bepeynsen soude
Wanen hi quame ende waer hi soude /
Ende hoe cranc es die creature
Ende die menschelike nature /
Ende daer omme peynsen tallen stonden /
Hi soudem te bat houden van sonden.
Nu seght / mensche / wat waerdstu dan
Eer dijn vader di ghewan?
Ende hoedanich waerstu ghedaen
Doen u dijn moeder hadde ontfaen /
Daer die .ij. naturen tsamen
In dijnre moeder lichaem quamen?
Ghevoedt wortstu inder moeder dijn /
Met bloede onwaert als venijn.
Met wel groter onsuverhede
Coemstu opter werelt mede.
Alle blijscap es di dan diere:
Wenen / screyen es dijn maniere.
Dat mest ende al dat quaet /

Dat van dinen live gaet /
Maecstu onder dijns selfs lijf:
Soe cranc bestu ende soe keytijf.
Dijn lichaem en es anders niet
Dan een sac / diet wel besiet /
Vol vulnesse ghetoghen.
Al schijnstu scoen voor oghen /
Du beste binnen vleesch ende bloet /
Dat een corre werden moet
Stinkende ende onreyne /
Ende een spise der worme ghemeyne.
Hoe du verhefst den lichaem dijn /
Nochtan moetstu vleesch sijn /
Datter werelt quam naect
Van vuylder materien ghemaect.
Merct in dijnre herten gronde
Wat du loses wt dinen monde /
Wt dinen nase / wt dinen oren /
Ende wt allen leden die behoren
Te dinen live / boven ende beneden /
Hoet algader sijn vuylheden /
Dat niet vuylre en mochte sijn.
Ia vuylre en es gheen venijn.
In droefheden worstu gheboren /
Ende du heves al dijn leven toren /
Anxt / pine ende sorghe groot.
Dan smaecstu die bitter doot /
Ende best spise der wormen dan:
Des ontgaen en mach gheen man.
Waer toe vercierstu di soe zere

Om der werelt lof ende ere /
Ende die in soe corten daghen
Die worme sullen eten ende knaghen?
Dune maecs dijn ziele niet scone
Met sconen werken / als crone
Te draghen in hemelrike /
Ende vor dingele die ghelike.
Twi hebstu dijn ziele ommare /
Ende sets dijn gheest boven hare?
Daer es ver Redene zeer ontsient /
Daer die vrouwe om derne dient.
Een ziele es beter / dat weet wale /
Dan dese werelt altemale.
Dat toende die Here der waerheit /
Die wt den trone der Drievuldicheit
Van sinen Vader hier neder quam /
Ende menschelike vorme annam /
Daer Hi hongher doghede ende coude /
Dorst ende smade menichfoude /
Ende aen een cruce sterf /
Ende offerde Hem ter selver warf
Sijn ziele vriendelike
Sinen Vader van hemelrike /
Als een lam zwighende stille /
Ende al om onsen wille.
Oft Cristus dan / sonder letten /
Sijn ziele vor die dine wilt setten /
Waerom gheefstu dan / onwise /
Om dinc van soe cleynen prise?
Dijn ziel es doch ewelike /
Ende dijn lichaem es sterfelike /

Ende sal al in asschen keren /
Die du does soe vele eren.
Du zijs nu herde zere
Verheven met prijs ende ere /
Ende du biste eer avont doet /
Ende dijn ziele wert in groter noot;
Ende dijn lijf / dattu hebs soe wert /
Wart vanden wormen verteert.
Waer soude mense nu vinden
Die de werelt soe zeer minden /
Die wi in corten daghen
Met ons wandelen saghen?
Van hem en es ander vorme
Bleven dan assche ende worme.
Si waren menschen alse ghi sijt /
Ende leiden haren tijt
Met ghierecheden wel groot /
Ende op een ure waren si doot.
Ende tvleesch es der wormen ghichte /
Ende die ziele der hellen lichte.
Cume es van haer memorie;
Want si hebben hier idel glorie /
Macht / meisniede / weldich leven /
Datsi te deser werelt bedreven.
Waer es haer lichaem / waer es haer spel?
Waer es haer hoverde nidich ende fel?
Van sulke blijscap dusdane droefheit.
Dat segghic u ter waerheit.
Van sulker weelden wes vorsien /
Al dit selve mach di gheschien;

Want du beste / te waren /
Also wel mensche als dese waren.
Du beste mensche ghemaect van erden /
Ende eerde saltu weder werden /
Alse comt die leste dach /
Dat morghen wesen mach.
Du moets emmer sterven / dats waer /
Mar dune wets wanneer no waer;
Want die doot / wet wel dat /
Verbeit dijns in elke stat /
Ende bestu vroet / du soudes mede
Haers ontbeiden in elke stede.
Volchstu den vleesche dijn /
Int vleesch saltu ghepijnt sijn.
Begheerstu behaghelhede en ghierechede
Dinen lichaem te sieren mede /
Du salt vor dat ornament
Hebben di omtrent
Worme ende venijne slecken /
Die dijn lichaem sullen becken;
Want die gherechticheit Ons Heren
En mach anders niet keren;
Si moet recht vonnesse gheven /
Na dat verdient onse leven.
Die der werelt meer minnen
Dan Gode met haren sinnen /
Ende soberheit versmaden
Om hare kele / die si saden /
Ende laten reinicheit van live
Om der quader ghenuechten / die si driven /

Ende der ghiericheit altoes volghen /
Ende den maten sijn verbolghen /
Die selen alle / te waren /
Metten viant ter hellen varen.
Wat rouwe sal daer wesen!
Wat jammer / wat vresen /
Daermen die quade al
Vanden goeden sceden sal /
Ende vanden aenschine Ons Heren /
Ende ander duvelen macht keren
Met hem int ewelike vier /
Dat es alsoe onghehier /
Buten hope van allen goede
In die ewelike gloede!
Want wie die sielen pinen daer /
En werdens niet moede / dats waer;
Ende wat pinen die zielen doghen /
Nochtan si niet sterven moghen.
Na dat die mesdaet es groet /
Selen si hebben pine groet.
Men sal daer anders horen niet
Dan wenen / hulen / groot verdriet /
Suchten / gheslach van handen /
Ende cryselinghe van tanden /
Ende alle maniere van rouwen.
Ende men sal daer scouwen
Eyselijc worme / menich serpent /
Die daer crupen selen omtrent /
Ongherust in allen stonden
Door haer kele ende monde /

Ende die eyselike aenschijne /
Die niet leliker en mochten sine.
Dus moeten alle ziele zekerlike
In die helle oft in hemelrike.
Nu kieset deen van tween /
Oft die helle / den langhen ween /
Oft in hemelrike emmermeere
Blide te sine met Onsen Here.
Goet ende quaet / vorwaer gheseit /
Sijn beide gader vor ons gheleit /
Ende welc wi willen moghen wij
Die hant toe steken met wille vrij.
Slaewise ant tquade / dats vresen
Die tormenten die wi hebben ghelesen;
Slawijse ant goede / wij vinden
Dat ewelike leven sonder inde /
Dat Gods es ende met Hem verheven /
Ia met Hem / sonder sneven;
Want die Hem heeft / die heeft al /
Goet ende vroude / sonder ghetal.
Hi es dat overste goet /
Daert al bi staet ende stoet.
Daer es die overste salichede /
Ende die overste blijscap mede /
Vrijheit / karitate / gherechticheit
Ende ewelike sekerheit /
Des ghenuechte ende scoenheit met
Al es in ewicheit gheset.
Daer es vroude / ere ende claerheit /
Scoenheit / minne / eendrachticheit /
Weldich leven in rasten fijn

Dies nemmermeer inde en sal sijn /
Ende nemmermeer nacht en luuct /
Ende elc sijns herten wil ghebruuct.
Bidden wi den Here alder heren /
Dat Hi alsoe wille keren
Alle fauten / oude ghebreke /
Beide in papen ende in leke /
Dat wi dan werden gheselt
Metten ghenen die werden ghetelt
Ende selen sijn der saligher scaren /
Soe dat wi te samen varen
In die blijsscap die niet en vergheit /
Die Hi den salighen heeft bereyt /
Die noyt ore en hoorde / no oghe en sach /
Noch herte ghepeisen en mach.
Des onne ons die hemelsche Vader!
Amen seghet allegader. Amen
Ay! hoe menichwerven heb ic gheseit
Dat ic niet sijn en mochte sonder arbeit /
In moste lesen ofte scriven.
Mar nu moetic laten bliven /
Ende sien dat worde ghereet
Aen te doen dat achterste cleet
Des ellendichs lichamen /
Dats die eerde daer wi af quamen;
Want mijn arbeit ende outheit
Bracht hebben in siecheit /
Dat ics ghedoen en can mere.
Mar altoes danckics Onsen Here
Des goets dat Hi mi heeft ghedaen /
Ende bidde een ygheliken / die verstaen

Sal dat boecsken / ende den sin
Ende die materie diet heeft in /
Ende die hem dichtens onderwint /
Dat hijt voort dichte als hijt vint
Na die materie daert voer af ruert;
Want ict tot hier heb besuyrt
In eren eens goeds mans ende vermoghen
Van Brabant des hertoghen
Ians / dien ic altoos sculdich
Te dienen gheweest heb menichfuldich.
Dit boecsken wil ic hem laten /
Op dat hi hem te bat mach saten
Te comen ten ewighen rike hier boven /
Daer dinghele altoes Gode loven /
Daer wi moeten comen tsamen.
Nu seght allegader Amen.
Amen.